

M A R I B O R S K I K O L E D A R 1 9 3 2

Izdala in založila: Nabavljalna
zadruga državnih uslužbencev
v Mariboru, r. z. z. o. z.

Svež vonj perila po mladem borovju!

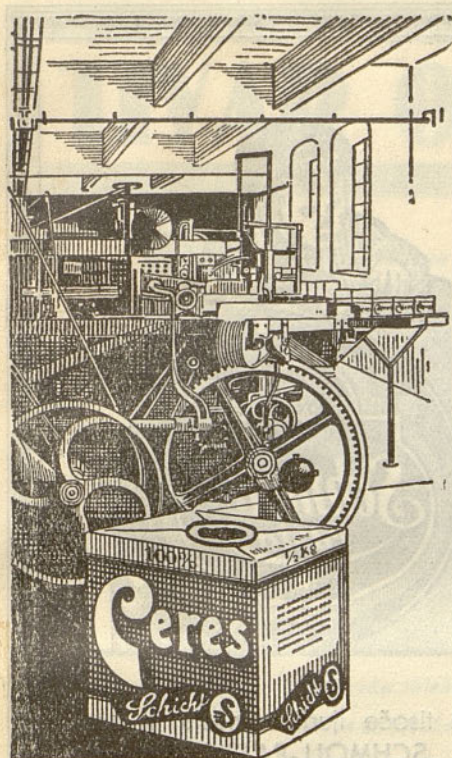

Za izdelovanje novega Schichtovega terpentinovega mila se uporablja pristno najfinejše terpentinovo

olje. To daje perilu
snežno belino in
prijeten vonj po
mladem borovju.

Schichtovo **terpentinovo milo** v praktičnem zaščitnem zavitku

Zavitek nosi razen tega lepe podobice za izrezati, za kratek čas otrok.

Čudovito delo moderne tehnike je zavi= jalni stroj, s katerim se vsako leto zavije in odpremi na mi= lijone kock znane Ceres jedilne masti.

Čista je surovina, čiste so tvornice, čisto je predelavanje — torej je popolnoma čista tudi splošno znana izborna Ceres jedilna mast.

Ceres jedilna mast je zjamčeno čista maš= čoba iz kokosovih ore= hov, je zelo tečna, lahko prebavljiva, nadvse iz= datna ter se ne pokvari.

CERES, jedilna mast.

ŽE
50
LET

uporablja na tisoče in tisoče ljudi v mestu in na deželi kremo za čevlje „SCHMOLL-PASTA“ katera vsebuje pravi terpentin in je dvakrat tako izdatna kot cene vodene kreme — Ob mokrohladnem vremenu vzemite Šmolovo gumitrans-mast za usnje, katera mehča usnje in ga dela nepremočljivega

TIVAR OBLEKE

*Lastna izdelava blaga
in podloge nam omogo-
čuje nuditi „Tivar oble-
ke“ za gospode, dečke in
otroke, najboljše kako-
vosti po najnižjih cenah!*

<i>Cena oblek za gospode . . .</i>	Din 240⁻ do 750⁻
<i>Za dečke</i>	Din 200⁻ do 330⁻
<i>Gambeta od 11 do 14 let . .</i>	Din 210⁻ do 270⁻
<i>Mornarska obleka od 3 do 10 let</i>	Din 130⁻ do 150⁻
<i>Obleka za otroke od 3 do 10 let</i>	Din 110⁻ do 270⁻
<i>Raglan, od</i>	Din 440⁻ do 750⁻
<i>Hlače</i>	Din 90⁻ do 170⁻

Vrsfa Tek. štev.
Prodajna cena
Din 50⁻
Pazite na gornjo ceno!

Obiščite naše prodajalce v Mariboru :

Jakob Lah, Glavni trg 2

in Veletrgovina

H. J. Turad, Aleksandrova c. 7

*pa se bodele uverili o res-
ničnosti naših navedb!*

Prost ogled, ne da bi se sililo k nakupu!

Pazite na zaščitni znak in tvorniško cenol

Pazite se pred ponaredbami!

**Florijanski trg (sedaj Grajski trg) v Mariboru
začetkom XIX. stoletja.**

MARIBORSKI KOLEDAR

1 9 3 2

**Izdala in založila: Nabavljalna
zadruga državnih uslužbencev
v Mariboru, r. z. z. z. o. z.**

ZA UREDNIŠKI ODBOR:

N. I. VRABL, MARIBOR

Rodovnik dinastije Karadjordjevićev.

KARADJORDJE, rojen 3. novembra 1752 v Viševcu, umrl 13. julija 1817 v Radovanju.

Knez **ALEKSANDER KARADJORDJEVIĆ**, rojen v Topoli 29. septembra 1806, umrl 3. maja 1885 v Temišvaru.

Kralj **PETER I. VELIKI OSVOBODITELJ**, rojen 29. junija 1844 v Beogradu, umrl 16. avgusta 1921 v Beogradu.

Njegovo Veličanstvo kralj **ALEKSANDER I.**, rojen 17. decembra 1888 na Cetinju. Regent od 24. junija 1914; prestol je zasedel 17. avgusta 1921.

Njeno Veličanstvo kraljica **MARIJA**, rojena 9. januarja 1900 v Goti, poročena 8. junija 1922 v Beogradu.

Nj. Visočanstvo prestolonaslednik **PETER**, rojen 6. septembra 1923 v Beogradu.

Nj. Visočanstvo kraljevič **TOMISLAV**, rojen 19. januarja 1928 v Beogradu.

Nj. Visočanstvo kraljevič **ANDREJ**, rojen 28. junija 1929 na Bledu.

Nj. kralj. Visočanstvo knez **JURIJ**, brat Nj. Vel. kralja Aleksandra I., rojen 8. septembra 1887 na Cetinju.

Nj. kralj. Visočanstvo kneginja **JELENA**, sestra Nj. Vel. kralja Aleksandra I., rojena 4. novembra 1884 na Reki, vdova Nj. Veličanstva kneza Ivana Kostantinovića Romanova.

Nj. Visočanstvo knez **ARZEN KARADJORDJEVIĆ**, stric Nj. Vel. kralja Aleksandra I., rojen 16. aprila 1859 v Temišvaru.

Nj. Visočanstvo knez **PAVLE**, sin kneza Arzena, rojen 27. aprila 1893 v Petrogradu, poročen z

Nj. kralj. Visočanstvom, kneginjo **OLGO**, hčerko grškega kneza Nikole, rojeno 29. maja 1903 v Tatoju.

Nj. Visočanstvo knez **ALEKSANDER**, sin Nj. Visočanstva kneza Pavla, rojen 26. avgusta 1924.

Takse in pristojbine za različne listine.

Vsaka pismena vloga ali prošnja	Din	5.—
če se zahteva tudi odgovor še	Din	20.—
vsaka priloga mora biti kolekovana	Din	2.—
ako je priloga kolekovana že s kolekom izpod Din 2.—, se mora kolekovati na Din 2.—		
za pritožbo (priziv) na višjo oblast	Din	20.—
trgovski računi do Din 100.—	Din	—10
trgovski računi nad Din 100.—	Din	—20
pooblastilo generalno	Din	20.—
pooblastilo specialno	Din	10.—
vsaki plakat ali objava, ki se prilepi na vidnem mestu (okna, vrata, zidovi itd.), za vsaki izvod		
reklame, stalne, izpod $\frac{1}{2}$ m ²	Din	40.—
reklame, stalne, od $\frac{1}{2}$ m ² do 1 m ²	Din	80.—
reklame, stalne, nad 1 m ²	Din	150.—
taksa za igralne karte, domino in vse druge vrste iger tudi za domačo rabo		
menice po monopolnih obrazcih do Din 300.—	Din	—60
preko 300.— do 600.— Din	Din	1.20
preko 600.— do 1200.— Din	Din	2.—
preko 1200.— do 2000.— Din	Din	4.—
prijave za vozila (voz ali avto)	Din	100.—
letna taksa za enovprežni voz	Din	100.—
letna taksa za dvovprežni voz	Din	200.—
letna taksa za avto	Din	3000.—
Šolska spričevala:		
za osnovne šole in nižje razrede srednjih šol	Din	5.—
za višje razrede srednjih šol in strokovnih moških in ženskih	Din	10.—
pobotnice in zadolžnice od svote		$\frac{1}{2}$ %
kupne pogodbe za premočnine od vsote		1%
kupne pogodbe za nepremičnine od vsote		4%
najemne pogodbe za trajajoči čas od vrednosti		1%
za tombolo nad Din 2000.— vrednosti dobitka		$\frac{1}{2}$ %
veselična taksa od vstopnine 20% in od teh 20% še 5% je skupaj od vstopnine		21%
zastavljalne listine (garancijska pisma)		0.1%

Nove sodne takse glej v Službenem listu kralj. banske uprave Dravske banovine z dne 23. avgusta 1930, števil. 113/20 in razpredelnico v našem lanskem koledarju.

KATOLIKI

JANUAR

PRAVOSLAVNI

1 P NOVO LETO €	19 dec. Bonifacije
2 S Makarij	20 Danilo
3 N IME JEZUSOVO	21 Juliana
4 P Tit	22 Anastazija
5 T Telesfor	23 Tučni dan
6 S SV. TRIJE KRALJI	24 Badnji dan
7 Č VALENTIN	25 ROŽD. HRIST.
8 P Severin ●	26 SABOR P. BOG.
9 S Julijan in Bazilisa	27 STEVAN
10 N 1. PO RAZGL. G.	28 20.000 MUČ.
11 P Higin	29 14.000 djece
12 T Arkadij	30 Anisije
13 S Veronika	31 Melanija
14 Č Srečko	1 jan. NOVA GODINA
15 P Maver	2 Silvestar
16 S Marcel	3 Malahija
17 N 2. PO RAZGL. G.	4 EVSTAHije
18 P Petra stol v Rimu	5 Teon. muč. K. D.
19 T Kanut	6 GOGOJAVLJENJE
20 S Fabijan in Sebastijan	7 SAB. JOV. KRST.
21 Č Neža	8 Georgije
22 P Vinko	9 Polijekvto
23 S Zaroka M. D. ☉	10 Grigorije
24 N 1. PREDPOSTNA	11 TEODOSIJE
25 P Spreobr. Pavla	12 Tatjana
26 T Polikarp	13 Jermil i Str. m.
27 S Janez Zlatoust	14 SV. SAVA
28 Č Roger in tovariši	15 Pavao Tivejski
29 P Frančišek Sal.	16 Časne ver. a. P.
30 S Martina €	17 Antonije Vel.
31 N 2. PREDPOSTNA	18 Maksim arh.

€ Zadnji krajec 1. ob 2'23.

● Mlaj 8. ob 0'29. ☉ Prvi kra-

jec 15. ob 21'55. ☉ Ščip 23. ob

14'44. € Zad. kr. 30. ob 10'32.

BELEŽKE

NAZEV

KATEGORIJA

1 P. Ivančič	19	Makarije	19
2 T. SVETIČ	20	Jelenc	20
3 S. Bile, Oškar	21	Makarije	21
4 Č. Andrej Korini	22	Timoš	22
5 P. Ačeta	23	Klement	23
6 S. Doroš	24	Karolj	24
7 N. 3. PREDPOSTNA	25	GRIGORIJE	25
8 P. Janec od Mela	26	Karolj	26
9 T. P. 1	27	P. m. Sv. J. Z.	27
10 S. Povelica	28	Jelen	28
11 Č. Lurša Mali boja	29	Ivančič	29
12 P. Evaljica	30	Sv. Tri Jerarha	30
13 S. Katarina Kri	31	Kir. i Jovan	31
14 N. 1. POSTNA	32	1. lebr. TRITUN	32
15 P. Favalin	33	Stevanija	33
16 T. Janjina	34	Simon	34
17 S. Dost	35	Isthor	35
18 Č. Simon	36	Agatja	36
19 P. Konrad	37	Vukol	37
20 S. Elvicerij	38	Partenija	38
21 N. 2. POSTNA	39	Sv. Sava II.	39
22 P. Petra stol	40	Nikolaj	40
23 T. Peter Dam.	41	Haralampija	41
24 S. Presvetoj dan	42	Sv. Floride	42
25 Č. Malja	43	Melija	43
26 P. Valburga	44	Simon	44
27 S. Valdo	45	Avstencija	45
28 N. 3. POSTNA	46	ONISIM	46
29 P. Roman	47	Pamili	47

© Svoj 22. ob 37.
4. Zgodnj krajec 38. ob 19.3

© Maj 6. ob 12.45.
3. Prvi krajec 14. ob 19.16.

KATOLIKI

FEBRUAR

PRAVOSLAVNI

1 P Ignacij	19 Makarije
2 T SVEČNICA	20 Jeftimije
3 S Blaž, Oskar	21 Maksim
4 Č Andrej Korsini	22 Timotej
5 P Agata	23 Kliment
6 S Doroteja ●	24 Ksenija
7 N 3. PREDPOSTNA	25 GRIGORIJE
8 P Janez od Mata	26 Ksenofot
9 T P u s t	27 Pr. m. Sv. J. Zl.
10 S Pepelnica	28 Jefrem
11 Č Lurška Mati božja	29 Ignatije
12 P Evlalija	30 Sv. Tri Jerarha
13 S Katarina Riči	31 Kir. i Jovan
14 N 1. POSTNA ☽	1 febr. TRIFUN
15 P Favstin	2 Sretenije
16 T Julijana	3 Simeon
17 S Donat	4 Isidor
18 Č Simeon	5 Agatija
19 P Konrad	6 Vukol
20 S Elevterij	7 Partenije
21 N 2. POSTNA	8 Sv. Sava II.
22 P Petra stol ☾	9 Nikifor
23 T Peter Dam.	10 Haralampija
24 S Prestopni dan	11 Sv. Đorde
25 Č Matija	12 Meletije
26 P Valburga	13 Simeon
27 S Vladko	14 Avksentije
28 N 3. POSTNA €	15 ONISIM
29 P Roman	16 Pamfil
● Mlaj 6. ob 15'45.	☾ Ščip 22. ob 3'7.
☽ Prvi krajec 14. ob 19'16.	€ Zadnji krajec 28. ob 19'3.

BELEŽKE

PRILOGI

KATALOG

17	Teodor	17	1 T. Albin
18	Lav. av. Paps	18	2 S. Šimčič
19	Arbjo	19	3 C. Knapčič
20	Lav. p. p. 1 kal.	20	4 P. Knapčič
21	Timotej	21	5 S. Knapčič
22	MOSTI VAL. U.E.	22	6 N. POSTNA
23	Pokrajina	23	7 P. Tomaž Akv.
24	Jovan K.	24	8 T. Janar od Boga
25	Tarabje	25	9 S. Frančiška Rim.
26	Paribje	26	10 C. 60 mučencev
27	Poribje	27	11 P. Sokolovič
28	Vasilje	28	12 S. Gregor
29	TANASIL	29	13 N. POSTNA (TINA)
30	1 mart. Jevdobijs	30	14 P. Matilda
31	Teodor	31	15 T. Klemenčič
32	Jevdobijs	32	16 S. Milanič
33	Geranin	33	17 C. Jodet
34	Konan	34	18 P. Dev. Mar. 7 kal.
35	Amorij 42 muč.	35	19 S. JOSEF KERN M. D.
36	VASILJE	36	20 N. POSTNA
37	Teofilakt	37	21 P. Benedikt
38	40 muč. Sevar.	38	22 T. Jan. Katinan
39	Kobrat	39	23 S. Oton
40	Sokronje	40	24 C. Veliki Jetrak
41	Teolan	41	25 P. + Veliki Jetrak
42	Milobor	42	26 S. Velika sobota
43	BENEDIKT	43	27 N. VELIKA NOČ
44	Agašje	44	28 P. VELIKON. POND.
45	Sevin	45	29 T. Čih
46	Alčakje	46	30 S. Janar Kilmak
47	Kirilo	47	31 C. Modest

© 1932. 32. op. 13.32.
Zadnji kratec 38. op. 4.44.

© 1934. 1. op. 5.44.
Prvi kratec 12. op. 13.44.

KATOLIKI

MAREC

PRAVOSLAVNI

1 T Albin	17 Teodor
2 S Simplicij	18 Lav sv. Papa
3 Č Kunigunda	19 Arhip
4 P Kazimir	20 Lav prp. i kat.
5 S Evzebij	21 Timotej
6 N 4. POSTNA	22 MOŠTI NAL. U.E.
7 P Tomaž Akv. ●	23 Polikarpo
8 T Janez od Boga	24 Jovan Kr.
9 S Frančiška Rim.	25 Tarasije
10 Č 40 mučencev	26 Porfirije
11 P Sofronij	27 Porfir
12 S Gregor	28 Vasilije
13 N 5. POSTNA (TIHA)	29 TANASIJ
14 P Matilda	1 mart Jevdokija
15 T Klemen Marija ③	2 Teodot
16 S Hilarij	3 Jevtropije
17 Č Jedert	4 Gerasim
18 P Dev. Mar. 7 žal.	5 Konon
19 S JOŽEF ŽENIN M. D.	6 Amoriји 42 muč.
20 N 6. POSTNA	7 VASILIJE
21 P Benedikt	8 Teofilakt
22 T Lea, Katarina ④	9 40 muč. Sevast.
23 S Oton	10 Kodrat
24 Č Veliki četrtek	11 Sofronije
25 P † Veliki petek	12 Teofan
26 S Velika sobota	13 Nikifor
27 N VELIKA NOČ	14 BENEDIKT
28 P VELIKON. POND.	15 Agapije
29 T Ciril €	16 Savin
30 S Janez Klimak	17 Aleksije
31 Č Modest	18 Kirilo

● Mlaj 7. ob 8'44.

③ Prvi krajec 15. ob 13'41.

④ Ščip 22. ob 13'37.

€ Zadnji krajec 29. ob 4'44.

BELEŽKE

KATOLIKI		PRAVOSLAVNI	
1 P. Hagon	19	Hagan	19
2 S. Frischek Pavl.	20	Mač. p. M. sv. B.	20
3 N. J. POVELIK (BELA)	21	JAKOV	21
4 P. Izidor Šev.	22	Šmč. V. (kaz. S.)	22
5 T. Vlaho, Ivan	23	Cvijeti	23
6 S. Krescencija	24	Zaharije	24
7 C. Herman	25	BLAGOVJEŠTI	25
8 P. Albert	26	Arh. Gavril	26
9 S. Marija Kicola	27	Martina	27
10 N. J. POVELIK	28	ILARION	28
11 P. Leon Vel.	29	Marija	29
12 T. Jaki	30	Jovan	30
13 S. Vasilje sv. Jožeta	31	Iloli	31
14 C. Justa	32	1 apr. Marija sv.	32
15 P. Teodor	33	Tih	33
16 S. Tadija	34	Nikola	34
17 N. J. POVELIK	35	JOSIP	35
18 P. Apolonij	36	Tirol	36
19 T. Leon	37	Jelčinski	37
20 S. Marcelin	38	Georgije	38
21 C. Anselm	39	Prodan	39
22 P. Zota in Gaj	40	Jevpatrije	40
23 S. Vojteh	41	Terentije	41
24 N. J. POVELIK	42	ANTIPA	42
25 P. Marko	43	Vasilje	43
26 T. M. B. dobroga sveta	44	Anton	44
27 S. Horana Kolar	45	Martin	45
28 C. Pavel od Križa	46	Vel. Čestak	46
29 P. Peter	47	Vel. Petek	47
30 S. Katarina Stenska	48	Vel. Subota	48

1 P Hugon	19 Hrisant
2 S Frančišek Pavl.	20 Muč. p. M. sv. S.
3 N 1. POVELIK. (BELA)	21 JAKOV
4 P Izidor Sev.	22 Smč. V. (Laz. S.)
5 T Vinko, Irena	23 Cvijeti
6 S Krescencija ●	24 Zaharije
7 Č Herman	25 BLAGOVIJESTI
8 P Albert	26 Arh. Gavriło
9 S Marija Kleofa	27 Matrona
10 N 2. POVELIK.	28 ILARION
11 P Leon Vel.	29 Marko
12 T Julij	30 Jovan
13 S Varstvo sv. Jožefa	31 Ifotij
14 Č Justin ☞	1 april Marija eg.
15 P Teodor	2 Tit
16 S Turibij	3 Nikita
17 N 3. POVELIK.	4 JOSIF
18 P Apolonij	5 Tiolul
19 T Leon	6 Jeftimije
20 S Marcellin ☞	7 Georgije
21 Č Anzelm	8 Irodijon
22 P Soter in Gaj	9 Jevpsihije
23 S Vojteh	10 Terentije
24 N 4. POVELIK.	11 ANTIPA
25 P Marko	12 Vasilije
26 T M. B. dobrega sveta	13 Artemon
27 S Hozana Kotor. €	14 Martin
28 Č Pavel od Križa	15 Vel. Četrtek
29 P Peter	16 Vel. Petak
30 S Katarina Sienska	17 Vel. Subota

● Mlaj 6. ob 2'21.

☞ Prvi krajec 14. ob 4'16.

☞ Ščip 20. ob 22'27.

€ Zadnji krajec 27. ob 16'14.

1 N. S. POVELIK	18	USKRS	18
2 P. Atanasij	19	USKRS POND.	19
3 T. Naidević Križa	20	USKRS UT.	20
4 S. Furlan	21	Jedinstvo	21
5 C. KRIST. VREBOV	22	SPASOV DAN	22
6 P. Jovanović	23	GRUBEV DAN	23
7 S. Stanić	24	Žena St.	24
8 N. S. POVELIK	25	A. I. ŽEV. MARKO	25
9 P. Grgurac Nac.	26	Veselić	26
10 T. Antunović	27	Simion	27
11 S. Blazević	28	Jovan	28
12 C. Pavanić	29	Veselić Ost.	29
13 P. Grgurac	30	Jakov	30
14 S. T. Banić	31	Jedinstvo	31
15 N. BINKOSTI	32	Atanasije	32
16 P. BINKOSTI POND.	33	Veselić	33
17 T. Bruno	34	Poljica	34
18 S. Erik	35	Križa	35
19 C. Celestin	36	Jov	36
20 P. Bernardin	37	Akacija	37
21 S. Stanko	38	Jovan	38
22 N. I. POBINKOSTINA	39	PREM. M. SV. M.	39
23 P. Desiderij	40	Simion	40
24 T. M. D. pomos. brat	41	Gr. i. Metod	41
25 S. Grgurac	42	Epilamije	42
26 C. PRESV. RES. TILO	43	Glavica	43
27 P. Boda	44	Jakov	44
28 S. Avgustin	45	Katolić	45
29 N. S. POBINKOSTINA	46	TEODOR O.	46
30 P. Ferdinand	47	Andrić	47
31 T. Angela	48	Dub. Nedelja	48

1 N 5. POVELIK.
 2 P Atanazij
 3 T Najdenje Križa
 4 S Florijan
 5 Č KRIST. VNEBOH. ●
 6 P Janez Evangelist
 7 S Stanislav

18 USKRS
 19 USKRS POND.
 20 USKRS UT.
 21 Januarij
 22 SPASOV DAN
 23 ĐURĐEV DAN
 24 Sava St.

8 N 6. POVELIK.
 9 P Gregor Nac.
 10 T Antonin
 11 S Mamert
 12 Č Pankracij
 13 P Servacij
 14 S † Bonifacij

25 A. I ŽEV. MARKO
 26 Vasilije
 27 Simeon
 28 Jason
 29 Vasil Ost.
 30 Jakov
 1 maj Jeremija

15 N BINKOŠTI
 16 P BINKOŠTNI POND.
 17 T Bruno
 18 S Erik
 19 Č Celestin
 20 P Bernardin
 21 S Srečko

2 Atanasije
 3 Timotije
 4 Pelagija
 5 Irina
 6 Jov
 7 Akakije
 8 Jovan

22 N 1. POBINKOŠTNA
 23 P Deziderij
 24 T M. D. pomoč. krist.
 25 S Gregorij
 26 Č PRESV. REŠ. TELO
 27 P Beda
 28 S Avguštin

9 PREN. M. SV. NL.
 10 Simon Z.
 11 Čir. i Metod.
 12 Epifamije
 13 Glikepija
 14 Isidor
 15 Hahomije

29 N 2. POBINKOŠTNA
 30 P Ferdinand
 31 T Angela

16 TEODOR O.
 17 Andronik
 18 Duh. Nedelja

● Mlaj 5. ob 19'12.
 ♢ Prva krajec 13. ob 15'2.

Ⓢ Ščip 20. ob 6'9.
 € Zadnji krajec 27. ob 5'55.

BELEŽKE

PRVOSTAVNI

KATOLIKI

12	Pavlovič	12	12 S Furina
20	Talovč	20	20 S Marcellin
21	Konstantinovi	21	21 S Brice Javrovski
22	Vladimír	22	22 S František K.
23	Miloslav	23	23 N. 3. POBINKOSTNA
24	Simion	24	24 S Norbert
25	Kal. H. Jov.	25	25 S Robert
26	Karpo	26	26 S Medard
27	Sv. m.č. Páram.	27	27 S Margareta
28	Wilhelm	28	28 S Marieta
29	Teodorovič	29	29 S Barnaba
30	Isidore	30	30 N. 4. POBINKOSTNA
31	Jermine	31	31 S Anton Paduan
32	1. Janj. Justín K.	32	32 S Bazilij
33	Wilhelm	33	33 S Vid in tovarši
34	Jakob	34	34 S Jolanda
35	Mikolaj	35	35 S Adolf
36	Dorotej	36	36 S Erem Sinski
37	DUBOVI	37	37 N. 5. POBINKOSTNA
38	DUB. POND.	38	38 S Silvestr
39	Teodor St.	39	39 S Alojz
40	Kiri. Al.	40	40 S Pavlin Nol.
41	Timotej	41	41 S Canon
42	Bartholomej	42	42 S Kres
43	Ondřej	43	43 S Viljem
44	AKILINA	44	44 N. 6. POBINKOSTNA
45	Jelisej	45	45 S Ladislav
46	LAZAR, VÍD. DAN.	46	46 S VÍDOV DAN
47	Tibon	47	47 S PETER IN PAVEL
48	Marietta	48	48 S Štefan sv. Pavla

© 1. Prvi katech. 11. ob. 22. 10.
© 2. Prvi katech. 22. ob. 22. 10.
© 3. Prvi katech. 22. ob. 22. 10.

© 4. Prvi katech. 11. ob. 22. 10.
© 5. Prvi katech. 11. ob. 22. 10.
© 6. Prvi katech. 11. ob. 22. 10.

KATOLIKI

JUNIJ

PRAVOSLAVNI

1 S Firmin	19 Patricij
2 Č Marcelin	20 Talolej
3 P Srce Jezusovo	21 Konstantin car
4 S Frančišek K. ●	22 Vladimir
5 N 3. POBINKOŠTNA	23 Mihajlo
6 P Norbert	24 Simeon
7 T Robert	25 Kal. il. Jov.
8 S Medard	26 Karpo
9 Č Margareta	27 Sv. muč. Param.
10 P Marjeta	28 Nikita
11 S Barnaba ☞	29 Teodorije
12 N 4. POBINKOŠTNA	30 Isakije
13 P Anton Paduanski	31 Jermije
14 T Bazilij	1 junij Justin F.
15 S Vid in tovariši	2 Nikif. jsp.
16 Č Jolanda	3 Lukijan
17 P Adolf	4 Mitrofan
18 S Efrem Sirski ☸	5 Dorotej
19 N 5. POBINKOŠTNA	6 DUHOVI
20 P Silverij	7 DUH. POND.
21 T Alojzij	8 Teodor St.
22 S Pavlin Nol.	9 Kiril Al.
23 Č Cenon	10 Timotij
24 P Kres	11 Bartolomej
25 S Viljem €	12 Onufrije
26 N 6. POBINKOŠTNA	13 AKILINA
27 P Ladislav	14 Jelisej
28 T VIDOVI DAN	15 LAZAR, VID. DAN
29 S PETER IN PAVEL	16 Tihon
30 Č Spomin sv. Pavla	17 Manuilo

● Mlaj 4. ob 10'16.

☞ Prvi krajec 11. ob 22'40.

☸ Ščip 18. ob 13'38.

€ Zadnji krajec 25. ob 21'36.

BELEŽKE

31 N 11. PORINKOSTNA	18	JAK I. Em.
30 S. Adon in Sen.	17	Maria
29 P. Maria	16	Antioch
28 C. Innocent	15	Kirk I. Jel.
27 S. Matilda	14	Alia
26 T. Ann and D. M.	13	Sab. arb. Gavr.
25 P. Jakob	12	Proble I. K.
24 N 10. PORINKOSTNA	11	LETTIMIL
23 S. Apollinar	10	45 and 1 Mil.
22 P. Maria Magdalena	9	Pentecost
21 C. Daniel, Oly.	8	Prophie
20 S. Margaret	7	Toma I. Alakhe
19 T. Visko, Nita	6	Saof V.
18 P. Kamil, Lela	5	Atanasije
17 N 9. PORINKOSTNA	4	ANDRIJA FERUS
16 S. Mar. Dev. Karmel	3	Jakim M.
15 P. Henrik	2	Polak, bal. B.
14 C. Nonnventura	1	1 Polj. Kuzm. I. Dam.
13 S. Franchick Sol.	30	Sab. 13 ap. (II)
12 T. Mohor in Fortant	29	Petrovian
11 P. Pyl I	28	Pt. m. K. i. Jov.
10 N 8. PORINKOSTNA	27	SAMSON
9 S. Nikolaj in Iovanski	26	David
8 P. Elikabeta	25	Feronije
7 C. Vilhelm	24	ROD. JOV. KRST.
6 S. Mitroslav	23	Agripina
5 T. Ciri in Metod	22	S. Jevsejke
4 P. Urfil	21	Jeli
3 N 7. PORINKOSTNA	20	METODIE
2 S. Olsak. Marije Devico	19	Juda
1 P. Presv. Kralja Kri	18	Leonid I.

1 P Presv. Rešnja Kri	18 Leonid I.
2 S Obisk, Marije Device	19 Juda
3 N 7. POBINKOŠTNA ●	20 METODIJE
4 P Ulrik	21 Julij
5 T Ciril in Metod	22 S. Jevsenije
6 S Miroljub	23 Agripina
7 Č Vilibald	24 ROD. JOV. KRST.
8 P Elizabeta	25 Fevronije
9 S Nikolaj in tovariši	26 David
10 N 8. POBINKOŠTNA	27 SAMSON
11 P Pij I. ☽	28 Pr. m. K. i Jov.
12 T Mohor in Fortunat	29 Petrovdan
13 S Frančišek Sol.	30 Sab. 12 ap. (II.)
14 Č Bonaventura	1 julij Kuzm. i Dam.
15 P Henrik	2 Polai. halj. B.
16 S Mar. Dev. Karmel	3 Jakint M.
17 N 9. POBINKOŠTNA ☼	4 ANDRIJA JERUS.
18 P Kamil Lelis	5 Atanasije
19 T Vinko, Zlata	6 Sisoj V.
20 S Margareta	7 Toma i Akakije
21 Č Danijel, Olga	8 Prokopije
22 P Marija Magdalena	9 Pankratije
23 S Apolinar	10 45 muč. i Nik.
24 N 10. POBINKOŠTNA	11 JEFTIMIJE
25 P Jakob ☾	12 Proklo i K.
26 T Ana mati D. M.	13 Sab. arh. Gavr.
27 S Natalija	14 Akila
28 Č Inocencij	15 Kirik i Jul.
29 P Marta	16 Antinoget
30 S Abdon in Sen.	17 Marina
31 N 11. POBINKOŠTNA	18 JAK. I Em.
● Mlaj 3. ob 23'20.	☼ Ščip 17. ob 22'6.
☽ Prvi krajec 11. ob 4'7.	☾ Zadnji krajec 25. ob 14'42.

KATOLIKI

AVGUST

PRAVOSLAVNI

1 P Vezi sv. Petra	19 Makrona
2 T Porcijunkula ●	20 Ilija
3 S Najdenje sv. Štefana	21 Simeon
4 Č Dominik	22 Marija
5 P Mar. Dev. Snežna	23 Trofil
6 S Sprem. Gospodovo	24 Hristina
7 N 12. POBINKOŠTNA	25 SMRT SV. ANE
8 P Ciriј, in tovariši	26 Paraskeva
9 T Janez Vianney ☩	27 Pantelej
10 S Lavrencij	28 Prohor
11 Č Suzana	29 Kalinik
12 P Klara	30 Sila M. A.
13 S Hipolit	31 Jevdokim
14 N 13. POBINKOŠTNA	1 avg. NAL. KRSTA G.
15 P VNEBOVZETJE M. D.	2 M. Arh. AT.
16 T Rok, Joahim ☩	3 Isakije
17 S Hijacint	4 7 dege u Efesu
18 Č Helena	5 Evsignije
19 P Ludovik Toloz.	6 PREOBRAŽENJE
20 S Bernard	7 Dometije
21 N 14. POBINKOŠTNA	8 EMILIJAN
22 P Timotej	9 Matej
23 T Filip (Zdenko)	10 Lovrentije
24 S Jernej ☩	11 Avila
25 Č Ludovik	12 Fotije
26 P Cefirin	13 Pr. mošt. M. isp.
27 S Jožef Kalas.	14 Mihej
28 N 15. POBINKOŠTNA	15 VEL. GOSPOJINA
29 P Obgl. Janeza Krstnika	16 Ubrusa Gosp.
30 T Roza Limanska	17 Minon St.
31 S Rajko ●	18 For. i Lavr.
● Mlaj 2. ob 10'42. ☩ Prvi kra- jec 9. ob 8'40. ☩ Ščip 16. ob	
8'42. ☩ Zadnji krajec 24. ob 8'21. ● Mlaj 31. ob 20'55.	

BELEŽKE		KATOLIKI	
19. Andrej S.		1. C. Egidij	
20. Stanislav		2. P. Stefan	
21. Tadej		3. S. Marjan	
22. AGATONIK		4. N. 16. POBINKOSTNA	
23. Ljubo		5. P. Lavr. Janj.	
24. P. Nj. Vrh. K. Pol.		6. T. Cebanija	
25. Bart. i. T.		7. S. Bronislava	
26. Andrej i. N.		8. C. ROJSTVO M. D.	
27. Pimen vel.		9. P. Peter Klaver	
28. Mojsije M.		10. S. Miloslav iz Tol.	
29. USTK. GL. JOV. K.		11. N. 17. POBINKOSTNA	
30. Sab. sv. pr. i. u.		12. P. Ime Marijano	
31. Pol. pol. P. R.		13. T. Frančišek Ksav.	
1 sept. Simon S.		14. S. Povih. sv. Križa	
Mamant		15. C. M. D. i. Ešli	
Joanikije		16. P. Ijandmilla	
Vavila i. M.		17. S. Rane sv. Frančiška	
2. ZAHARIJA		18. N. 18. POBINKOSTNA	
Jevdokije		19. P. Jannarj	
Suzani		20. T. Evtasij in tov.	
3. M. GOSPOLINA		21. S. Matej	
Joachim i. Ana		22. C. Tomaž	
Minodora		23. P. i. Taha	
Teodora		24. S. Marija	
4. AVTONOM		25. N. 19. POBINKOSTNA	
Kornelije		26. P. Cipr. in Janj.	
Krtov dan		27. T. Kozma in Dan.	
Mikla		28. S. Vencoslav	
Eulimija		29. C. Milad	
Sofija		30. P. Jeronim	
9. Tadej krajec 23. ob 147.		9. Prvi krajec 7. ob 13.49.	
© Mlad. 30. ob 630.		© 22. ob 22.6.	

1 Č Egídiij	19 Andrej S.
2 P Štefan	20 Samuilo
3 S Mansuet	21 Tadej
4 N 16. POBINKOŠTNA	22 AGATONIK
5 P Lavr. Just.	23 Lupo
6 T Caharija	24 P. Nj. Vis. K. Pet.
7 S Bronislava	25 Bart. i T.
8 Č ROJSTVO M. D.	26 Andrij. i N.
9 P Peter Klaver	27 Pimen vel.
10 S Miklavž iz Tol.	28 Mojsije M.
11 N 17. POBINKOŠTNA	29 USEK. GL. JOV. K.
12 P Ime Marijino	30 Sab. srp. pr. i u.
13 T Frančišek Ksav.	31 Pol. poj. Pr. B.
14 S Poviš. sv. Križa ☿	1 sept. Simeon St.
15 Č M. D. 7 žalosti	2 Mamant
16 P Ljudmila	3 Joanikije
17 S Rane sv. Frančiška	4 Vavila i M.
18 N 18. POBINKOŠTNA	5 ZAHARIJA
19 P Januarij	6 Jevdokije
20 T Evstahij in tov.	7 Sozont
21 S Matej	8 M. GOSPOJINA
22 Č Tomaž	9 Joahim i Ana
23 P † Tekla ☾	10 Minodora
24 S Marija	11 Teodora
25 N 19. POBINKOŠTNA	12 AVTONOM
26 P Cipr. in Just.	13 Kornilije
27 T Kozma in Dam.	14 Krstov dan
28 S Venceslav	15 Nikita
29 Č Mihael	16 Eufimija
30 P Jeronim ●	17 Sofija
☿ Prvi krajec 7. ob 13'49.	☾ Zadnji krajec 23. ob 1'47.
☿ Ščip 14. ob 22'6.	● Mlaj 30. ob 6'30.

BELEŽKE		KATOLSKI	
18	Krmeljše op. jar.	18	1. S. Remeljše
19	TROV. C. I. B.	19	2. N. 20. POBINKOSTNA
20	Levstahij	20	3. P. Mala av. Terezija
21	Kodrat	21	4. T. Frančišek Soral
22	Kodrat	22	5. S. Placid in tovarni
23	Yas. Jov. Kralj	23	6. S. Brinon
24	Star. Pivovarski	24	7. P. Rožni vnan
25	Etronski	25	8. S. Brilja
26	SMRT JOV. EV.	26	9. N. 21. POBINKOSTNA
27	Kalistrat	27	10. P. Frančišek Bor.
28	Hariton	28	11. T. Aleksander P.
29	Mikoj dan	29	12. S. Maksimilijan
30	Grigorije op. jar.	30	13. C. Edvard
31	POKROV. BOG.	31	14. P. Kalist
32	Kiprijan i Jas.	32	15. S. Terezija
33	DIONISIJ	33	16. N. 22. POBINKOSTNA
34	Stevan Štiljan	34	17. P. Marijeta Alakok
35	Hariton	35	18. T. Luka
36	Toma	36	19. S. Peter Alkan
37	Sergije	37	20. C. Janes Kanc
38	Pelagija	38	21. P. Uršula
39	Stevan K. D. S.	39	22. S. Kordula
40	EVAMPIJE	40	23. N. 23. POBINKOSTNA
41	Philp	41	24. P. Rafael
42	PROV. T. I. A.	42	25. T. Križan in Dar.
43	Karlo	43	26. S. Evarist
44	M. Parask.	44	27. C. Sabina
45	Jelčim i Lukijan	45	28. P. Simon in Juda
46	Longin	46	29. S. Narcis
47	OSILA	47	30. N. 24. POBINKOSTNA
48	Laka	48	31. P. + Volbenk
49	6. Zadnji tjačec 22. op 18.14	49	3. P. tjačec 6. op 21.5.
50	6. Maj 29. op 17.56	50	6. Sijp 14. op 14.18.

KATOLIKI

OKTOBER

PRAVOSLAVNI

1 S Remigij	18 Evmenije ep. lor.
2 N 20. POBINKOŠTNA	19 TROF. C. I D.
3 P Mala sv. Terezija	20 Jevstahij
4 T Francišek Seraf.	21 Kodrat
5 S Placid in tovariši	22 Foka
6 Č Brunon	23 Zač. Jov. Krst.
7 P Rožni venec	24 Stev. Prvovenč.
8 S Brigita	25 Efrosinij
9 N 21. POBINKOŠTNA	26 SMRT JOV. EV.
10 P Francišek Bor.	27 Katistrat
11 T Aleksander P.	28 Hariton
12 S Maksimilijan	29 Miholj dan
13 Č Edvard	30 Grigorije ep. jer.
14 P Kalist	1 okt. POKROV. BOG.
15 S Terezija	2 Kiprijan i Just.
16 N 22. POBINKOŠTNA	3 DIONISIJE
17 P Marjeta Alakok	4 Stevan Štiljan.
18 T Luka	5 Haritina
19 S Peter Alkant.	6 Toma
20 Č Janez Kanc.	7 Sergije
21 P Uršula	8 Pelagija
22 S Kordula	9 Stevan K. D. S.
23 N 23. POBINKOŠTNA	10 EVLAMPIJE
24 P Rafael	11 Filip
25 T Krizant in Dar.	12 PROV T. i A.
26 S Evarist	13 Karlo
27 Č Sabina	14 M. Parask.
28 P Simon in Juda	15 Jeftim. i Lukijan
29 S Narcis	16 Longin
30 N 24. POBINKOŠTNA	17 OSIJA
31 P † Volbenk	18 Luka
☞ Prvi krajec 6. ob 21'5.	☞ Zadnji krajec 22. ob 18'14.
☞ Ščip 14. ob 14'18.	● Mlaj 29. ob 15'56.

BELEŽKE		KATEGORIJE	
19	Prohor Piskarič	1 T VSI SVETNIKI	
20	Artemije	2 S Spomin vernih duš	
21	Ilarion	3 C Viktorin	
22	Averhije	4 P Karol	
23	Jakov B. G.	5 S Cebarija	
24	ARETA I Dr.	6 N 25 PORINOSTNA	
25	Marijan I M.	7 P Engelbert	
26	Milivoj dan	8 T Klavdij in tovariši	
27	Nestor	9 S Božidar	
28	Artemije I. vrb.	10 C Andrej Av.	
29	Avram I. Anas	11 P Martin (Dav.)	
30	Stev. M., kn. a.	12 S Martin	
31	STAH I AM.	13 N 26 PORINOSTNA	
32	I. nov. Kuzman I. Dan.	14 P Jozefat Kunc.	
33	Alind I Dr.	15 T Leopold	
34	Durbin	16 S Oskar	
35	Jozefije Vol.	17 C Gregorij	
36	Galaktion	18 P Roman	
37	Pavso	19 S Elizabeta	
38	33 MUČ I MEČ.	20 N 27 PORINOSTNA	
39	SAR. ARH. MIH.	21 P Darovnje M. D.	
40	Oskar I. Port.	22 T Cecilija	
41	Erast. Olig.	23 S Klemen	
42	Stevan Dezan.	24 C Janec od križa	
43	Jovan Miroslav	25 P Katalina	
44	Jovan Zlotousti	26 S Janec Benčman	
45	CHIP	27 N 1. ADVENTNA	
46	Gurije	28 P Gregor	
47	Matej	29 T Saturnin	
48	Grigorije	30 S Andrej	
9. Xadski krajec 21. ob 8.50.		9. Prvi krajec 5. ob 7.50.	
Mislj 28. ob 1.43.		55ip 13. ob 8.28.	

KATOLIKI

NOVEMBER

PRAVOSLAVNI

1 T VSI SVETNIKI	19 Prohor Pčinjski
2 S Spomin vernih duš	20 Artemije
3 Č Viktorin	21 Ilarijon
4 P Karol	22 Averkije
5 S Caharija	23 Jakov B. G.
6 N 25. POBINKOŠTNA	24 ARETA I Dr.
7 P Engelbert	25 Makrijan i M.
8 T Klavdij in tovariši	26 Mitrov dan
9 S Božidar	27 Nestor
10 Č Andrej Av.	28 Arsenije I. arh.
11 P Martin (Dav.)	29 Avram i Anas
12 S Martin	30 Stev. M., kr. s.
13 N 26. POBINKOŠTNA ☉	31 STAHL I AM.
14 P Jozafat Kunč.	1 nov. Kuzman i Dam.
15 T Leopold	2 Akind. i Dr.
16 S Otmar	3 Đurđin
17 Č Gregorij	4 Ioanikije Vel.
18 P Roman	5 Galaktion
19 S Elizabeta	6 Pavao
20 N 27. POBINKOŠTNA	7 33 MUČ. I MEL.
21 P Darovanje M. D. ☾	8 SAB. ÁRH. MIH.
22 T Cecilija	9 Onisif. i Porf.
23 S Klemen	10 Erast. Olimp.
24 Č Janez od križa	11 Stevan Dečan.
25 P Katarina	12 Jovan Milostivi
26 S Janez Berchmans	13 Jovan Zlotousti
27 N 1. ADVENTNA	14 ČILIP
28 P Gregor ●	15 Gurije
29 T Saturnin	16 Matej
30 S Andrej	17 Grigorije
☾ Prvi krajec 5. ob 7'50.	☾ Zadnji krajec 21. ob 8'50.
☉ Ščip 13. ob 8'28.	● Mlaj 28. ob 1'43.

BELEŽKE		KATOLIKI	
18	UJEDINJENJE	1 C UJEDINJENJE	
19	Avdija	2 P Bibijana	
20	Grigorije Jak.	3 S Frančišk Ka	
21	BAVEL BOG	4 N 2. ADVENTNA	
22	FILIMON	5 P Saba	
23	Amiloh	6 T Miklavž	
24	Ekaterina	7 S Ambrozij	
25	Klement	8 C BREZMADEŽ. SPOL.	
26	Stol. Alimpije	9 P Petar K.	
27	Jakov Petrijan.	10 S Lavret. Mari Bojja	
28	STEVAN NOVJ.	11 N 2. ADVENTNA	
29	Paramon	12 P Simej	
30	Andrej	13 T Lucija	⊙
1 dec. Naum		14 S Spiridijon	
2 Uroš. C. S.		15 C Kristina	
3 Solon.		16 P Evsej	
4 ROD. NJ. V. KR.		17 S Krleža t. d.	
5 PRV. SAVA OSV.		18 N 4. ADVENTNA	
6 Wilkoš		19 P Nemelj	
7 Ambrozije		20 T Evsej	⊙
8 Patarije		21 S Tomaž	
9 Nač. Bogorodice		22 C Dimežij in lov.	
10 Jovan desp. c.		23 P Viktorija	
11 Dan. Stol.		24 S 1. Adam in Eva	
12 SPIRIDION		25 N BOŽIC. ROJSTVO G.	
13 Evstazije		26 P STEFAN	
14 Tine i dr.		27 T Janez	⊙
15 Eževstije		28 S Nedolžni otroci	
16 Agel		29 C Tomaž	
17 Danilo		30 P David	
18 Sebastijan		31 S Silvester	
9 Zadnji januar 30. ob 21.32.		3 Prvi januar 1. ob 22.45.	
⊙ Milj 27. ob 12.32.		⊙ 85p 13. ob 3.21.	

KATOLIKI

DECEMBER

PRAVOSLAVNI

1 Č UJEDINJENJE	18 UJEDINJENJE
2 P Bibijana	19 Avdija
3 S Frančišek Ks.	20 Grigorije Lek.
4 N 2. ADVENTNA	21 BAVEL. BOG.
5 P Saba	22 FILIMON
6 T Miklavž	23 Amfiloh
7 S Ambrozij	24 Ekaterina
8 Č BREZMADEŽ. SPOČ.	25 Kliment
9 P Peter F.	26 Stol. Alimpije
10 S Lavret. Matí Božja	27 Jakov Perzijan.
11 N 3. ADVENTNA	28 STEVAN NOVJ.
12 P Sinezij	29 Paramon
13 T Lucija	30 Andrej
14 S Spiridijon	1 dec. Naum
15 Č Kristina	2 Uroš. C. S.
16 P Evzebij	3 Sofon.
17 S Kraljev r. d.	4 ROD. NJ. V. KR.
18 N 4. ADVENTNA	5 PRV. SAVA OSV.
19 P Nemezij	6 Nikola
20 T Evgenij	7 Ambrozije
21 S Tomaž	8 Patanije
22 Č Demetrij in tov.	9 Zač. Bogorodice
23 P Viktorija	10 Jovan desp. c.
24 S † Adam in Eva	11 Dan. Stol.
25 N BOŽIČ. ROJSTVO G.	12 SPIRIDON
26 P ŠTEFAN	13 Evstratije
27 T Janez	14 Tirs. i dr.
28 S Nedolžni otročiči	15 Elevterije
29 Č Tomaž	16 Agej
30 P David	17 Danilo
31 S Silvester	18 Sebastijan
☞ Prvi krajec 4. ob 22'45.	☞ Zadnji krajec 20. ob 21'22.
☞ Ščip 13. ob 3'21.	● Mlaj 27. ob 12'22.

BELEŽKE

govorjen nadomestek znanstave kave pripadajoča se naj-
 topleje vsakemu gospodinjstvu.
 ENRILO z mlekem daje izvrstno hladno kavo zelo
 prijetnega okusa in telesa.
 ENRILO uporablja je vsled njegove izdatnosti
 zelo poceni.

ENRILO omogoča uživanje kave tudi vsem onim,
 katerim je znanstava kava prepo-
 vedana, saj pa jim ne ušaja.

ENRILO izdeluje tovarna
 HENRIK FRANKA SINOV, D.D.
 Zagreb

10 zapovedi pri jedi!

1. Ne jej dolge in vitke ali razvaljene!
2. Ne jej preveč, jedi lahko počakaj, da se ohladi!
3. Ne jej hladno, ampak tople!
4. Jedi dobro razti, da se dobro pomakne s slinami!
5. Med vno in drugo jedjo najpazni malo pavzaj!
6. Ne jej med jedjo!
7. Ne jej preveč, ampak redno! Takrat, ko ti se želi, po-
 tem kot dobro kve!
8. Ne mudi se s stikom med jedjo, ampak odloži si na
 posneli čaš!
9. Najbolj se biti med jedjo dobro voljo, potem kot vedno
 dobro prebavljaj!
10. Vsi se vedno izpolnjevanje testirane "Prijatelj" ali "Lajmno",
 bodi na jati kot prikladi ali kot samostojno jed, ali
 dovolj avtomu izena potroba redne znovi!

ENRILO

dovršen nadomestek zrnate kave priporoča se naj-
topleje vsakemu gospodinjstvu.

ENRILO z mlekom daje izvrstno belo kavo zelo
prijetnega okusa in teka.

ENRILA uporaba je vsled "njegove izdatnosti
zelo poceni.

ENRILO omogoča uživanje kave tudi vsem onim,
katerim je zrnata kava prepo-
vedana, ali pa jim ne ugaja.

ENRILO izdeluje tovarna

HENRIK FRANCKA SINOVI, D. D.
Zagreb

10 zapovedi pri jedi!

1. Ne jej dokler si utrujen ali vznemirjen!
2. Ne jej prevročih jedi, temveč počakaj, da se ohladi!
3. Ne jej hlastno, ampak počasi!
4. Jedi dobro zgriži, da se dobro pomešajo s slino!
5. Med eno in drugo jedjo napravi malo pavzo!
6. Ne pij med jedjo!
7. Ne jej preveč, ampak prenehaj takrat, ko ti še diši, po-
tem boš dolgo živel!
8. Ne muči se s skrbmi med jedjo, ampak odloži jih na
poznejši čas!
9. Navadi se biti med jedjo dobre volje, potem boš vedno
dobro prebavljaj!
10. Vživaj večkrat izborne testenine „Pekatete“ ali „Jajnine“,
bodisi na juhi, kot prikuho ali kot samostojno jed. Z njimi
dovajša svojemu telesu potrebne redilne snovi!

A. B.:

Dva jubileja.

Redko se zgodi, da bi se praznovala dva važna jubileja skupno ob istem času in v istem kraju. Če pa se vrši skupno slavlje, je veličastnejše, kakor bi bilo sicer. To je pokazala svečana proslava, ki se je vršila koncem maja 1931 v Mariboru. Savez nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev v Beogradu in Nabavljalna zadruga drž. uslužbencev v Mariboru sta skupno praznovali desetletnico svojega obstoja. Pri tej priliki je imel Savez v znak priznanja uspešnega delovanja mariborske Nabavljalne zadruge tudi svojo glavno letno skupščino v Mariboru. V naš obmejni Maribor so prispeli odlični predstavniki združništva drž. uslužbenstva iz vseh krajev naše prostrane jugoslovanske domovine. Prireditelj je dobila po številu delegatov in po obširnem in važnem programu tak obseg, da z vso upravičenostjo lahko trdimo, da sta se oba jubileja razvila v veličastno manifestacijo združne ideje med državnimi uslužbenci.

Delegati so dospeli v Maribor večinoma v petek, dne 29. maja dopoldne. Njim nasproti sta se peljala predsednik mariborske Nabavljalne zadruge g. Rehar in zastopnik Nabavljalne zadruge železničarjev g. Mohorko. K sprejemu na glavnem kolodvoru so pohiteli poleg članov načelstva teh zadrug v velikem številu tudi združniki in železničarska godba »Drava«, ki je ob prihodu vlaka zasvirala dragim gostom v pozdrav. Nato je članom uprave Saveza s predsednikom na čelu in ostalim delegatom izrekel dobrodošlico upravnik kaznilnice g. Vrabl z željo, da bi se vsi prav dobro počutili v našem Mariboru, ki jih sprejema z največjo radostjo. Za pozdrav se je zahvalil predsednik Saveza g. Letica, prvi pomočnik ministra financ, naglašujoč, da so delegati in vodstvo Saveza jako radi prihiteli v Maribor, da se seznanijo z odličnim poslovanjem mariborske Nabavljalne zadruge, prav tako pa tudi z mestom samim, ki je kot obmejna postojanka največjega nacionalnega pomena.

Istega dne zvečer se je vršil v dvorani Združnega doma prijateljski sestanek s sodelovanjem pevcev Glasbene Matice,

naslednjega dne dopoldne predkonferenca delegatov, popoldne pa glavna letna skupščina Saveza, kateri je predsedoval g. Letica. Prisotnih je bilo 116 delegatov, ki so zastopali 69 zadrug.

Pred prehodom na dnevni red so bile na predlog predsednika odposlane pozdravne brzojavke Njeg. Vel. kralju Aleksandru I., predsedniku vlade g. Živkoviću in finančnemu ministru g. dr. Šverljugi. Z lepimi govori so pozdravili skupščino, želeč ji obilo uspehov, v imenu finančnega ministra komisar fin. ministrstva g. Matović, v imenu Glavnega združnega saveza kraljevine Jugoslavije nadrevizor g. Pušenjak in v imenu ljubljanske Zadrugne zveze g. dekan Sagaj. Nadalje je g. predsednik toplo pozdravil še navzočega ustanovitelja ruskega združništva gospoda prof. dr. Totomianca iz Prage. Nato se je pričela razprava o poročilu upravnega in nadzorstvenega odbora, ki je potekla mirno, ker je bilo vse temljito obravnavano že na dopoldanski seji.

Iz poročila je razvidno v glavnem sledeče: G. minister financ je odredil izplačevanje 1% depozita po čl. 70., točki 3, tozadevne uredbe. Do konca leta 1930 je prejel Savez iz tega naslova Din 68,437.422.—. Ustavitve po čl. 70., točki 4. uredbe so znašale koncem leta 1930 Din 24,125.950.—. Ta kapital se ima uporabiti v prvi vrsti kot posojilo kreditnim in stanovanjskim zadrugam. Dolgovi, ki so z njimi obremenjene pri Savezu poedine nabavljalne zadruge, so znašali koncem leta 1930 Din 36,365.524.—.

Bilanca z dne 31. decembra 1930 izkazuje Din 158,123.885.70 aktive, Din 157,347.580.03 pasive, torej čistega dohodka Din 776.305.67. Skupščina je na predlog upravnega in nadzorstvenega odbora odobrila, da se od gornjega zneska uporabi Din 38.815.28 za penzijski fond, Din 7.879.96 za rezervni fond za mlinsko poslovanje, ves ostanek v znesku Din 729.610.43 pa za pokritje raznih dvomljivih tirjatev.

Nato se je za posamezne nabavljalne zadruge določila višina kredita pri Savezu, ki naj odgovarja njihovi kreditni moči in stvarni potrebi, pri čemur naj se ozira tudi na povoljno poslovanje zadrug, posebno pa na doseženi letni promet. Toda zadruge so dolžne uporabiti kredit samo za nabavo blaga za svoje člane, morebitni ostanek, ki se vrne Savezu, se vknjiži v dobro njihovem tekočemu računu. Sklenilo se je dovoliti zadrugam

pod gotovimi pogoji posojilo za nabavo drv in premoga do 75% krajevne tržne cene.

V kolikor bodo sredstva na razpolago, bo nudil Savez posojila za nakup, oziroma gradnjo združnih domov pod pogoji, ki jih bo za vsak slučaj sproti odredil upravni odbor.

Posameznim kreditnim zadrugam se sme dovoliti kredit do enega milijona, izjemoma tudi do največ dveh milijonov dinarjev, toda kreditne zadruge ne smejo računati članom višjih obresti nego 4% nad obrestno mero dovoljenega jim kredita.

Za slučaj potrebe sme upravni odbor Saveza najeti posojilo in sprejemati hranilne vloge do polovične višine svojega kapitala, dolgoročna posojila pa do tričetrtine vrednosti Savezovih nepremičnin, na katere se dobe hipotekarna posojila.

Sprejeli so se različni predlogi, tako mariborske Nabavljalne zadruge glede nabavk manufakturnega blaga in platna, predlog železničarske kreditne zadruge v Sarajevu glede hranilnikov, predlog glede lastne produkcije testenin, predlog glede sprejema uradniških produktivnih (čebelarских, perutninarskih in dr.) zadrug v članstvo Saveza, predlog glede organizacije zavarovanja združnikov, predlog o organizaciji skupnih nabavk po Savezu, za evidenco o nabavnih cenah poedinih predmetov v vseh nabavljalnih zadrugah, da se na ta način najdejo cenejši viri pri zalaganju zadrug z blagom. Končno se je sprejel predlog Nabavljalne zadruge v Ljubljani, da se vrše združni tečaji na sedežu banovin.

Nato so bili izvoljeni v upravni odbor Saveza sledeči gg.: dr. Mih. Jovanović, načelnik ministrstva financ, dr. Mladen Josifović, univerzitetni docent, Dragotin Prica, admiral v pok., Mirko Vuletić, višji uradnik generalne direkcije drž. žel., vsi iz Beograda; nadalje Mustafa Čišić, upravnik mestne finančne uprave v Mostaru in Aleksander Šondić, upravni sodnik v pok. iz Skoplja, a v nadzorstveni odbor gg. Milan Žica, inšpektor v pok. iz Sarajeva, dr. Adolf Pečovnik, profesor iz Maribora, Vaso Bojić, inspektor prometnega ministrstva in Svetislav Djordjević, načelnik uprave državnega monopola, oba iz Beograda.

Prihodnja letna skupščina Saveza se vrši v srcu Šumadije, v Kragujevcu.

Končno so bile prečitane in sprejete naslednje po upravnem odboru predlagane resolucije:

I. Eno izmed glavnih načel konzumnega združništva je, da se prodaja blago le proti gotovini. Skupščina poziva vse nabavljalne zadruge drž. uslužbencev, naj se držijo tega načela, ker si lahko samo na ta način zagotovijo neovirano poslovanje, jasne odnose napram svojim članom in sploh popoln uspeh svojega dela. Z ozirom na poseben značaj naših združnikov kot javnih nameščencev je treba razen tega omejiti prodajanje blaga na obroke, dovoljeno z zakonom, na najnižjo mero in na brezpogojno zasigurano mesečno odplačilo, toda z namenom, da se čimprej doseže oddaja blaga izključno le proti plačilu v gotovini.

II. Ugodne cene se dosežejo samo z nabavami iz prvih virov in v velikih količinah. Na podlagi desetletnega izkustva poziva skupščina vse male in manjše nabavljalne zadruge, naj se pri nakupu blaga naslanjajo na velike zadruge kot dobaviteljice iz prve roke in v velikih količinah. Na ta način se bodo osredotočile dobave zaenkrat v nekoliko velikih zadrugah, a sčasoma za vse zadruge v skupnem dobavnem središču, v Savezu.

III. Zadruge se ustanavljajo na samopomoči. Pogoj samopomoči pa je sistematično varčevanje, ki naj ga izvajajo v prvi vrsti naše kreditne zadruge. Skupščina poziva vse svoje zadruge, naj z vso vstrajnostjo širijo med svojimi združniki smisel za štedenje in da naj s štedenjem krepijo združni kapital, zakaj samo s pomočjo združnega kapitala bodo v stanu izogniti se dragim virom tujega kapitala ter uresničiti svoje združne cilje.

IV. Samo narod, ki je gospodarsko močen in samostojen, lahko uživa popolno svobodo. Skupščina poziva vse nabavljalne zadruge drž. uslužbencev, naj vse svoje nabavke za kritje potrebščin svojih članov vrše izključno le iz naših narodnih virov, s čemur bodo pripomogle, da se ojači jugoslovansko narodno gospodarstvo, narod in država.

Ob koncu skupščine se je predsednik mariborske Nabavljalne zadruge zahvalil vsem zadrugam, ker so sklenile, da se vrši jubilejna skupščina v Mariboru, s čemer je počaščeno mesto Maribor, kakor tudi mariborska Nabavljalna zadruga.

G. predsednik Letica je zaključil skupščino, katere potek je dokazal popolno razumevanje delegatov za združna vpra-

šanja. Letošnja skupščina je bila na višini, kakor nobena dosedanja.

Po končani skupščini je bil družabni večer na vrtu pri Gambrinu z godbo in petjem.

Višek proslave desetletnice obstoja Saveza in mariborske Nabavljalne zadruga je bil v nedeljo, dne 31. maja na svečanem jubilejnem zborovanju v veliki, okusno dekorirani dvorani Narodnega doma in na to sledečem banketu v dvorani pivovarne Union. Obema so prisostvovali zastopnik Njeg. Vel. kralja ter zastopniki skoro vseh ministrstev. S svečane skupščine, ki se je pričela, čim je vstopil v dvorano kraljev odposlanec, pozdravljen z državno himno, je bilo poslanih več brzojavk, nakar sta nastopila kot glavna govornika gg. Letica in Rehar, ki sta govorila, prvi o razvoju Saveza, drugi pa o razvoju mariborske Nabavljalne zadruga. Za njimi so izpregovorili, iskreno čestitajoč Savezu in mariborski zadrugi, g. Matović v imenu ministra financ, okrožni ispektor g. dr. Schaubach v imenu ministra notranjih zadev, podžupan dr. Lipold v imenu mariborske mestne občine, dr. Pečovnik v imenu organizacije drž. uslužbencev, Iv. Deržič v imenu Udruženja jugoslovanskih železničarjev in prof. Kenda v imenu Narodne odbrane. Prof. dr. Totomianc je imel nato predavanje o zadružništvu, nakar je predsednik zaključil svečano zborovanje.

Na banketu, pri katerem sta sodelovali železničarska godba »Drava« in pevsko društvo »Jadran«, je bilo izrečenih mnogo navdušenih napitnic, izmed katerih je najbolj vžgala napitnica, ki jo je izrekel zastopnik Njeg. Vel. kralja brigadni general g. Pavlovič, ki je nazdravil uradniškemu zadružništvu in zadružnikom ter se zahvalil za tople izraze udanosti kralju. Po banketu se je vršil izlet na Mariborski otok, naslednjega dne pa v Falo in Ruše, nakar je sledilo slovo.

Delegati so izjavljali, da odnašajo iz našega mesta najlepše spomine in da ne bodo pozabili nanj. Ravnotako tudi mi ne pozabimo tovarišev zadrugarjev iz cele države, zlasti z juga, ki so z nami vred manifestirali za zadružno misel in snovali načrte za lepšo bodočnost našega stanu.

Poslovanje mariborske Nabavljalne zadruge državnih uslužbencev od 1. januarja do 30. septembra 1931.

Na zadnjem občnem zboru so člani izrazili željo, naj upravni odbor poda že v združnem koledarju kratko poročilo o poslovanju zadruge v tekočem letu, kar s tem stori za prvo tričetrtletje 1931.

V splošnem se mora reči, da je Nabavljalna zadruga kljub težki gospodarski krizi, pod katero trpijo tudi državni uslužbenci, v prvih devetih mesecih vidno napredovala napram letu 1930 ne samo po številu članstva, ampak tudi po razpečani količini blaga.

Članov je bilo dne 31. decembra 1930	1959
do 30. septembra 1931 je na novo pristopilo	332
izstopilo	65
Stanje članov dne 30. septembra 1931	2226,

kar pomeni najmočnejšo pomnožitev članstva izza leta ustanovitve.

Na kredit, odnosno proti mesečnemu obračunu je kupovalo blago dne 1. januarja 1931 članov	923
prirastek do 30. septembra 1931	173
torej je mesečnih kontov	1096,

ali prirastek na pisarniškem delu vknjiževanja za približno eno petino.

Promet v gotovini je znašal glasom blagajniške knjige v letu 1930 8, 325.350 Din, v letu 1931 do 30. septembra pa 7,184.315 Din.

Čekovni promet pri poštni hranilnici je znašal v letu 1930 1,633.620 Din, v letu 1931 do 30. septembra pa 1,467.988 Din.

Promet z denarnimi zavodi v letu 1930 7,075.679 Din, do 30. septembra 1931 pa 5,552.389 Din.

Vrednost nepremičnin je bila koncem leta 1930	1,747.676 Din,
prirastek vsled različnih adaptacij v letu 1931	43.049 Din.

Vrednost premičnin koncem l. 1930	326.091 Din,
nove nabave do 30. septembra 1931	56.935 Din.

Rezervni in drugi fond i (nešteví)	1,578.931 Din,
dobrotvorni fond) znašajo sedaj	218.064 Din,
vplačani članski deleži	1,796,995 Din.

Promet v glavnih vrstah blaga odgovarja tako po množini blaga kakor njegovi vrednosti prometu v lanskem letu, v kolikor ga ni razmeroma prekoračil, oziroma že v devetih mesecih presegel celoletni lanski promet, kakor na primer v sladkorju, kurivu ter manufakturi in galanteriji.

Največji porast prometa se opaža pri manufakturi in galanteriji; kljub delnemu padcu cen v letošnjem letu znaša prirastek nad 800.000 Din. Ta prirastek najboljše dokumentira delno izpopolnitev manufakturnega oddelka ter vedno večje zaupanje članstva, da se je blago kvalitativno izboljšalo in da so cene primerne vsled nabavk iz prvega vira.

Da tudi nakup zemljišča v Cvetlični ulici in ureditev skladišča za drva in premog ni bila zgrešena, je razvidno iz prometa v kurivu, ker sedaj lahko vsi člani nabavljajo kurivo pri naši zadrugi, tudi tisti, ki tega poprej radi pretesnih pritikin pri stanovanju ali iz drugih razlogov niso mogli storiti. Člani so se večinoma posluževali žaganih drv ter se je tudi nabava električne žage obnesla.

Uprava zadruga se je potrudila nabavljati članom kvalitativno dober premog, kar ji je večinoma uspelo tako, da je pretežni del članov izrazil svoje zadovoljstvo. Morebitnim upravičenim pritožbam se je po možnosti ugodilo in se je škoda poravnala. Ostalo pa je še malenkostno število članov, katerih popolna zadovoljitev bo ostala vedno odprto vprašanje. Dobava kosovca brez vsakega prahu je pri vagonških cenah izključena; vendar pa se dá tudi prah pri dobri volji v gospodinjstvu polagoma porabiti.

Mnogo prigovorov iz vrst članstva se je slišalo, zakaj naša zadruga ne prodaja tudi krompirja, sadja in drugih poljskih pridelkov. Vzrok je ta: Krompir je v prvi vrsti pridelek naše najbližnje mariborske okolice in se vsak dan prodaja na trgu po zmernih cenah ter ga vozijo kmetje celo od hiše do hiše tako, da si ga vsak naš član lahko po lastni izbiri in po ugodni ceni nabavi v poljubni množini. Krompir torej prodaja v glavnem sam okoliški producent, od katerega bi ga morala tudi zadruga

kupovati. Samo po sebi je umevno, da zadruga ne bi mogla konkurirati s producentom in direktnim prodajalcem na drobno.

Isto velja za sadje in nekatere druge deželne pridelke, ki jih pridelovalci sami vedno na trgu prodajajo in ki jih često ob pozni tržni uri za vsako ceno ponujajo. Če bi člani smatrali take cene za navadne tržne cene, bi bilo nezadovoljstvo ogromno.

Zadružna okrepčevalnica je med šesto in sedmo uro zvečer precej dobro obiskana. Uprava skuša tudi v njej odpraviti vse hibe, ki bi mogle eventuelno povzročiti nezadovoljstvo članov; kmalu bo zelo majhno število takih članov, ki ne bi zahajali v naš lokal, bodisi da se jim ne bi zdel primeren, ali pa celo z izgovorom, da med svojimi tovariši državnimi uslužbenci ne najdejo primerne družbe. Nabavljajo se samo zdrava naravna vina in tozadevno ne more biti pritožb. Prvovrstno blago pa je pri nakupu vedno dražje, razen tega mora zadruga plačati trošarino z vsemi dokladami, računske in gostilniške takse. Ako se upošteva velika amortizacija investirane kapitala, stroški za razsvetljavo, za osobje itd. pravzaprav dnevno le kratek čas izrabljene gostilne, ima naša zadruga pri svoji točilnici iste stroške ali celo večje nego marsikatera gostilna v Mariboru. V skrbi za napredek zadruge torej uprava v zadružni gostilni ne more določiti tako nizkih cen, kakor bi si jih morda posamezni člani želeli. Vendar se lahko z gotovostjo trdi, da se dobi v zadrugi za svoj denar še vedno to, če ne več, kakor v vsaki drugi gostilni.

Splošno stanje zadruge je zelo zadovoljivo; popolnoma je izpolnila svojo prvo nalogo, to je, da je danes regulator tržnih cen v Mariboru.

Član, ki svojo mesečno nabavo vseh potrebščin v zadrugi vestno preračuna, bo vedno ugotovil, da je vsakikrat nekaj prištedil, razen tega pa mu zadruga od tekom poslovnega leta nabranega čistega dobička povrne glasom svojih pravil direktno 41%, 12% pa hrani za njegovo družino v dobrotvornem fondu. Kljub temu, da razdeljevanje blaga od vagonске pošiljatve na za posamezna gospodinjstva prikladne množine povzroča stroške, vrne zadruga vsakemu članu od vsakega za čisti dobiček odvzetega dinarja 53 para. Ostanek ostane zadrugi za njeno premoženjsko ojačenje. Donos tega premoženja pride zopet članom v korist, ker samo gospodarsko močne ustanove morejo v

današnji gospodarski krizi nuditi svojim članom koristi in odvrniti vsako nevarnost, da bi se moralo kadarkoli napram članom uveljaviti jamstvo.

Stroški zadruga so v tekočem letu znatno porasli, predvsem radi večje amortizacije nepremičnin in premičnin, razširjenja zadružnih lokalov, zvišanja stroškov za razsvetljavo ter pomnožitve osebja. Tovorna avtomobila sta prevozila do 30. septembra 359 vagonov blaga in znašajo prevozni stroški obeh avtomobilov povprečno po 305 Din na vagon.

Za dobrotvorni fond je do sedaj v Kreditni zadrugi državnih uslužbencev v Mariboru naloženih 100.000 Din; nji je ta prometni kapital posebno sedaj v začetku dobrodošel. Kreditna zadruga je za državne uslužbence nadvse koristna ustanova ter bi se je morali vsi okleniti in nalagati svoje prihranke pri njej, ker o njeni solidnosti in sigurnosti ni nobenega dvoma. Tudi tukaj se nabirajoči čisti dobiček bo sčasoma prišel v korist gospodarstvu državnih uslužbencev. Iz dobrotvornega fonda Nabavljalne zadruga se je do konca oktobra izplačala podpora prizadetim rodbinam članov v 29 smrtnih slučajih po pravilniku, ki je v veljavi od 1. januarja 1931. Dasi še te podpore niso bile bogve kako izdatne, vendar so bile, ker jih je zadruga prizadehim vedno takoj izplačala, po pregovoru: Kdor hitro da, da dvojno, — takorekoč prva pomoč. Jasno je, da je mariborska Nabavljalna zadruga v tem pogledu ubrala pravo pot, in je samo želeti, da bi se dobrotvorni fond tako okrepil, da bi sčasoma bile podpore tudi večje. Sledijo naj tudi druge, za socijalno in gospodarsko dobrobit članov prepotrebne ustanove.

Njegovo Veličanstvo kralj je pred kratkim podpisal nov zakon o zadružništvu državnih uslužbencev. V njem je med drugim način uveljavljanja jamstva tako poostren, da je gmotna propast zadrug skoraj izključena. Ako se na najvišjem mestu uvidi potreba in korist zadružništva za državne uslužbence tako v gmotnem kakor v moralnem oziru, bi mi, ki smo po tem zadružništvu neposredno prizadeti, pokazali veliko nerazumevanje in nehvaležnost, če se ne bi svojih zadrug oklenili, jih z vsemi močmi podpirali, širili zaupanje do njih med članstvom, ter jih sploh tako uredili, da bi bile vzor tudi ostalemu zadružništvu.

0 redu in disciplini v zadrugi.

Nabavljalna zadruga državnih uslužbencev v Mariboru znanuje od leta do leta razveseljivejši napredek. Neprestano pristopajo novi člani, ki so spoznali, da jih pri obstoječi gospodarski krizi najbolj ščiti zadružništvo, samopomoč. Zmerne cene, dobro blago, možnost odplačila v obrokih in končno ob zaključku poslovnega leta še soudeležba na čistem dobičku v obliki odstotkov, v slučaju smrti člana, oziroma zakonskega druga ali otrok pa posmrtninska pomoč, — kdo drugi nudi take ugodnosti?

Naša zadruga nudi svojim članom vedno prvovrstno in sveže blago. Zato pa ji je na tem, da ima čim več članov, zakaj od števila članov zavisi količina razprodanega blaga. To igra pri dobavi na debelo največjo vlogo. Čim več se nabavi blaga, tem ugodnejša je njegova cena.

Kjub temu je v Mariboru še zmiraj tretjina državnih in samoupravnih uslužbencev, ki še niso včlanjeni v naši zadrugi, dasi je urejena tako vzorno, da se ji splošno priznava prvenstvo v državi. Vzrok temu je na eni strani navada in nepoznanje stvari, na drugi odvisnost, na tretji pa takozvane »udobnosti« pri nakupu, ki jih baje nudijo drugi. Preiščimo zadnji izmed navedenih argumentov, ker se sliši najčešče!

Morda je res, da se v zadrugi posveča članicam pri nakupovanju premalo pozornosti, se premalo komplimentira in razgovarja, kar dela nekatere odjemalke drugod tako srečne, da pri tem prezrejo ceno in kakovost blaga ter se odpovedo tudi odstotkom in drugim ugodnostim, ki jih nudi zadruga.

V zadrugi je uslužbencem vljudnost predpisana in zadene vsakega najstrožja kazen, kdor bi se glede tega kakorkoli pregrešil; ne smejo pa uslužbenci pri tem izgubljati časa, zakaj čas je zlato. V interesu zadrugarjev samih je, da se opravljajo posli naglo in vestno, ker bi bilo sicer treba nastaviti večje število osebja, kar bi pa imelo za posledico zvišanje upravnih stroškov. Tako gospodarstvo bi ne bilo v interesu članstva in bi povzročilo zmanjšanje odstotkov ob zaključku poslovnega leta.

Nadalje vedo mnogi povedati, da je treba v zadrugi predolgo čakati, predno se pride na vrsto. Ta trditev je pri naraščajočem številu članstva tako važna, da si jo moramo bližje ogledati. Predvsem naj ugotovimo, da izgleda strah mnogo hujši, nego je v resnici. Mnoge gospe so se do skrajnosti upirale nakupovanju z zadrugi, češ, da se nikakor ne bi mogle privaditi redu, ki je uveden tamkaj, a so sedaj najvnetejše propagatorice zadružne misli in izjavljajo, da bi nikakor ne hotele zamenjati sedanje vloge s prejšnjo. Žal jim je, da že mnogo prej niso našle poti v zadrugo. S tem seveda še davno ni rečeno, da v naši zadrugi ni ničesar, kar bi bilo potrebno izboljšanja. Vsi gojimo gorečo željo, da bi se nedostatki, kolikor še obstojajo, čimprej odpravili. Vse, ki so dobre volje, vabimo, da pri tem sodelujejo. S tem namenom je pisana tudi pričujoča razprava.

Ako hočemo biti objektivni, moramo priznati, da imajo tudi trgovci ob gotovem času, n. pr. okrog prvega v mesecu, več posla, kakor sicer, toda ne v taki meri kakor naša zadruga, kjer kupuje izključno le uradništvo, dočim šteje trgovec med svoje odjemalce večinoma druge sloje, ki ne kupujejo ravno ob prvem. Resnično pa je, da kupuje raje vsak v dobro obiskanih trgovinah, četudi mora tuptam nekoliko počakati, kakor pa v praznih lokalih. Znano je: kjer je naval največji, je tudi blago najboljše.

Vendar nobena prodajalna daleč naokrog nima takega prometa, kakršen se vrši v naši zadrugi po 24. v mesecu, ko se zaključujejo računi in se bliža prvi, to je dan prejemkov državnih uslužbencev. Nad 2000 članov poseti v tem kratkem času zadružno prodajalno s svojimi naročili in plačili. In bolj ko narašča število članov, težjo nalogo imajo uslužbenci, da pravočasno po vrstnem redu odpravijo vsa naročila.

Nedostatek, o katerem je govor, se dá odpraviti na drug način. Potrebna je samo disciplina zadružnikov. Velik obrat, kakršnega predstavlja Nabavljalna zadruga drž. uslužbencv v Mariboru, zahteva, da se drže člani gotovega reda, brez katerega je uspešno in nemoteno poslovanje nemogoče.

V poštev prihajata predvsem dve zadevi: plačevanje računov in nakupovanje blaga.

Ali ni naravnost nesmiselno, čakati pri blagajni morda po cele ure na plačilo mesečnega računa in to

ravno okrog prvega v mesecu, ko je v združni prodajalni naval največji? Ne samo, da je tako čakanje nespametno, ampak se s tem obremenjuje prav po nepotrebnem že itak preveč obremenjeno uslužbenstvo, ki ima dovolj drugega dela, ki se mora izvršiti v zadrugi sami, dočim se računi lahko poravnajo potom poštne položnice, ki je računu priložena, potom Ljubljanske kreditne banke ali pa Posojilnice v Narodnem domu. Komur se ne zljubi izpolnjevati poštних položnic, ta naj se poslužuje imenovanih denarnih zavodov, kjer zadošča napoved imena in številke združne knjižice. O plačanem znesku dobi član potrdilo, ki velja ravno toliko, kakor če bi ga prejel od zadruge, ker poštna hranilnica in denarni zavodi o vsakem plačilu sproti obveščajo zadruho. Člani naj to upoštevajo in naj v bodoče izključno le tem potom poravnavajo svoje mesečne račune.

Kar se tiče n a k u p a b l a g a, pa sledeče: Tako člani, ki jemljejo blago na kredit, kakor ostali, ki plačujejo v gotovini, zahtevajo običajno naročila, prvi 25., drugi pa v 1. v mesecu. V teh dveh dneh bi bili radi postreženi vsi. Naj se uslužbenci še tako trudijo, čakanje je neizogibno. Tudi se ob takem navalu pripete lažje kake pomote. Skratka, ves nakup v tako omejenem času ni niti v interesu zadruge, niti združnikov samih, da o uslužbencih, ki so v navedenih dneh preobremenjeni, niti ne govorimo. Potrebno je torej, da uvidevnejši med člani prihajajo z naročili ob drugih dneh, ko imajo uslužbenci več časa na razpolago. S tem bi bilo mnogo pridobljeno na času in odpadel bi vzrok, na katerega se mnogi kaj radi sklicujejo. S svojo uvidevnostjo bi združniki neizmerno koristili zadrugi, sami sebi pa bi si prihranili nepotrebno razburjenje, ki je posledica dolgega čakanja.

Poslovanje zadruge bi bilo znatno olajšano, če bi se stranke, ki naročajo večje količine blaga (m e s e č n a n a r o č i l a), doma premislile, kaj vse potrebujejo, ter svoje naročilo zabeležile na listek, kar je najlažje na podlagi cenika, ki se jim dostavlja vsak mesec sproti, namesto da napovedujejo svoja naročila pri blagajni, pri čemer se dostikrat zgodi, da si pri najboljši volji ne morejo takoj zmisлити, kaj vse rabijo. Tako ima blagajničarka neprijetno nalogo, da čaka na njihove misli in to v času največjega prometa, ko se ji najbolj mudi in ko mnogi odjemalci nestrpnost čakajo, da pridejo na vrsto. Če pa se k vsemu temu še

dogodi, kar ni redek pojav, da se srečata pri blagajni dve svidenja željni stranki in začneta med seboj razgovore brez konca in kraja, a se ne umakneta iz vrstnega reda, marveč mora na njiju čakati blagajničarka, mora taka brezobzirnost spraviti tudi najbolj mirnega zadrugarja iz ravnotežja. Člani sami bi morali imeti toliko uvidevnosti in obzira, da ne bi ovirali poslovanja zadruge, marveč ga po svojih močeh podpirali.

Pravilno tudi ni, če člani, ki jemljejo blago na kredit, prihajajo po vsako malenkost posebej v trgovino. Naj bi se malenkosti, ki so se izpuštile pri mesečnem naročilu, vzele skupno; v slučaju pa, da se rabi še kaka malenkost, naj bi se takoj plačala v gotovini, ker se s tem prihranijo nepotrebne vknjižbe in čakanje. Izpreminjati dosedanega načina vknjiževanja, ki se je pri kontroli izborna obnesel, zadrugi ne kaže; radi tega naj se člani navadijo na red, oziroma se mu prilagodijo!

Samo po sebi se razume, da se zgornje opazke ne tičejo vseh gospodinj. Med našimi zadrugaricami je vsekakor mnogo takih, ki so v čast in ponos zadruge, ki ne samo, da se ravnaajo pri plačevanju računov in nakupovanju blaga po navodilih vodstva, ampak tudi same gledajo na to, da vse blago kupujejo izključno le v zadrugi in ga tudi, kar je izredne važnosti, točno odplačujejo. One gledajo na to, da svoje izdatke spravijo v sklad z dohodki in da se preveč ne zadolžijo, kajti lahkomišelnost zadolževanje je že mnoge družine upropastilo.

Prave zadrugarice se pri tem še ne ustavijo, marveč gredo dalje v svojem stremljenju, koristiti zadrugi. One vplivajo na svoje može, da namesto drugih gostilniških prostorov posečajo zadržno točilnico, da se tako tudi te vrste izdatki stekajo v zadržno blagajno. Zvest temu načelu si tudi odbor zadruge prizadeva, da bo omogočil svojim članom v doglednem času dober in poceni kruh iz lastne pekarnice, dobro in poceni meso iz lastne mesnice itd. Ves denar, ki ga izda državni uslužbenec za svoje potrebščine, naj ostane v lastnih vrstah, do bo mogoče uvesti še več koristnega za članstvo.

Prav nič ne prikrivamo, da je zadruga potrebna še marsikateri izpopolnitve. Z dobro voljo, ki jo ima vodstvo, se bo dalo doseči še marsikaj. Vabimo članstvo, da pri tem sodeluje s tem, da prijavi upravičene pritožbe ali koristne predloge. To je mogoče vsak čas tudi ustmeno, ker je vedno po en član upravnega

odбора navzoč v prodajalni ali pisarni. Vsi člani pa naj upoštevajo red in disciplino. Stremimo vsi za tem, da bo naša Nabavljalna zadruga ne samo prva v državi, ampak da si bo tudi znala ohraniti prvenstvo in da bo še bolj napredovala, se razvijala in procvitala v dobro vsemu članstvu.

ČEVLJARSTVO

IVAN KROIS, MARIBOR

KOROŠKA C. 18

OSNOVANO L. 1882

DIPL. ZL. KOL. L. 1922

Za člane
Nabavljalne zadruge
ugodni obrok!
(Nakaznice v zadrugi)

Izvršuje samo ROČNE IZDELKE vseh vrst obuvala iz prvovrstnega materijala od najpreprostejše do najfinejše vrste PO MERI in ima tudi bogato zalogo strokovno izdelanih prikladnih čevljev — Na podlagi dolgoletne prakse jamči za najboljšo posrežbo in se priporoča

IVAN KROIS

PERKIČ & POLAK

TVORNICA PERILA

MARIBOR

DRAVSKA ULICA ŠTEV.

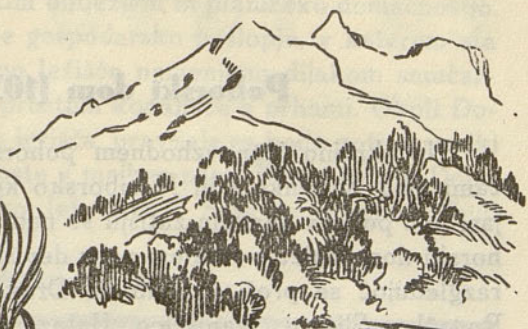
10

Čistilo za čevlje je
odlične kvalitete!

Znamka „Fox“ Vam garantira fabrikate iz najplemenitejših sestavin in na temelju dolgoletnih pazljivih in preiščenih izkušenj

Lepote Jugoslavije:

njeni bogati
gozdi ...
njene visoke
planine ...
in zobje njenih
prebivalcev.

Lepote Jugoslavije so poznane po celem svetu. Tudi Jugoslovani znajo ceniti vrednost lepote. Tako neguje stotisočero Jugoslovanov svoje zobé s Sargovim Kalodontom. Blagodejna pena Sargovega Kalodonta polepšuje in varuje zobé in usta. Po uporabi Sargovega Kalodonta dobi dih svež in zdrav vonj.

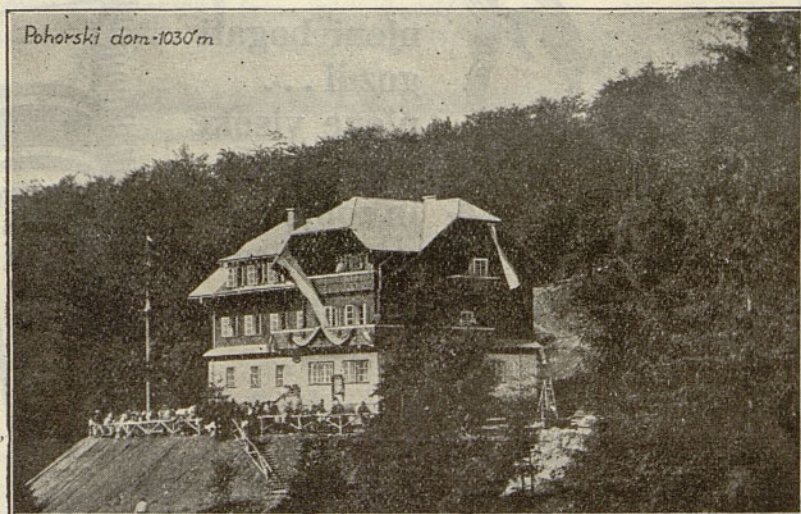
SARGOV

KALODONT

ohranjuje zdravje in lepoto zob.

Pohorski dom (1030 m).

Na skrajno južnovzhodnem pohorskem obronku nad Hočami med Bolfenkom in Mariborsko kočo, tam nekje na svetli jasi pod potjo v skritem zatišju se nam razodene veličasten Pohorski dom, objet v svetlem pasu deviških jelk, smrek in bukev, razgledujoč se proti vzhodu na Dravsko, Ptujsko polje, Boč, Rogačko, Sljeme, Ivanjščico, Haloze in Slovenske gorice. Ta

kotiček so mariborski mestni uslužbenci izbrali za svoj odmor sebi in drugim počitka potrebnim. Zgrajen je Dom po njih Stavbeni zadrugi na temeljih lastnih deležev, lastnih odtegljajev, spočet od lastne krvi in moči, pospešen od dobrodelnih rok, dovršen v enem letu (1930/31) in otvorjen 14. junija 1931. Je ena najlepših planinskih stavb: pritličje, dve nadstropji, podstrešje, svetlo stopnišče, solnčni balkoni, zračni hodniki, moderna kuhinja z ogrevalnico, velika obednica, lovska soba, oskrbnikove sobe, mala obednica s pisarno, 19 tujskih sob, do 80 postelj, kopalnica, fotokamera, oprema po planinskih vzorcih, popolna oskrba in prehrana s hotelskim obratom, v vse prostore napeljana mrzla in topla voda in električna razsvet-

ljava, ki daje vsej notranjosti bleščeč sijaj popolne dovršenosti in pristno sliko s pohorskim obiležjem in planinsko domačnostjo.

Ne daleč od Doma je gospodarsko poslopje, v katerem sta dve sobi in je tudi skupno ležišče namenjeno dijakom smučarjem. Postavljeno je že na prostem kopališče s prhami. Okoli Doma bodo zgrajena sportna igrišča, uravnale se bodo poti, travniki preuredili v sadovnjak, hoste v majhen park. Komu ta lepi Dom, planinski hotel, planinsko letovišče? Sebi in drugim! Tudi smučarjem!

O, Pohorski dom — kakó si krásán...

Maggi-jeva zabela

Že desetletja se uporablja Maggi-jeva zabela vsled svojega neizpremenjenega dobrega okusa in izdatnosti v priprostih in odličnih kuhinjah. Maggi-jeva zabela je praktično in hkrati ceneno sredstvo, ki da slabim juham, omakam, prikuham in solatam izvanredno fin, močan in prijeten okus. Maggi-jeva zabela je zelo izdatna, zato jo uporabljaj varčno. Ker se njena količina ne more vedno v naprej določiti, zato jej pokusi večkrat tekom dodajanja. Nadaljnja prednost Maggi-jeve zabele je ta, da pri pravilni uporabi ne pokvari naravnega okusa jedi, temveč ga celo dvigne. V primeri z mesnimi ekstrakti ima Maggi-jeva zabela še to prednost, da bolj zabeli, je cenejša, ne barva jedi ter je zaradi tega uporabna tudi za svetla jedila.

Maggi-jeve kocke

Maggi-jeve kocke za govejo juho se vsled svoje cenenosti uporabljajo dandanes za hitro in enostavno pripravo okusnih in redilnih govejih juh pri večini gospodinjstev. Iz njih se hipoma, ako jih poliješ z dobrim četr litrom vode, napravi delikatna juha, ki se lahko uporablja kakor vsaka doma skuhana goveja juha.

Zaščitna znamka

utisnjena na vsaki leseni špili

Prva in najstarejša renomirana trdka

M. URBAS

(Lastnik: MIROSLAV URBAS)

Ustanovljena leta 1823

Ljubljana, Slomškova ulica 13
poleg Mestne elektrarne

PRIPOROČA PRISTNE

KRANJSKE KLOBASE

priznane kot „SPECIJALITETA“ lastnega izdelka - Na malo in veliko - Po pošti in železnici - Po najnižji dnevni ceni
Brzobjav: Urbas Ljubljana

Telefon št. 33-22

ZA VAŠO DECO!

Sredstvo za zdravstveno zaščito otrok in mladine v Mariboru

Štev. 124/30.

Maribor, dne 28.X.1930.

P. n.

Dr. Wander d.d.

Zagreb.

Čast nam je sporočati, da smo uporabljali Vaš preparat *O v o m a l t i n*, katerega ste prispevali za našo dečjo počitniško napravo „Počitniški dom kraljice Marije“ pri Sv. Martinu na Pohorju, ter imeli pri deci prav ugoden uspeh. Dečki, ki so uživali Ovomaltin so pridobili v enem mesecu povprečno 950 gr na teži, med tem ko so ostali dečki pridobili povprečno le 153 gramov. Deklice, ki so uživale Ovomaltin so pridobile v enem mesecu še več in sicer povprečno 1413 gr, dočim so ostale deklice pridobile povprečno po 870 gramov. Izdajanje Ovomaltina se je vršilo po določilih in nadzorstvu Zdravstvenega doma v Mariboru, kateri Vam zamore naše podatke potrditi. Lepe uspehe Vašega sredstva smo povdarili tudi v tukajšnjih listih, katere Vam obenem prilagamo.

Najludneje se Vam zahvaljujemo za izkazano naklonjenost ter se Vam isti v nadalje priporočamo.

Za odbor :

Marija Haiber
t.č. predsednica.

Staniš
t.č. tajnik.

Smatramo za svojo dolžnost, da objavimo v interesu staršev kakor tudi učiteljev gornje priznanje, ki je najboljši dokaz, da je Ovomaltine zares dragocen proizvod za zdravje.

Na zahtevo pošljemo brezplačen vzorec.

Dobiva se povsod: mala škatlja Din 16.—

Dr. A. Wander d.d. Zagreb

Kulture v Mariboru v začetku XIX. stoletja.

(Z zemljevidom v prilogi.)

Ta študija skuša podati zunanjo sliko Maribora v začetku XIX. stoletja, v kolikor se nanaša na zemljepisne kulture: polja, travnike, sadovnjake, vrtove in vinograde; gradbeno in arhitektonsko sliko takratnega Maribora odlaga radi obsega namenoma na drugo leto ter jo vpoštevata samo v toliko, v kolikor je v nujni zvezi s kulturami tal. Viri za sliko kultur v Mariboru pred dobrimi sto leti so katastrski podatki iz časa cesarja Franca I., katere izpopolnjujejo arhivalije mestnega arhiva v Mariboru in arhiva Zgodovinskega društva v Mariboru. Literatura (Puff, Mally, Schlosser) je izčrpana, v kolikor je kritično sigurna.

V naši dobi, to je v začetku XIX. stoletja, ima Maribor kot mesto kmetijski značaj. Ko so prodirale v Napoleonovih vojnah francoske čete skozi podravsko prestolico v Avstrijo, jim je plačal Maribor kontribucijo v kruhu in vinu.¹ V tej dobi vodijo Mariborčani dolgotrajno pravdo za gozdove na Pohorju pod Sv. Bolfenkom ter nad Radvanjem in Pekrami. Ti gozdovi so bili še v XVII. stoletju nesporna lastnina mesta Maribora, ki pa jih je dalo v najem kmetom v Radvanju in Pekrah za pašo. Kmetje so plačevali najemnino v kapunih, vsak kmet letno enega ob sv. Mihaelu. V dobi obrtnega in birokratskega povzdiga Maribora v XVIII. stoletju za Karla VI., Marije Terezije in Jožefa II. pa so Mariborčani na svoje pohorske gozdove pozabili, ker niso zahtevali rednega plačevanja najemnine. Vsled tega so Radvanjčani in Pekrčani oddajanje kapunov popolnoma ustavili — pač pa so redno plačevali davke —, mariborske uslužbenke, ki so prišli v pohorske gozdove po les, stelo ali kamen, pa odganjali s silo. Ko je pritisnila v Napoleonovi dobi gospodarska kriza, začne Maribor tirjati pohorske gozdove nazaj ter jih izrabljati sam. Toda pravda jih prisodi

¹ A(rhiv) Z(godovinskega) D(ruštva) (v) M(ariboru) št. 2782 z dne 12. VII. 1813.

kmetom v Radvanju in Pekrah iz razloga, ker so pravice Maribora do pohorskih gozdov že zastarele. V zvezi s pravdo in izgubo pohorskih gozdov moramo povdariti, da je za Maribor imelo kmetijstvo v času trgovskega in obrtnega razmaha značaj gospodarske rezerve, da pa je v času trgovskih in obrtnih kriz Mariborčan živel predvsem od kmetijstva. Doba cesarja Karla VI. (zgradba velike trgovske ceste Dunaj—Trst), Marije Terezije (ustanovitev najstarejše mariborske pivovarne, današnje Čeligijske po Andreju Felberju 1768²) in Jožefa II. (ustanovitev velike vojaške oblačilnice, v kateri je bilo zaposlenih včasih do 1000 delavcev), pomeni dobo trgovskega in obrtnega povzdiga Maribora, ki pa konča z Napoleonovimi vojnami. V zvezi s tem trgovskim in obrtnim procvitom so Mariborčani kmetijstvo zapostavljali in tudi pozabili na pomen pohorskih gozdov — pozabili so n. pr. plačati stroške za terezijanski in jožefinski kataster, kar so plačali kmetje iz Radvanja in Peker —, na katere so se spomnili šele, ko so morali manjkajoči trgovski in obrtni zaslužek nadomestiti s kmetijskim.

Ko konča z neuspehom težnja po izrabi pohorskih gozdov, predstavlja skozi desetl. 1820—1830 osnovno točko mariborske mestne politike delitev mestne soseske na Teznu, ki je obstajala večinoma iz travnikov, deloma pa iz njiv. Obenem s tem pa čuva mestna sejmska politika mestno kmetijstvo proti konkurenci okoliških vasi. Značilen za to je mariborski sejmski red iz 1835. Na sejem morajo priti kmetje v mesto naravnost na trg; ne smejo se ustaviti ali ponuditi blago nikomur niti na ulici niti po hišah. Do desete ure mora biti vsak prodajalec na določenem tržišču: z moko na Rotovškem trgu, z ostalimi živili na Glavnem trgu, z lesom, železnino in drugimi dovoljenimi obrtnimi izdelki pa na Pristanu. Mariborski meščani, z izjemo trgovcev z živili, gredo na trg ob 10. uri dopoldne in to korporativno. Ko so ti končali svoje nakupe, pridejo na trg trgovci z živili, in ko so tudi ti končali svoje opravilo, je moral prodajalec z dežele takoj zapustiti trg naravnost skozi mestna vrata; z zaplembo so kaznovali ponujanje po mestnih hišah. Noben meščan tudi ni smel hoditi kupovat blago, n. pr. žito ali živino, na deželo. Vse kar je kupil, je moral kupiti ali na sejmu v mestu, ali pa od someščanov. Naravna posledica tega je bila

² AZDM. F. obrt, z dne 26. III. 1768.

dvojna: mariborski meščan je lahko že v mestu prodal so-meščanu in kupil od njega, kar je imel na prodaj in kar je potreboval; drugič: naprednejše mestno kmetijstvo je bilo zaščiteno pred kmetijstvom dežele. Kajti naša doba pomeni za Maribor dobo obrtne in trgovske propasti in gospodarske izgube tega propada mora nadomestiti domače mestno kmetijstvo. Maribor je v začetku XIX. stoletja mesto, kjer »meščanov ni bilo doma, kadar so šli kmetje na polje.« Odgovarjajoč temu kmet-skemu značaju mesta je tudi takratna slika kultur.

Mesto samo, to je takratno mesto v pravnem pomenu besede, je bilo omejeno po petih lesenih mejnih stebrih. Prvi je stal na severovzhodnem oglu Vodnega stolpa; drugi v jugovzhodnem delu današnjega Heričkovega vrta pod Tattenbachovo cesto; tretji pred grajskimi vrati približno na križišču Kopališke in Aleksandrove ceste blizu palače Mariborskega kreditnega zavoda; četrti na severovzhodnem oglu današnjega Dečjega doma in peti ob Dravi pred Čeligijevim stolpom.

Mestna meja se razen v današnji Strossmajerjevi ulici ni točno krila s smerjo današnjih ulic. Vsi vходи v današnje hiše ob Kopališki in Gregorčičevi ulici leže že izven nekdanjega mesta. Najlepše vidimo nekdanjo mestno mejo v Gregorčičevi ulici na smeri pritličnih hiš, n. pr. gostilne Rojko in sosedne, ali pa na pritličnih dvoriščnih stavbah južno od Scherbaumovega mlina v Kopališki ulici. Kap mariborskega gradu je na Trgu svobode in proti Jugoslovanskemu trgu že tvoril mejo napram občini Pristavi.

Današnji sliki Maribora so najbolj nalikovale: Koroška cesta, kjer je promenada značila tudi središče meščanstva; Glavni trg, ki pa je obsegal samo današnji Glavni trg od črte Gosposka ulica—Dravski most na zapad; Grajska ulica, to je Slovenska ulica od Grajskega trga do Gosposke ulice; Gosposka ulica in Vetrinjska ulica. Zadnji dve ulici kažeta že poljedelsko kulturo. V Gosposki ulici so bili na mestu današnje kavarne Central zelenjadni vrtovi, zasajeni tudi s sadnim drevjem; isto velja za ogel Slovenske in Gosposke ulice, kjer stoji danes poslopje Ljubljanske kreditne banke. Tukaj, kakor tudi drugod, so ločili vrtove od ulic in cest nizki plotovi iz lat, ali pa, kar je bilo še bolj pogosto, plotovi iz kolja. V Vetrinjski ulici so bili vrtovi nasproti ulice Ob jarku (v naši dobi: Stara poštna ulica), od-

koder so se nadaljevali kot sadovnjaki na eni strani do srednje Tkalske ulice, kjer so deloma vrtovi za zelenjavo; na drugi strani pa se vlečejo od tod sklenjeno na sever do Jurčičeve (Poštne) ulice, na katero mejijo kot vrtovi na približno 15 m dolgi fronti med današnjo Mariborsko tiskarno in hišo Trgovskega gremija. Sedanji vrt kavarne Bristol je ostanek nekdanjega vrta za zelenjavo in sadovnjaka, ki se je odtod strnjeno širil na vzhod do mestnega obzidja, na katerem in pred katerim stoji današnji Scherbaumov mlin. Vetrinjska ulica je v našem času segala na jug do Židovske ulice (Ulice Vseh svetnikov) in na oglu, kjer so južno od lekarne pri Arehu postavili novo hišo, je bil še vrt. Zelena in z vrtovi pokrita je bila tudi ena tretjina severne Volkmerjeve (Vodnjaške) ulice zahodno za hotelom Orel in vzhodno za hišo krojača Cverlina.

Po sadovnjakih, vrtovih in brajdah je kazalo mnogo bolj kmetsko kakor pa obrtno sliko dravsko obrežje ob Usnjarski ulici. Zapadno od Kopališke ulice so pokrivali vrtovi, sadovnjaki in brajde vse ozemlje nad Usnjarsko ulico skoro do današnjega dravskega mosta, ter prehajali na solnčni terasi na dveh mestih v Židovsko ulico, ter jo tako delili v troje zazidanih skupin. Na severni strani Židovske ulice, ki je začejala na današnjem severnem vstopu na dravski most, imamo vrtove in sadno drevje na jugozapadnem oglu novega Glavnega trga in na prostoru nasproti nove Bergove hiše.³ Zanimiva postane slika kultur tega ozemlja že radi tega, ker se v sredi XIX. stoletja tukaj vrtovi in sadovnjaki večinoma umaknejo brajdam, ki pa se izpremenijo v vinograde, tako da imamo nad Usnjarsko ulico pod nekdanjo židovsko sinagogo še v osemdesetih (1878) letih vinograde v izmeri okoli devet arov in katere uničijo koncem XIX. stoletja nastopajoče trtne bolezni. Južno od Usnjarske ulice pa imamo vrtove pod današnjim prvim severnim obokom

³ Pritlično in masivno, z nizko piramidasto streho pokrito stavbo, porušeno poleti 1931, je naša javnost pogosto imenovala »stari magistrat«. Da bi ta stavba v istini kdaj to predstavljala, je nemogoče iz dveh razlogov: 1. Srednjeveški meščan se ni socialno družil z židom, vsled česar tudi ni postavil mestnega rotovža v židovski del mesta v ghetto, v katerem je »stari magistrat« stal. 2. Originalna katastrska mapa iz leta 1824 kaže, da se leta 1931 porušeno poslopje po svojem tlocrtu ni ujemalo s poslopjem, ki je stalo na tem mestu leta 1824, vsled česar je »stari magistrat« v obliki, kakor je bil porušen, moral nastati vsled prezidav po letu 1824.

novega mosta in zapadno od njega, kjer jim je samo manjša hiša zapirala sklenjeni razmah do nekdanjega lesenega dravskega mosta.

V manjši meri kot ozemlje ob Usnjarski ulici so pokrivalo kulture tudi ozemlje okoli Pristana. Tukaj so se širili vrtovi zlasti na severni strani Vojašniške (Pristaniške) ulice, ki je bila zazidana samo na južni strani, in odkoder so segali po prisojnem pobočju do srednje Splavarske ulice. Večji obseg so imeli vrtovi tudi med Čeligijevim stolpom in nekdanjim minoritskim samostanom.

Med Koroško cesto in Orožnovo (Bolniško) ulico ter med Stolno in Gospojno ulico so bili vrtovi samo v sredini za hišami, tako da so bile te ulice že v naši dobi sklenjeno zazidane, slično kot prostor med Gosposko, Volkmerjevo, Vetrinjsko in Jurčičevo ulico.

Zato pa je nudilo popolnoma drugo sliko kot danes ozemlje med Miklošičevo (Gornja Cerkvena) in Orožnovo ulico. Na Miklošičevi ulici imamo na njeni južni strani majhno stavbo pred severovzhodnim oglom današnje Mestne hranilnice; druga, ki je tvorila vhod v Miklošičevo ulico, pa je stala na današnjem Slomšekovem trgu, približno 10 m pred sedanjim kapitlom. Tik pred glavnimi vrati stolne cerkve je stalo mestno župnišče, ki ni bilo od vhoda v cerkev oddaljeno niti 5 m. Za mestnim župniščem so stala k župnišču pripadajoča gospodarska poslopja, shrambe in podobno. Med vsemi imenovanimi zgradbami so se, razen na večjem dvorišču za župnijskim gospodarskim poslopjem, razprostirali travniki, zasajeni s sadnim drevjem. Sicer je bila severna fronta Orožnove ulice že zazidana od Mestne hranilnice do Gospojne ulice. Odtod so zelenjadni vrtovi s sadnim drevjem zavzemali ves prostor do Miklošičeve ulice.

Zapadno od Gospojne ulice na prostoru nove Nassimbenijeve in Gödlove palače je svet do pašnikov ob mestnem jarku na Strossmajerjevi ulici pokrit istotako z vrtovi.

Na vzhodni strani Slomškovega trga so bili na obeh straneh severne Lekarniške ulice vrtovi, ki so segali na Rotovski trg med današnjo stavbo z borzo dela in novo hišo Nabavljalne zadruga državnih uslužbencev. Malo so prišli za zunanost vzhodnega Slomškovega trga do izraza vrtovi pri kavarni Ro-

tovž, za policijskim komisarijatom in ob Barvarski ulici, katere južna tretjina je bila še nezazidana.

Vsa vzhodna fronta Gledališke (Dimnikarske) ulice je s svojimi vrtovi in sadnim drevjem vodila v istotako kmetski in zeleni severovzhodni del mesta, ki je začenjal za zazidano stranjjo Slomšekovega trga nad stolnico in za zapadno zazidano severno polovico Miklošičeve ulice. Med gornjo Gospojno in Strossmajerjevo ulico so bili sami vrtovi in sadovnjaki. Na mestu današnje mestne sirotišnice in takoj severno od hiš, kjer se danes združi Slovenska ulica s Strossmajerjevo, pa do današnjega Dečjega doma in do dvoriščnih Čeligijevih poslopij in ob zapadni Slovenski ulici so se razprostirali vinogradi. S temi vinogradi je v zvezi tudi zadnja kmetska stiskalnica, ki jo še najdemo v Mariboru. Obratno od brajde nad Usnjarsko ulico, ki se razvije v sredi XIX. stoletja v vinograde, pa polagoma izginja vinograd nad zapadno Slovensko ulico. V osemdesetih letih imamo samo še ostanke nekdanjega vinograda, za katere pa je že bolj primeren naziv brajda, ki pokriva še osrednji del vrtov med Dečjim domom in sirotišnico. Trtne bolezni koncem XIX. stoletja so uničile tudi to.

Od vinograda ob zapadni Slovenski ulici na vzhod do križišča Slovenske in Gosposke ulice je bilo mesto redko zazidano. O tem priča poleg še danes obstoječega gospodarskega poslopja ob sirotišnici značilen primer: Od Slomšekovega trga preko Gledališke in Slovenske ulice do stika Slovenske s severno Barvarsko ulico so stale samo tri hiše; prva na oglu Slomšekovega trga in Gledališke ulice, druga na oglu Gledališke in Slovenske ulice in tretja na oglu Slovenske in Barvarske ulice. Med redkimi stavbami imamo vrtove, na severu Slovenske ulice pa nastopajo vedno pogostejše travniki, s sadnim drevjem, ki vodijo k poljem severno Gregorčičeve ulice.

Kakor so vrtovi, sadovnjaki in vinogradi razbijali enotnost stavbarske mestne izoblike, prav tako so razbijali isto enotnost mnogi uvozi iz ulic na dvorišča, takozvane zagate. V nasprotju s srednjim vekom ali z današnjo dobo se v začetku XIX. stoletja mestno obrtno življenje izživlja v hišnih predelih, ki mejijo na ulico; uvozi v ulice povdarjajo zopet kmetski značaj mestnega prebivalstva. Kajti ves obrat, vse ravnanje s poljskimi pridelki se je vršilo na dvoriščih hiš, kjer ima meščan tudi ži-

vino, v kolikor nima tega na svojih pristavah v predmestjih. (Primerjaj skupino današnjih poslopij vzhodno od sirotišnice!)

Kot ulico imamo še danes ohranjeno zagato v južni Vetrinjski ulici; v začetku XIX. stoletja imamo v nadaljevanju Jurčičeve ulice uvoz v Vetrinjski ulici, ki konča šele ob mestnem obzidju, in istotako uvoz južno od papirnice H. Saxa na Grajskem trgu. Iz Orožnove ulice je vodil prevoz v Stolno ulico ne samo preko Stolnega trga, ampak tudi po dvorišču za današnjo pošto, takratno meščansko bolnico in mestnim gledališčem. Najbolj razbit pa je bil vzhodni Slomšekov trg. V naši dobi imamo tu troje hiš: današnji policijski komisarijat, hišo dr. Kraussa in bivši mestni vojaški urad; med temi sta vodila dva široka uvoza na dvorišča hiš ob Gosposki ulici. Prav takšno zagato je tvorila proti vzhodu Tattenbachova (Mala poštna) ulica, samo s to razliko, da je od te vodil odcepek približno po današnji Ključavničarski ulici na jug v Židovsko ulico.

Na dravskem bregu o zagatah težko govorimo, ker so tukaj dvorišča sama vezala hiše s cestami in ulicami. Edini uvoz v pomenu zagate se je stekal iz Vojašniške ulice na vrt današnje gostilne pri »Roži«, kjer je 1813 po Puffovem poročilu stanoval Karadjordje.⁴ Drugače pa stoje hiše nad Dravo večinoma samostojno in med njimi vodijo ceste tako ob Pristanu kakor tudi pod Usnjarsko ulico k Dravi na isti način kakor danes v kaki obcestni ali mestni vasi na sadovnjake.

Uvozi ne manjkajo niti sklenjeno zazidanim ulicam; tako imamo uvoz, ki je vodil na vrt v Gosposki ulici števil. 26, tam, kjer je zdaj papirna trgovina V. Heinza, in istotakega tudi na Koroški cesti na dvorišče hiše vzhodno od stikališča Vojašniške ulice in Koroške ceste, današnja minoritska ulica.

V vrtnem in travniškem severovzhodnem delu mesta radi redke zazidanosti o zagatah ne moremo govoriti; tu vodijo na vrtove večinoma uvozi v obliki poljskih kolovozov, ali pa dvo-

⁴ Bivanje Karadjordja v Mariboru je sporno vprašanje. Karadjordje v svojem dnevniku nikjer ne omenja, da bi bil on kdaj v Mariboru, pač pa našteva vse v alpskih mestih internirane srbske vojvode, izmed katerih je bil nastanjen v Mariboru vojvoda Tomo. Ker Karadjordje nikjer ne govori o svojem bivanju v Mariboru, čeprav povsod točno navaja kraje, preko katerih je prišel po begu iz Srbije preko avstrijske internacije v Rusijo, nastopi vprašanje, ali ni Puff zamenjal vojvodo Toma s Karadjordjem.

rišče. Pač pa je bila Miklošičeva ulica brez uvozov, ker je bil dostop na vrtove nad to ulico iz Slovenske, ki je bila v naši dobi še pravcati kolovoz, kakor jo imenujejo tudi Mariborčani⁵ in ki je v prometu kazala čisto kmetsko, poljsko sliko.

Gradbeno sliko takratnega Maribora v zazidanih ulicah kaže precej jasno vzhodna fronta današnje Stolne ulice, posebno če jo gledamo s Slomšekovega trga; na njo nas spominjajo Koroška cesta, Gosposka, Vetrinjska in vzhodna Slovenska ulica. Sliko samo deloma zazidanih ulic pa nam ponazoruje današnja severna Cvetlična ulica. V podrobnostih predstavlja posamezno meščansko hišo, zgrajeno v in pred XVIII. stoletjem, hiša v Vetrinjski ulici št. 22⁶, hiša iz začetka XIX. stoletja pa Orožnova ulica št. 5⁷. Zgrajene predvsem iz kamna, nosijo v pritličju labirint masivnih obokov ter imajo velike dvoriščne prostore, ki utrezajo shrambam za obrtne ali poljedelske proizvode. Nad stanovanjskimi prostori, ki so razmeroma majhni, je strma streha, ki nudi radi svoje strmine kar največje prostore za shrambe. Zunanost teh stavb je enotna in težka ter je arhitektonsko osredotočena v portalih. Posamezne dele ulic, ki niso bile strnjeno zazidane in za katerimi so bile vrtno kulture, pa nam v starem mestu samem do danes kaže cesta Ob jarku vzhodno od Vetrinjskega dvora. Provincijalizirani poznobaročni Vetrinjski dvor nas uvaja k sliki javnih stavb, kot so bile še grad ali pa mestna hiša in ki predstavljajo višek stare mariborske gradbenosti.

Primitivni gradbeni položaj nekdanjega Maribora izhaja iz zgodovine: Maribor ni bil nikoli važnejše upravno središče ali pa sedež kake fevdalne dinastije ali cerkvenega kneza, kakor n. pr. Gradec, Ptuj ali Ljubljana. Poleg teh pa je mestno grad-

⁵ Č(asopis) (za) Z(godovino) (in) N(arodopisje). XXVI — 220.

⁶ Herma nad portalom kaže vsevidno božje okó, okoli njega pa napis v slogu pisave XVIII. stoletja:

CERTOOCVLVS

oMnIAVIDeT

QUI
SUM SUM
SUMMUS

Kronogram bi torej predstavljal letnico MDCCLXVII = 1767.

⁷ Nad portalom je letnica 1801 kot leto zidave, in 1834 kot leto prezidave.

benost visoko razvilo obrtno in trgovsko meščanstvo; ker se Maribor nikdar v zgodovini ni otrešel svojega poljedelskega značaja, zato se v Mariboru ni razvil nikdar meščanski patricijat, ki je drugod stavbarstvo kakega mesta trajno in v duhu sodobne umetnosti razvijal. Zato manjka Mariboru gotika popolnoma, redko razviti barok pa je samo v javnih zgradbah (grad, cerkev sv. Alojzija, ki jo je pa Jožef II. zaprl), pri katerih je izražal najlepšo sliko grad s portalom na grajsko dvorišče.

Vsled poljedelskega značaja mnogih mestnih delov imamo v naši dobi v Mariboru še vrsto lesenih hiš, ki ležijo tik ob vrtovih in travnikih. Lesene stavbe so zaključevale na zapad Mešarsko ulico in Benetke ter tvorile na obeh straneh vhod s Pristana v Vojašniško ulico. Da imamo lesene hiše na robu mesta: sredi Splavarske, Gospojne ali Miklošičeve ulice (pod današnjo čitalnico Študijske knjižnice na prostoru uradniške menze) ter v Slovenski ulici (približno ob vhodu na dvorišče Narodnega gledališča), je v prvem primeru razumljivo radi bližine Pristana, v zadnjih treh pa radi vrtnega značaja zaledja teh ulic. Preseleti pa, da imamo leseno stavbo še v Ulici 10. oktobra nasproti trgovine Höfer.

Javne razsvetljave Maribor v začetku XIX. stoletja še ni poznal; vendar so za njo skrbeli gostilničarji na ta način, da so puščali zvečer nad vhodi v gostilno goreti luč. Tlak na ulicah je nadomeščalo posipanje z gramozom. Najbolj v redu je bila cesta od Grajskih vrat preko Vetrinjske ulice in Glavnega trga k mostu. To je bil del velike trgovske ceste Dunaj—Trst, na katerem je okrožna oblast nadzorovala mestni svet, da je najbolj prometno progo vedno in zadostno vzdrževal. Najbolj blatna pa je do danes ostala vzhodna Slovenska ulica. Kanalizacijo je nadomeščala nagnjenost terena, vodovod pa vodnjak na Grajskem in dva vodnjaka na Glavnem trgu. Za vodo so nadalje skrbeli številni privatni vodnjaki na dvoriščih mestnih hiš. Pomen teh trgov kot središče Maribora označujejo kipi na obeh trgih; na Glavnem današnji kužni spomenik, na Grajskem trgu pa velik spomenik sv. Florijana, ki je dal temu trgu ime Florijanski trg.⁸

Zveza Maribora s predmestji je bila primerna značaju in potrebam takratnega mesta, ter je stala pod vplivom izhodov iz

⁸ Od srednjega veka dalje je sv. Florijan eden najbolj češčenih svetnikov v vseh mestih.

mesta skozi nekdanje mestno obzidje. V vsako nebesno smer razen preko Drave, kjer imamo lesen most, sta vodili po dve ulici. Na zahod Koroška in Slovenska ulica. Slovenska ulica pa se ni križala s Strossmajerjevo tam, kjer se danes, ampak južno od obeh hiš na stiku Strossmajerjeve in Slovenske ulice. Na sever, v Pristavo, sta vodili Gosposka in Grajska ulica, ki sta pa končali že na mestni meji, to je na črti nekdanjega obzidja, in se izpremenili v poljske kolovoze. Slično z Orožnovo ulico, kateri onemogoča dostop v Koroško predmestje vrt med Strossmajerjevo in Gosposko ulico, je z Gledališko ulico, kjer je izstop vsled poljedelskih kultur nad Slovensko ulico nemogoč. Pač pa vodijo na vzhod tri ulice: Aleksandrova (Graška) cesta, Ob Jarku in Židovska ulica. Razlika pa je v tem, da ima Aleksandrova cesta, ki vzdržuje najživahnejši promet z Gradcem, tudi trajni daljni potek, dočim končuje ulica Ob jarku na vrtovih ob srednji, Židovska pa na vrtovih ob spodnji Kopališki ulici. Tattenbachova ulica je končala po komaj 50 m dolžini na vrtovih in dvoriščih, odcepila pa se je pod Heričkovo hišo in vodila za Ključavničarsko ulico v jugovzhodni smeri v Židovsko ulico.

Že omenjene lesene stavbe na Pristanu so vzdrževale stik s koroškim predmestjem, kjer po veliki večini prevladujejo lesene hiše in katerega stavbena razdeljenost je čisto po vaško raztrgana. Bile pa so zidane stavbe na križišču Vrbanove ulice, Koroške ceste in Vodnikovega trga. Ta leži v središču Koroškega predmestja in od tod vodi cesta preko lesenega mostu nad vodnim jarkom pred Koroškimi vrati v mesto na Koroško cesto. Na tem stavbeno najbolj enotnem in zaključenem delu Koroškega predmestja stoji na vrhu srednjega Vodnikovega trga večje znamenje s križem. Kolikor toliko zaključeno poseljeno je Koroško predmestje ob Vodnikovem trgu, ob Dravi do današnje dravske brvi, ob Koroški cesti do Vrtne ulice ter ob Vrbanovi ulici do današnjega stikališča Vrtne, Vrbanove in Gosposvetske ulice. V nadaljнем poteku Koroške ceste je skupina predvsem lesenih stavb samo še na oglu današnje Gajeve ulice, nato pa so posamezne lesene stavbe še na obeh ovinkih. Redka ljudska bivališča so še na vznožju goric.

Premoč lesenih stavb, mnogo gospodarskih poslopij ter izrazita vaška razbitost posameznih stavb in stavbnih skupin, kažejo na jasno poljedelski in kmetski značaj Koroškega pred-

mestja. Skoro polovico ozemlja med Vrbanovo, Gosposvetsko in Strossmajerjevo ulico ter Koroško cesto pokrivajo njive in ravno tako nad Dravo, Koroško cesto in Stolno ulico. Na zahodu vrtov, na Mlinskem polju (severno od Koroške ceste) in od Vrtne ulice do gramoznih jam, Na Gavgah (nad Koroško cesto od gramoznih jam proti zapadu) in dalje na sever do Kamniške ceste zavzemajo vso ravnino polja, med katerimi ceni Mariborčan posebno polja na Lebarjih (na obeh straneh Vrbanove ulice od križišča s Samostansko pa do združitve s Kamniško cesto). Pašniki pokrivajo vse dravsko obrežje do vrha terase, dolino in pobočja ob Rošpoški vodi; nadalje začenjajo pašniki proti južni Čopovi ulici in zavzemajo križišče Vrbanove in Samostanske ulice, okolico IV. deške osnovne šole, Sokolskega letnega telovadišča in prehajajo pri Dečjem domu na Strossmajerjevo ulico, na kateri se prav po vsem obsegu današnje ulice širijo na jug, na vzhodni Vodnikov trg, na katerem segajo skoro do nekdanje, za Jožefa II. opuščene minoritske cerkve. Pašniki torej zavzemajo prostor starega zapadnega mestnega obzidja, ki je sicer že popolnoma razpadlo, kjer pa še ne uspeva kaj drugega kakor borna paša. Današnje staro pokopališče obsega samo manjši južni del in je obdano na jugu, vzhodu in severu od njiv, na zahodu pa od pašnikov. Ob Koroški cesti so pašniki še vzhodno od njenega stikališča z Gajevo ulico in pa na mestu, kjer se začne Koroška cesta zniževati k Rošpoški vodi. Na solnčnem dravskem obrežju na Schmidererjevim posestvu je bil do konca preteklega stoletja vinograd.

Zaključeni in enotni travniški kompleksi so na severu in zapadu od strnitve Kamniške in Vrbanove ceste ter na ravnem svetu okoli Pikardije, to je današnje Vinarske šole. Večji del travnikov okoli Vinarske šole in manjši del pri Račjem^o je zasajen s sadnim drevjem. Zvezo med obema travniškima kompleksoma so vzdrževale njive, ki obstojajo deloma še danes nad Kamniško cesto, kjer je postavila 1929 Vinarska šola kozolec v obliki lese, in ki so bile od Pikardije do Turnerjevega dvorca ločene z ozkim travniškim pasom od vinogradov v goricah. Da-

^o AZDM, fascikel Turnerjevi rokopisi. Ko je Matica Slovenska pripravljala izdajo zemljevida slovenskega ozemlja, takrat je P. Turner pomagal pri zbiranju topografskih imen. V krajši beležki navaja za Ratzerhof slovensko ime Račje.

našnje z grmičevjem in z bornimi iglavci porastlo Bezovje¹⁰ je bilo zasajeno z vinsko trto kakor tudi Kalvarija. Na Bezovju so se širili kot otoki med vinogradi pašniki in to točno na mestu, kjer je sredi laporja formacija pohorskega granita; to je na spodnjem pobočju od stikališča Vrbanove in Kamniške ceste. Na Bezovju so se vinogradi strnjeno vlekli preko grebena za Kalvarijo na travnike in sadovnjake posestva dra Jana. Na Kalvariji so se pašniki širili po vrhu zapadno od kapele, okoli kapele sv. Barbare in dalje po hrbtu do Sedmih hrastov, odkoder so se spuščali po strmini k potoku sv. Barbare. Za Kalvarijo pa so rastle zadaj za pašniki na mestu, kjer je danes smrekov gozd, lepi listavci, zlasti gaber in bukev. V globeli ob potoku sv. Barbare so prehajali pašniki v grmičevje; njive, ki so se razprostirale na mestu, kjer stoje danes vile zapadno od Trubarjeve ulice in v Petrovem selu, so končale na vzhodu istotako ob grmičevju, ki je rastlo na mokrih tleh ob potoku do severozahodnega ogla današnjega Dečjega doma.

Kakor na Bezovju in na Kalvariji so bile v daleko večjem obsegu nego dandanes pokrite z vinsko trto vse ostale gorice, Badlovo je nosilo vinograde poleg današnjih na jugu in vzhodu tudi na zahodu prav do grmičevja ob potoku sv. Barbare, kjer so danes sadovnjaki in gozd. Istotako je bilo vse današnje s sadovnjaki pokrito zahodno pobočje Piramide, vrh Piramide, in vse njeno južno pobočje in vznožje tja na vzhod do Taferne zasajeno z vinsko trto. Gozdovi so nastopili šele na pobočjih med Tremi ribniki približno tam kakor danes na obeh straneh prvega ribnika. Kapelo na vrhu Piramide so od vseh strani obdajali vinogradi. Na Piramidinih severovzhodnih pobočjih so se razprostirali iglasti gozdovi, ki so na vznožju na južnem vstopu v Košake prešli v travnike ob Počehovskem potoku, nato pa v njive, ki so na zahodu od Taferne na sever spremljale cesto. Istotako kot Piramido pokrivajo vinogradi prav vsa, danes večinoma s sadovnjaki porastla pobočja Stolnega hriba, in se v nepretrgani razširjenosti vlečejo proti vzhodu, kjer prenehajo šele na strmih škrapah na južnem Melju.¹¹

¹⁰ Bezovje = Vordernberg avstrijske specijalke. (AZDM. I. 9.)

¹¹ Melje = Schlapfenberg avstrijske specijalke. Slovenjegeričani okoli Sv. Petra, Sv. Barbare in preko Sv. Lenarta točno ločijo med Meljem = Schlapfenberg in Orešjem = Melling, t. j. najvzhodnejši Maribor, vzhodno od vojašnice kralja Aleksandra.

Današnji Tomšičev drevored je predstavljala grmičasta živa meja ob vodnem jarku od Pristave pa vse do Aleksandrove ceste; ta meja je omejevala proti jugu redko s sadnim drevjem zasajene grajske travnike na vznožju Piramide. Na prostoru današnjega parka še nimamo nikakih sledov o današnjem ribniku z labudi. Bil pa je ribnik, toda zapadno od Pristave, in sicer na mestu, kjer vstopi danes potok iz Treh ribnikov v mestni park. Obstoj tega, od današnjega nekaj manjšega ribnika razreši vprašanje, zakaj rabijo Mariborčani izraz »Pri Treh ribnikih«, ko pa vidijo vendarle samo dva. Pred sto leti je Mariborčan, ki je šel v Krčevino, gledal torej prvi ribnik že zahodno od Pristave, današnja dva nad »Žabjo palačo« pa sta bila drugi in tretji. S smotrenim izgrajevanjem mestnega parka so v devetdesetih letih naš prvi ribnik zasuli, potem ko so že v petdesetih letih izgloabili sedanjega v spodnjem delu parka. Staro ime »Treh ribnikov« pa se je ohranilo kot splošno običajno.

Južno od Badlovega in Piramide se razprostira močviren svet, katerega pokrivajo travniki, južno od njih na suhem svetu pa njive do današnje Gregorčičeve ulice in Aleksandrove ceste. Posledice te razdelitve kultur so se kazale v tločrtu Maribora prav do svetovne vojne. Z izjemo Aškerčeve ulice je ves mokri in travniški svet ostal nezazidan, deloma pa je bil spremenjen v park; zazidano pa je bilo vse polje.

Mestni park vzdržuje še danes sliko nekdanje razdelitve kultur severno od starega mesta. Od grada do Pristave je vodil v skoro ravni črti drevored pravih kostanjev, ki je predstavljal grajsko vozno pot za grajske gosposke vozove. Od grada do današnjega Dečjega doma je ob spodnjem robu današnje Gregorčičeve ul. rastel drevoredni nasad murv; južno od drevoreda so se raztezali pašniki preko ruševin nekdanjega mestnega obzidja do vrtov in sadovnjakov nad Slovensko ulico. Od grada na vzhod so pokrivali pašniki večino današnjega Jugoslovanskega trga, na današnjem Trgu svobode pa so bili travniki. Na Aleksandrovi cesti so od Trga svobode do Cankarjeve ulice pašniki preko podeželskih stavb vezali Graško cesto z njivami severno od nje. Na prostoru današnje hiše Mestne hranilnice na oglu Cankarjeve ulice in Aleksandrove ceste imamo večji zelenjadni vrt; na prostoru Dijaškega doma, takratna vojaška bolnica, je večji vrt, ki sega na sever do Razlagove ulice, obdan na vseh straneh od sa-

dovnjakov. Od Cankarjeve do Cafove ulice so segale njive do Aleksandrove ceste, nato pa so nastopile velike gramozne jame, ki so zavzemale prostor od Trgovskega doma in Hartingerjeve pekarnе do današnjega Zrinjskega trga. Ob nadaljnjem poteku Aleksandrove ceste proti Košakom so bile njive, med katerimi so posamezna drevesa kazala mejo parcel, in posamezni vrti. Današnji hotel Meran je bil s slamo krita podeželska gostilna, katero obdajajo njive na vseh straneh razen ob cesti. Poleg grajske ceste v drevoredu iz grada v Pristavo so križali ves svet nad Aleksandrovo cesto poljski kolovozi; kot javna vozna pot je bil najvažnejši kolovoz s Trga svobode k Pristavi med današnjim glavnim drevoredom v parku in Ciril-Methodovo ulico. Vzhodno od tega kolovoza je približno po današnji Ciril-Methodovi ulici v smeri na Trg svobode tekel potok iz Treh ribnikov sredi med travniki in njivami, kjer je označevalo njegovo strugo grmičevje. Poleg palače Mariborskega kreditnega zavoda je potok pod lesenim mostom krenil proti Dravi.

Med tem ko imamo v Koroškem predmestju vrsto današnjih ulic, ki odgovarjajo nekdanjim poljskim kolovozom (Smetanova, Vrbanova, Kamniška) in bomo videli isto tudi drugod, potekajo današnje ulice v mestu severno od Aleksandrove ceste in Gregorčičeve ulice predvsem po nekdanjih mejah parcel. Samo glavni drevored v parku je ostanek in nadaljevanje nekdanjega grajskega drevoreda.

S Tržaško cesto je bila Aleksandrova cesta glavna prometna žila v smeri iz mesta v večje razdalje, dočim je Koroška cesta služila predvsem najbližjemu prometu. Aleksandrova cesta ne kaže zato v zunanosti svojih stavb viničarske slike kakor Koroško predmestje, ampak že naprednejšo. Medtem ko so lesene zgradbe v Koroškem predmestju v večini, so vzhodno od mesta s središčem na Aleksandrovi cesti v izraziti manjšini. Po Aleksandrovi cesti se je pomikal daljnji promet in z njim kolone parizarjev iz in proti Gradcu. Od teh prometnih karavan je črpal svojo življenjsko sigurnost predmeščan na vzhodu, ki je s priprego na klancih v Košakih, s podkovanjem konj ter z ostalimi obrtmi, na katere je bilo navezano vozništvo, tudi občutno konkuriral meščanu samemu. Ta kmet in obrtnik obenem je stanoval predvsem na južni strani Aleksandrove ceste, ki je bila tudi najbolj zazidana. Enostolpa frančiškanska cerkev je

bila s stolpom obrnjena proti mestu. V nadalnjem poteku — razen med Sodno in Cvetlično ulico, kateri prostor še ni zazidan — do današnjega Glavnega kolodvora imamo stavbe, o katerih nam daje še danes nazorno sliko Vlahovičeva restavracija ali severna Cvetlična ulica. Samo okna na takratnih mestnih in predmestnih hišah so bila mnogo manjša. Prostor, kjer je danes Glavni kolodvor, so pokrivala njive, in samo ob cestah so stale hiše ljudi, ki so njive obdelovali. Prostor za kolodvor še ni bil dvignjen; z nasipanjem so dvignili njegovo površino ob gradnji Južne železnice, preje pa se je tu zemlja proti vzhodu zniževala. Večji gospodarski razvoj Graškega predmestja kaže dejstvo, da imamo že prometno izražene kolovoze na poteku današnje Frančiškanske, Cvetlične, Mlinske in Einspielerjeve ulice. Ni pa še bilo današnje Kopališke ulice; naznačevala jo je samo meja med travniki, ki so pokrivali in obdajali vse vzhodno mestno obzidje, in kompleksi zelenjadnih vrtov med Kopališko in Frančiškansko ulico. Tattenbachove ceste v današnjem obsegu še ni bilo, Židovska ulica pa je končala na travniškem dravskem pobočju južno od Narodnega doma. Tako je v bistvu ves promet iz mesta na vzhod šel po Aleksandrovi cesti. Do Mlinske ulice so se razprostirali vrtovi, katere so nad Dravo skoro do Cvetlične ulice mestoma prekinjali travniki. Mariborski meščan, ki je imel tukaj svoj vrt ali travnik, je moral voziti na svojo parcelo skozi Grajska vrata, nato okoli Frančiškanske cerkve po Frančiškanski ulici, odkoder se je nato polagoma bližala Dravi cesta, odgovarjajoča približno današnji Loški ulici, katera je nadalje potekala tik ob Drvi in se preko spodnje Cvetlične ulice združila z južno Mlinsko ulico. Današnja Zagata južno od Vlahoviča je vodila dalje na vzhod do severne Klavniške ulice, kjer se je združila s predhodnico današnje Meljske ceste, ki je kot kolovoz potekala v vijugi preko severne Kejžarjeve in Trstenjakove ulice ter se nato zaokrenila proti severovzhodu, da se v loku ob Trdinovi in Principovi ulici združi z današnjo Meljsko cesto, katera sledi že v naši dobi približno od Ulice Matija Gubca na vzhod stari vozni poti v Slovenske gorice. Samostojna cesta pa se je ločila od Aleksandrove ceste na prostoru današnje »Kemindustrije« ter nato dosegla po današnji Einspielerjevi ulici svoj cilj, Meljski dvor. Ostale današnje ceste in ulice pa predpostavljajo deloma poljske kolovoze

(južna Trstenjakova ulica), večinoma pa meje poljskih in travniških kultur, n. pr. Motherjeva.

Na večini oreškega¹² sveta se širijo polja; večjo izjemo predstavljajo pašniki na bregovih Počehovskega potoka, ki zapusti pod kamenitim mostom Košake in Aleksandrovo cesto približno na istem mestu kot danes. Travniki na črti Meljski dvor—cesta v Sočo tvorijo tudi mejo med vinogradi na Stolnem hribu in njivami nad Počehovskim potokom, ki so se širile približno na prostoru današnje carinarnice in vojaških skladišč. Okoli vasi Orešje se nam odkriva že prava dežela, zelenjadni vrtovi okoli kmetij zavzemajo vedno manj prostora in na mesto njih se širijo v vedno večji meri travniki, ki segajo strnjeno pod Stolni hrib v Žabjek in na Italijanski breg. Poljedelske kulture si delijo Orešani in pa gradič Meljski dvor. Čim bolj pa gremo proti zapadu na Janževo polje (= med Trstenjakovo in Plinar-niško ulico), tolako bolj narašča posest meščanov, ne pa pred-meščanov.

Predmeščane v Graškem predmestju upravičeno delimo v obrtnike in kmete. Domačije kmetov leže sredi vrtov nad Dravo, domačije drugih pa ob vrtovih na južni Aleksandrovi cesti. V kulturni sliki tal pa prevladuje tudi med današnjo Tattenbachovo in Aleksandrovo cesto poljedelski značaj, katerega so dajali temu delu predmestja v prvi vrsti predmeščani ob Dravi, v drugi pa tudi meščani, ki so imeli tukaj svoje njive. Žito še valovi poleti od Aleksandrove ceste pri križišču s Sodno ulico ter od Frančiškanske ulice po vsej ravnini preko srednje Cvetlične ulice na vzhod, kjer na Mlinski ulici prehaja v Janževo polje in s tem v žitne poljane, ki segajo sem iz Orešja. Mlinska ulica po svoji kulturni sliki konča Graško predmestje in vodi v kmetsko Orešje. Mlinska ulica je v naši dobi mnogo manj poseljena kot n. pr. Cvetlična ter ima že popolnoma poljsko lice. Večina sedanjih vrtov v Mlinski ulici je nadaljevanje nekdanjih njiv, vrtovi v severni Cvetlični ulici pa so predvsem nadaljevanje vrtov, ki so obstojali že v začetku XIX. stoletja.

¹² L. c. 11. Z besedo Melling je prevedel Nemec prvotno slovensko ime za Melje (Schlapfenberg), ki se je glasilo Melnik, ter to ime prevzel za Komendo in za vas pred Meljem. Slovenski uradnik, ki ni poznal slovenjega imena in ki mu ni bil znan izvor in pomen besede, je za Melling kot kraj uporabil ime za vrh ali gorico.

Istotako so današnji vrtovi v Kopališki ulici, ali vrtovi južno od Zadružne gospodarske banke do Marijine ulice nadaljevanje nekdanjih vrtov, obenem pa važni radi tega, ker nam kažejo višinsko lego nekdanjega južnega Graškega predmestja.

Orešje samo je zanimivo še iz dveh ozirov. Nikjer na ozemlju današnjega Maribora nimamo strnjenih gozdov; v Orešju pa imamo od današnjega broda ob Dravi tja do Melja Oreški log, ostanek nekdanjih gozdov, mešanice gozdnega listnatega in sadnega drevja ter mešanice pašnika in gozda za steljo. Na severnem robu Meljskega loga, ki poteka približno po današnji Motherjevi ulici, pa so bile brajde vinske trte od današnjega broda do Hutterjevih tovarn. Današnje Orešje je važno radi svoje gradbene slike; v celem današnjem Mariboru nimamo tako točne slike o starem mariborskem mestu, kakor ga nudi Orešje okoli stikališča Meljske ceste in Obiličeve ulice. Podooben ponazorjevalni pomen za stari zazidani in revnejši Maribor ima samo še vzhodni Vodnikov trg nad Čeligijevim stolpom.

Najenostavnejšo kulturno sliko tal v Mariboru nudi južna stran Drave, to je Magdalensko predmestje. Medtem ko imajo meščani na severu od Drave predvsem vinograde in manjši del polj, pa obsega Magdalensko predmestje večino njiv mariborskih meščanov. In še bolj kot v Orešju stopijo v Magdalenskem predmestju v ozadje vrtovi, pa tudi sadovnjaki. Središče življenja je na Tržaški cesti, ki po prometu na jug odgovarja Aleksandrovi cesti na severu, in ki je po kulturni sliki popolnoma kmečka; isto velja prav za vse ostale predele Magdalenskega predmestja razen cest tik ob mostu, kjer imamo osredotočeno obrt, razen gostilničarske, ki je doma na Tržaški cesti.

Dravski breg so pokrivali razen na strmih zahodu pašniki, porastli z grmičevjem in večjim gozdnim drevjem, tuptam tudi s sadnim drevjem. Na jugozapadu Magdalenskega predmestja pa imamo sredi polj na mestu današnjega parka pri kasarni Kralja Petra smrekov gozd, ki je bil po obsegu nekoliko manjši od današnjega parka vojašnice. Selišče samo se je delilo v skupino stavb okoli Magdalenske cerkve in pa ob Frankopanski cesti. Okolica Magdalenske cerkve je bila zazidana od današnje gostilne Tržaški dvor do mosta ter je imela nad eno tretjino lesenih stavb. Središče tamošnje družbe je bila današnja Meierseidlova gostilna. Ob Frankopanski cesti so stale same lesene stavbe. S

Studenci in Pobrežjem so vzdrževale zvezo redko raztresene in zidane kmetske stavbe na južni strani Ruške (Studeniške) in Pobreške ceste. Površina vrtov in sadovnjakov se veča, čim bolj se bližamo mestu, in doseže svojo največjo razširjenost okoli Magdalenske cerkve in na terasi južno od mosta.

Poleg Tržaške ceste, katero je moralo mesto vzdrževati do današnje bolnice, so vse ozemlje preprezali kolovozi, ki so na zapadu od Tržaške ceste vodili radialno v sosedne vasi in imeli imena po ciljih, kamor so vodili (Gornje Radvanje, Spodnje Radvanje itd.). Na vzhodu od Tržaške ceste je prečkal Spodnje mestno polje kolovoz, ki se je ločil od Tržaške ceste približno na stikališču s Stritarjevo ulico in vodil preko današnjega smetišča železnice tik vzhodno ob moški kaznilnici na Pobreško cesto. Od današnjih ulic odgovarja nekdanjim kolovozom Pohorska cesta ter Frankopanska z nadaljevanjem Ceste v Novo vas, ki vodita v bistvu po nekdanjem spodnjeradvanjskem kolovozu. S staro smerjo pa je obdržala tudi staro ime nekdanj malo uporabljana Betnavska cesta. Vsi kolovozi so neposeljeni. Še redkeje kakor na Ruški in Pobreški cesti se vrstijo s travniki in sadovnjaki, v mali meri tudi z vrtovi obdani kmetski domovi. Vse obširne poljane med Pobreško in Tržaško, Tržaško in Betnavsko cesto in dalje tja do Studencev pa pokrivajo njive; domovi predmeščanov so obdani od travnikov, ki so slični današnjim slovenjegoriškim okoljem, na katerih se med redkim sadnim drevjem pase živina, zlasti svinje. Na sredi te dežele je samevalo magdalensko pokopališče kot veren simbol miru cele pokrajine.

Kmetski značaj nekdanjega Maribora, ki je povzročil, da je bilo življenje v Mariboru izredno poceni, in železnica sta omogočila, da je mogla že pred vojno mestna občina Maribor birokratizirati in industrijalizirati. Dolžnost današnjega slovenskega Maribora pa je, da izpolni tudi on svoje časovne zgodovinske naloge. Njegov cilj mora biti, ustvariti napredek, ki bo v sredi enaindvajsetega stoletja proti današnjemu Mariboru pravitako jasen, kakor je jasen napredek današnjega Maribora napram Mariboru v začetku XIX. stoletja.

Janko Glaser;

Pregled mariborskega časopisja do prevrata.

V lanskem Koledarju sem skušal na kratko označiti prve časopise, ki so bili tiskani v Mariboru: očrtati razmere, iz katerih so nastali, ter naznačiti njihov namen in program, razvoj in usodo. Ker bi nadaljevanje v podobnem obsegu zahtevalo preveč prostora, deloma pa bilo tudi težko izvedljivo, hočem namesto tega podati v naslednjem samo splošen pregled. Zaradi popolnosti upoštevam tudi časopise, ki sem jih obravnaval že lani.

V opredelitev in omejitve snovi omenjam, da zborniki (n. pr. »Drobtinice«, »Ljudska knjižnica«), koledarji in letna izveštja v pregledu niso upoštevani. Listi pa so upoštevani vsi, tudi v nedoločenih rokih izhajajoči, kakor n. pr. škofijski uradni list, ki sem ga v lanskem članku izpustil. Priloge z lastnimi naslovi in lastnim štetjem strani so štete kot samostojni časopisi.

Prva publikacija v Mariboru, ki bi ji mogli vsaj deloma priznati časopisni značaj, so bile pravzaprav že »kurende« nekdanjega tukajšnjega okrožnega urada — približno to, kar je danes uradni list. Za leta od 1817 do 1841 vemo, da jih je tiskal mariborski tiskar Jožef Janžič. Manjka pa tem »okrožnicam« en bistveni znak pravega časopisa: formelna zveza med posameznimi kurendami, izražena bodisi v numeraciji, bodisi v paginaciji. Zato jih v pregledu ne upoštevam.

Zaključujem z oktobrom 1918, kajti s prevratom se je za Maribor, zlasti pa še za mariborsko časopisje začela popolnoma nova doba. Zato se mi zdi upravičeno, da se tam napravi črta in za dotakratno dobo sklenejo računi.

Snov podajam tako, da v prvem poglavju navajam vse časopise v časovnem redu, kolikor mogoče na kratko, v drugem pa dostavljam nekaj statističnih posnetkov, predvsem glede na jezik in vsebino navedenih časopisov.

I.

1. »Kirchliches Verordnungs-Blatt für die Lavanter Diöcese«: 1860—1869, 1875 do danes. Usta-

II 1650
19562
novil ga je kmalu po prenosu škofijskega sedeža v Maribor škof Slomšek. Dal je natisniti najprej zbirko važnejših odlokov iz prejšnjih let, redno in sproti pa je začel list izhajati l. 1860. Dolga leta je imel samo nemški naslov, šele l. 1906. se je temu pridružil tudi slovenski prevod (»Cerkveni zaukaznik za Lavantinsko škofijo«). Od 1909 do 1918 je naslov bil latinsko-slovensko-nemški (»Folium officiale Dioecesis Lavantinae — Cerkveni zaukaznik za Lavantinsko škofijo — Kirchliches Verordnungsblatt für die Lavanter Diözese«), od l. 1919. je samo slovenski; do 1923 »Lavantinske škofije uradni list«, od 1924 »Oglasnik lavantinske škofije«. Besedilo je bilo v listu spočetka večinoma nemško, deloma tudi latinsko in slovensko, sedaj je — izvzemši posamezne latinske okrožnice — samo slovensko. Tiskal ga je do februarja 1869 Edvard Janžič, od 1875 do 1885 J. M. Pajk, oziroma Karl Lorenc in Janez Leon, od takrat tiskarna sv. Cirila. Številke od maja 1869 do konca 1874 so bile tiskane v Gradcu.

✓
III 106
2. »Correspondent für Untersteiermark«: 1862 do danes. List, ki ga je ustanovil tiskar Edvard Janžič, je večkrat izpremenil naslov: 1865 se je imenoval »Marburger Correspondent«, nato do 1870 »Marburger Zeitung«, od 1. septembra do 30. novembra 1870 »Tagesbote für Untersteiermark«, od takrat stalno zopet »Marburger Zeitung«, od 1929 »Mariborer Zeitung«. Do prevrata glavno glasilo spodnještajerskega nemštva, sedaj nepolitičen informativni dnevnik. Koncem marca 1932 bo list obhajal svojo sedemdesetletnico, naslovna stran pa ga predstavlja celo za eno leto starejšega: pomota je nastala v letniku 1917, ki je štet za dva letnika.

X
III 24
3. »Slovenski gospodar«: 1867 do danes. Glavno politično glasilo štajerskih Slovencev konservativne smeri; danes najstarejši slovenski časopis. Ustanovitelj in prvi urednik mu je bil dr. Matija Prelog.

IV 1
4. »Slovenski narod«: 1868—1872. Ustanovljen v Mariboru kot glasilo Mladoslavencev, se je v oktobru 1872 preselil v Ljubljano, kjer izhaja še danes. Najstarejši slovenski dnevnik. Prvi urednik: Anton Tomšič.

5. »Glasnik«: 1869. Izdal ga je Josip Jurčič, hočeč z njim nadaljevati Janežičev »Slovenski glasnik«. Prvi poskus, da se

v Mariboru ustvari slovenski leposlovni časopis; izšla pa je samo ena številka.

6. »Slobodni Slovenec«: 1870—1871. Izdajal ga je založnik »Mariborčanke« Edvard Janžič, da bi z njim potom liberalizma (»Slobodni«) pridobil nekonservativne Slovence za nemštvo. Listič pa je že s 13. številko (kmalu po novem letu 1871) prenehal.

7. »Sršeni«: 1871. Poslal jih je v svet Ivan Železnikar, a rojili so samo dvakrat: v novembru in decembru 1871. Prvi humoristični list v Mariboru.

8. »Zora«: 1872—1878. Po lastni označbi »časopis za zabavo, znanost in umetnost«. Ustanovil jo je Davorin Trstenjak, pozneje jo je prevzel Janko Pajk in jo izdajal do konca marca 1878, ko je radi gmotnih težkoč ugasnila.

9. »Vestnik«: 1873—1875. Znanstvena priloga »Zore«; prvo znanstveno glasilo v Mariboru.

10. »Slovenski učitelj«: 1872—1887. Ustanovil ga je Ivan Lapajne, takrat nadučitelj v Ljutomeru, od 2. letnika naprej ga je izdajalo Učiteljsko društvo za slovenski Štajer. Bil je glasilo mlade učiteljske generacije in se zavzemal za »novo« šolo.

11. »Ampelographische Berichte«: 1875—1878. Urejal jih je ravnatelj vinarske šole Herman Goethe. Nova serija (1879—1881) je izhajala v Gradcu. Letno 5 do 6 števil.

12. »Gospodarstvena priloga«: 1879—1891. Listič je izhajal kot priloga »Slovenskemu gospodarju«, do 1887 z naprej tekočo paginacijo (do konca l. 1887. 143 števil s 572 stranmi), pozneje pa tako, da je vsak letnik zase zaključen. Prva leta ga je na podlagi posebne pogodbe izdajala štajerska kmetijska družba, pozneje pa Katoliško tiskovno društvo v Mariboru.

13. »Cerkvena priloga«: 1879—1891. Tudi to je pri-
našal »Slovenski gospodar«, vzporedno z »Gospodarstveno pri-
logo«. Ustanovilo in izdajalo jo je Katoliško tiskovno društvo
po vzorcu graškega »Feierabend«. Do konca l. 1887. je izšlo 150
števil s 600 stranmi, pozneje vsak letnik zase. Vsebuje med
drugim razne zgodovinske in biografske prispevke.

14. »Südsteirische Post«: od 6. aprila 1881 do kon-
ca 1900. Osnovala sta jo v dobi Taaffejevega sistema Mihael

Vošnjak in baron Goedel, program ji je bil, da piše pomirjevalno in nepristransko, zavrača »vsako versko, narodno ali prusačko ščuvanje« (SGp. 1881, 103) ter v nemškem jeziku zastopa težnje Slovencev konservativne smeri. Kot založnik je prva leta podpisal tiskar Janez Leon. Z oktobrom 1885 je obenem z nakupom Leonove tiskarne založbo lista prevzelo Katoliško tiskovno društvo, l. 1900. pa Slovensko društvo v Mariboru. List je izhajal po dvakrat na teden. Odgovorni uredniki: Janez Leon, Franc Sakouscheg, Jožef Rapoc, Edvard Jonas, F. S. Šegula.

15. »Popotnik«: 1882—1900. Ustanovil ga je kot »list za šolo in dom« prof. Miha Žolgar v Celju, kjer sta tudi izšla prva dva letnika (1880—1881). Tiskal je ta dva letnika J. Rakusch, ki je obenem izdajal Slovincem sovražno »Cillier Zeitung«. To je bil vzrok, da se je list s 3. letnikom preselil v Maribor, kjer je pod uredništvom M. Nerata izhajal do konca stoletja. Leta 1901. se je znova preselil v Celje, l. 1907. v Ljubljano. Naslov lista, ki z njegovim namenom nima prave zveze, je nastal pač po vzorcu nemškega »Schulbote«.

16. »Die Arbeit«: od 5. avgusta 1885 do konca leta. Socialno-demokratsko glasilo avstrijskega delavstva. Z 2. — obenem zadnjim — letnikom se je list preselil v Gradec, ko pa se je kmalu nato hotel zopet vrniti v Maribor, je Kralik ponudbo odklonil, ker je tiskanje zaradi številnih zaplemb bilo združeno z nepravilnostmi. Polmesečnik. Prvi urednik: Mihael Schuster.

17. »Marburger Hans Jörgel«: od 1. oktobra 1885 do 16. junija 1886. Izhajal je kot »Stupf-, Zupf- und Rupforgan für communale und sonstige Angelegenheiten« po dvakrat na mesec. Urejal ga je Emil Stoerck, h koncu Leopold Kordeš, ki je obenem prevzel založbo in tisk. Ko je Kordeševa tiskarna propadla, je tudi list prenehal.

18. »Sonntags-Beilage der „Marburger Zeitung“«: od 4. julija 1886 do 20. novembra 1898. Izhajala je kot zabavna priloga k nedeljski »Marburger Zeitung«, odkraja na 4, pozneje na 8 straneh osmerke. Prinašala je po večini romane brez literarne vrednosti (l. 1889. n. pr.: »Graf und Bettler oder: Die Tochter des Deserteurs«), razne ponatise, vmes tudi prevode. Zadnja stran je bila napolnjena na koncu navadno s smešnicami, v prvih letnikih najdemo na njej tudi pesmi, večinoma priložnostne; te so zaradi lokalnega značaja edino, kar je med

prispevki zanimivega. Z 20. novembrom 1898 je »Marburger Zeitung« lastno prilogo ukinila in od takrat naprej namesto nje prinašala »Sonntagsblatt«, oziroma »Illustriertes Sonntagsblatt«, ki je izhajal v Berlinu in radi tujega izvora za naš pregled ne prihaja v poštev.

19. »Štajerski kmet«: od junija 1894 do aprila 1895. Izdajal ga je kot »svetovalca kmetom v političnih in gospodarskih zadevah« po enkrat na mesec Leopold Kralik, urednik mu je bil E. Hinterholzer. Listič je zastopal nemške interese, kakor l. 1870. »Slobodni Slovenec« in pozneje ptujski »Štajerc«, s katerim ima tudi soroden (programatičen!) naslov.

20. »Amtsblatt der k. k. Bezirkshauptmannschaft Cilli — Uradni list c. kr. celjskega okrajnega glavarstva«: 1897—1902.

21. »Amtsblatt der k. k. Bezirkshauptmannschaft Rann — Uradni list c. kr. brežiškega okrajnega glavarstva«: 1897—1902. Oba ta izvenmariborska uradna lista je v navedeni dobi tiskala tiskarna sv. Cirila.

22. »Voditelj v bogoslovnih vedah«: 1898—1916. Znanstveno glasilo profesorjev mariborskega bogoslovja. Ustanovil ga je dr. Fran Kovačič, ki ga je do 1909 tudi urejeval; pozneje je uredništvo prevzel dr. Fr. Ks. Lukman. List je nastal, da se ustvari nova možnost za gojitev in poglobitev znanstvenega dela med nami. »Ako hočemo veljati kot narod, moramo se tudi v znanstvu postaviti na lastne noge«, pravi urednik v uvodnem članku. Vsebuje poleg strogo bogoslovnih člankov važne zgodovinske in umetnostno-zgodovinske prispevke. Izhajal je četrtletno, zadnji letnik je ostal žal brez zaključne številke.

23. »Naš dom«: 1901—1913, 1924 do danes. Ustanovljen kot štirinajstdnevna priloga »Slovenskemu gospodarju«, da mu pomaga v boju proti štajercijanstvu, se je 1908 osamosvojil in 1910 postal »glasilo slovenske mladine«. Koncem l. 1913. je začasno prenehal, po vojni pa nanovo oživel in izhajal najprej v Celju (1922—1923), od 1924 pa izhaja zopet v Mariboru, sedaj kot mesečnik. Odgovorni uredniki (do prevrata): Edvard Jonas, Ferdo Leskovar, Anton Knez, Viktor Cenčič.

III 27
24. »Südsteirische Presse«: 1901—1905. Nadomestilo za »Südsteirische Post«. Izdajal in urejeval jo je F. S. Šegula.

139
25. »Glasnik najsvetejših Src«: 1902 do danes. Nabožen mesečnik, ki ga je ustanovil Jakob Palir, takrat kaplan v Selnici. Z 21. letnikom (1922) se je preimenoval v »Glasnik presvetega Srca Jezusovega« in kot tak izhaja še sedaj. Od l. 1925. mu je uredništvo v Ljubljani.

139/3/1909
26. »Odmev iz Afrike«: 1904—1909. Misijonski listič, ki je prvo leto izhajal kot priloga h »Glasniku najsvetejših Src«, pozneje pa se je osamosvojil. Z l. 1910. se je preselil v Ljubljano.

X
21
27. »Časopis za zgodovino in narodopisje«: 1904—1915, 1917 do danes. Glasilo Zgodovinskega društva v Mariboru, nastalo iz podobnih nagibov kakor »Voditelj«: da se ustvari primerno torišče za znanstveno delo. Do 1915 ga je urejeval prof. Anton Kaspret, sedaj ga ureja dr. Fran Kovačič. Najstarejši slovenski znanstveni časopis.

II 1646
28. »Amtsblatt der k. k. Bezirkshauptmannschaft Marburg — Uradni list c. kr. okrajnega glavarstva mariborskega«: 1905—1912.

II 2265
29. »Šaljivi Merkur«: 1905. Izšla samo ena številka, za predpustni ples trgovskega kluba v Mariboru.

IV 125
30. »Südösterreichische Stimmen«: 1906—1907. List je izhajal po trikrat na teden in nadomestil prejšnjo »Südsteirische Presse«. Urejali so ga Matej Rajsp, Feliks Pirc in Franc Rakovič. Koncem septembra 1907 je prenehal, ker mu je tiskarna zaradi dolgov odpovedala tiskanje. S tem je bil nemški list slovensko-konservativne smeri v Mariboru končno pokopan. — Obe tedenski prilogi, ki so jih prinašale »Südösterreichische Stimmen«, zabavna z naslovom »Sonntagsblumen« in gospodarska z naslovom »Praktische Mitteilungen für Gewerbe und Handel, Land- und Hauswirtschaft«, za naš pregled ne prihajata v poštev. Prvi letnik zabavne priloge je sicer označen kot tisk Cirilove tiskarne, vendar lista niso stavili tukaj, ampak ga je tiskarna samo odtiskovala s pomočjo že izgotovljenih plošč, ki jih je prejemale iz Nemčije (Karlsruhe). Drugo leto je ta postopek poenostavila in si dala dostavljati kratko-malo natisnjene številke. Gospodarsko prilogo pa je sploh že

od početka dobavljala na ta način, in sicer iz Stuttgarta. Oba lističa sta tako po izvoru kakor tudi po vsebini brez vsakega stika z Mariborom, zato ju v pregledu ne upoštevam.

31. »Streiflichter«: od oktobra 1906 do marca 1907. Politično-satiričen mesečnik, ki ga je izdajal Leopold Kralik, urejal pa Norbert Jahn.

32. »Marburger Presse«: od 1. decembra 1906 do 3. decembra 1907. List je bil ustanovljen v zvezi z novo nemško tiskarno v Mariboru (Mostböck & Co.), iz opozicije proti huj-skajočemu pisanju Kralikove »Marburger Zeitung«. Izhajal je po trikrat na teden, kot »deutsches Organ für Untersteiermark«, z nemško-liberalnim programom. Prenehal je radi pre-malega zanimanja med občinstvom. Urejal ga je Herman Krauth.

33. »Naznanila tiskarne sv. Cirila in njene trgovine«: 1907. Ustanovilo jih je Katoliško tiskovno društvo kot cenik svoje trgovine z namenom, da jih izdaja po štirikrat na leto. Prva številka je izšla jeseni 1907 — prijava državnemu pravdnistvu je datirana z 9. oktobrom. Ali je izšlo še več šte-vilk, mi ni znano. Kot urednik je podpisan Leo A. Brože.

34. »Gospodarske novice«: 1908—1914. Prinašal jih je kot štirinajstdnevno prilogo »Slovenski gospodar« namesto »Našega doma«, ki je z l. 1908. postal samostojen. Namen jim je bil, pomagati kmetu s poučnimi spisi in ga vzpodbujati h go-spodarskemu napredku. Z izbruhom vojne so prenehale. Ured-niki: Ferdo Leskovar, Franc Rakovič, Lavoslav Kemperle, Fra-njo Žebot.

35. »Alpenländische Verkehrs-Zeitung«: 1908—1914. List je začel izhajati v oktobru 1908, od kraja po enkrat, pozneje po dvakrat na mesec. Obravnaval je v prvi vrsti gospodarska vprašanja in tujski promet, v zvezi s tem deloma tudi politiko; tendenca mu je bila nemško-napredna. Iz-dajal ga je Franc Hawlik, knjigotržec v Lipnici, tiskal do 1912 J. Mostböck, pozneje K. Rabitsch.

36. »Straža«: od 1909 do 9. februarja 1925, oziroma do 21. januarja 1927. Izhajala je kot »neodvisen političen list za slovensko ljudstvo« po trikrat na teden, z istim programom ka-kor »Slovenski gospodar«, le da namenjena predvsem izobra-ženstvu. Močno je poudarjala obrambo slovenstva na Spodnjem Štajerskem (odtod naslov!) in je zlasti v deklaracijski dobi vršila

važno nalogo. V ostrem strankarskem boju poprevratnih let je o priliki skupščinskih volitev 1925 bila ustavljena. Nadomestila jo je »Naša Straža« (18. februarja 1925), ki pa je — v štetju letnikov označena kot nov list — izhajala samo do 31. marca 1926, nato pa se umaknila »Slovencu« kot skupnemu glasilu katoliških Slovencev. V januarju 1927 (o priliki oblastnih volitev) pa so izšle štiri številke zopet s prvotnim naslovom (»Straža«); označene so kot 19. letnik, kar kaže, da je oba letnika »Naše Straže« treba všteti. Odgovorni uredniki (do prevrata): Franc Rakovič, Viktor Cenčič, Lavoslav Kemperle, Franjo Žebot, Vekoslav Stupan.

37. »Untersteirische Volkszeitung«: 1909—1919. Ustanovil jo je Karl Rabitsch z nemško-napredno tendenco in jo tiskal v lastni tiskarni; ker pa je list (s tiskarno vred) slabo uspeval, ga je koncem 1910 prodal nemškim kršč. socialcem. V septembru 1911 je prešel zopet v napredne roke in izhajal nato kot »unabhängiges Organ der Deutschen Untersteiermarks«, dokler ga niso s 24. marcem 1912 znova kupili krščanski socialci. Tekom l. 1915. je prešel zopet v last Karla Rabitscha, ki mu je z 2. novembrom 1918 (torej takoj po prevratu) spremenil podnaslov v »demokratisches Organ für das Deutschtum des Unterlandes«, v oktobru 1919 pa list s tiskarno vred prodal pripravljalnemu konzorciju Mariborske tiskarne, ki pa ga ni več izdajal. Uredniki: Rihard Watzlawek-Sanneck, Karl Rabitsch, Vincenc Prangner, Anton Kurzmann, Rudolf Baschel, Leon Slanitsch.

38. »Mariengrüsse aus Marburg«: 1910—1915. Izdajala jih je Marijina kongregacija učiteljic kot pismena obvestila članicam, ki se niso mogle osebno udeleževati mesečnih sestankov v samostanu šolskih sester. Tiskala jih je tiskarna sv. Cirila, zadnji dve številki (november 1915 in 1916) »Styria« v Gradcu.

39. »Ljubitelj krščanske umetnosti«: 1914. Pobudo zanj je dal škof Napotnik, urednik in glavni sotrudnik mu je bil dr. Avguštin Stegenšek, ki mu je načrtoval zelo širok in bogat delokrog: gojil naj bi zgodovino umetniških del in idej, skrbel za ohranjanje starin, pospeševal sodobno umetnost, proučaval ljudsko umetnost. Izhajal je četrletno, radi vojne žal

samo eno leto. Bil je najlepši list, kar se jih je doslej tiskalo v Mariboru. Tiskala ga je tiskarna sv. Cirila.

40. »Deutscher Montag«: od 10. decembra 1917 do spomladi 1919. Izhajal je kot »nationalsoziale (pozneje »völkischsoziale) Montagszeitung für die Alpenländer« v založbi Karoline Kralikove, urejeval ga je do decembra 1918 Norbert Jahn, pozneje Alfred Sitzenfrey. List je bil pravzaprav pondelj-kova izdaja dnevnika »Marburger Zeitung« in kakor ta izrazilo nemško-nacionalen.

41. »Oberkärntner Volkszeitung«: od 1. septembra 1918 do marca 1919. Izhajala je po dvakrat na teden, v isti založbi, z istim urednikom in istim programom kakor »Deutscher Montag«.

II.

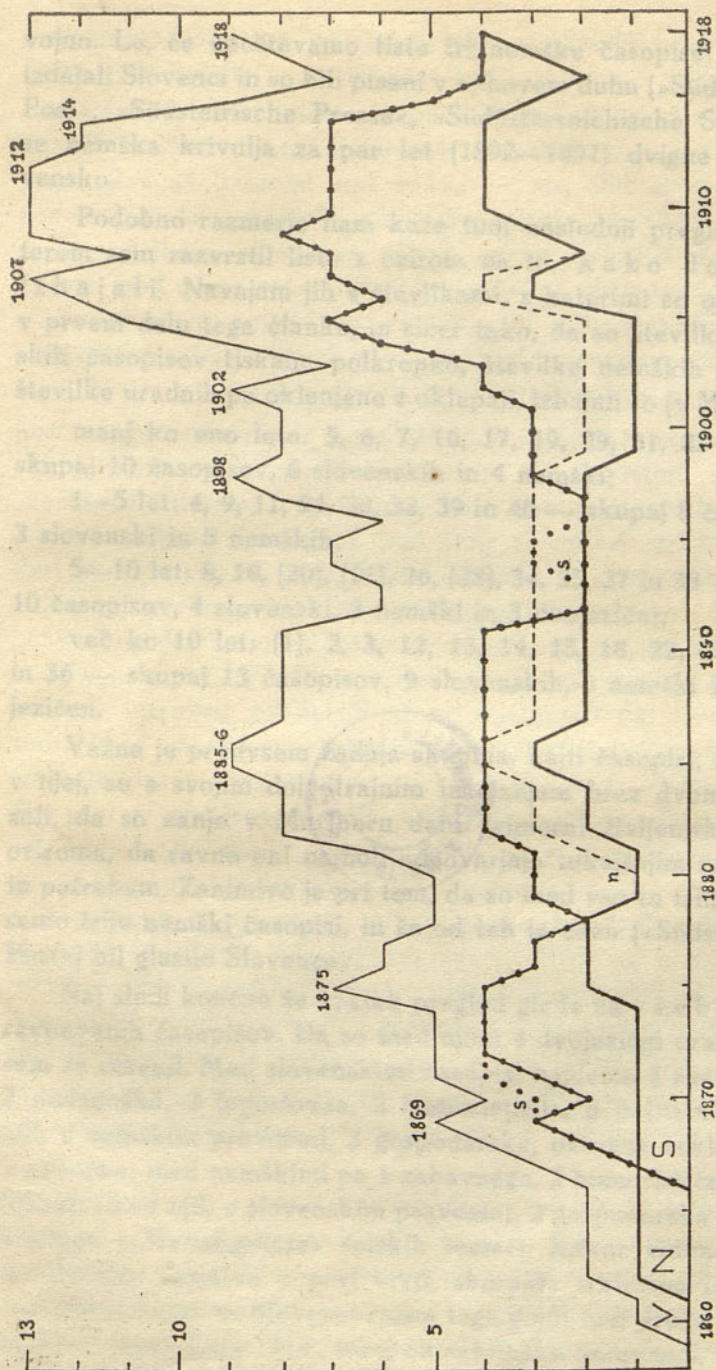
Upoštevani so v tem pregledu samo tisti časopisi, ki so bili v Mariboru tiskani. Zato so n. pr. v Gradcu tiskani letniki škofijskega uradnega lista (1870—1874) izpuščeni, prav tako pa tudi ni všteti prvi Rabitschev časopis »Marburger Nachrichten« (december 1903—januar 1906), ker je imel takrat Rabitsch samo še koncesijo za akcidenčno tiskarno in je torej list moral tiskati drugod; tiskal ga je v Gradcu. Obratno pa je v pregled prišlo par časopisov, ki spadajo vanj samo kot mariborski tisk, dočim drugače z Mariborom niso imeli ožjih stikov. Taki so »Sršeni«, kojih uredništvo je bilo v Ljubljani, taka je socialno-demokratska »Die Arbeit«, taka sta tudi uradna lista celjskega in brežiškega okrajnega glavarstva. Vendar je teh slučajev tako malo, tudi so tako brezpomembni, da radi njih slika, ki jo iz celotnega pregleda dobimo, ni v nobeno smer bistveno izkrivljena in jo torej lahko smatramo za objektivno zrcalo političnega in kulturnega življenja v Mariboru, v kolikor se je to življenje izražalo v ustanavljanju in izdajanju časopisja.

Priloženi diagram predstavlja stanje in razvoj tega časopisja v dobi od 1860 do konca oktobra 1918 z dveh vidikov. Gornja krivulja (V) kaže, koliko časopisov se je tiskalo v posameznih letih v celoti. Razvoj je prav neenakomeren: dočim doseže krivulja sredi sedemdesetih in sredi osemdesetih let dva viška, predstavlja sredina devetdesetih let relativen padec, novo stoletje pa zopet izreden podvig. Vendar gre del teh ostrin na rovaš slučajnostim (n. pr. l. 1885. tisk izvenmariborske »Die Ar-

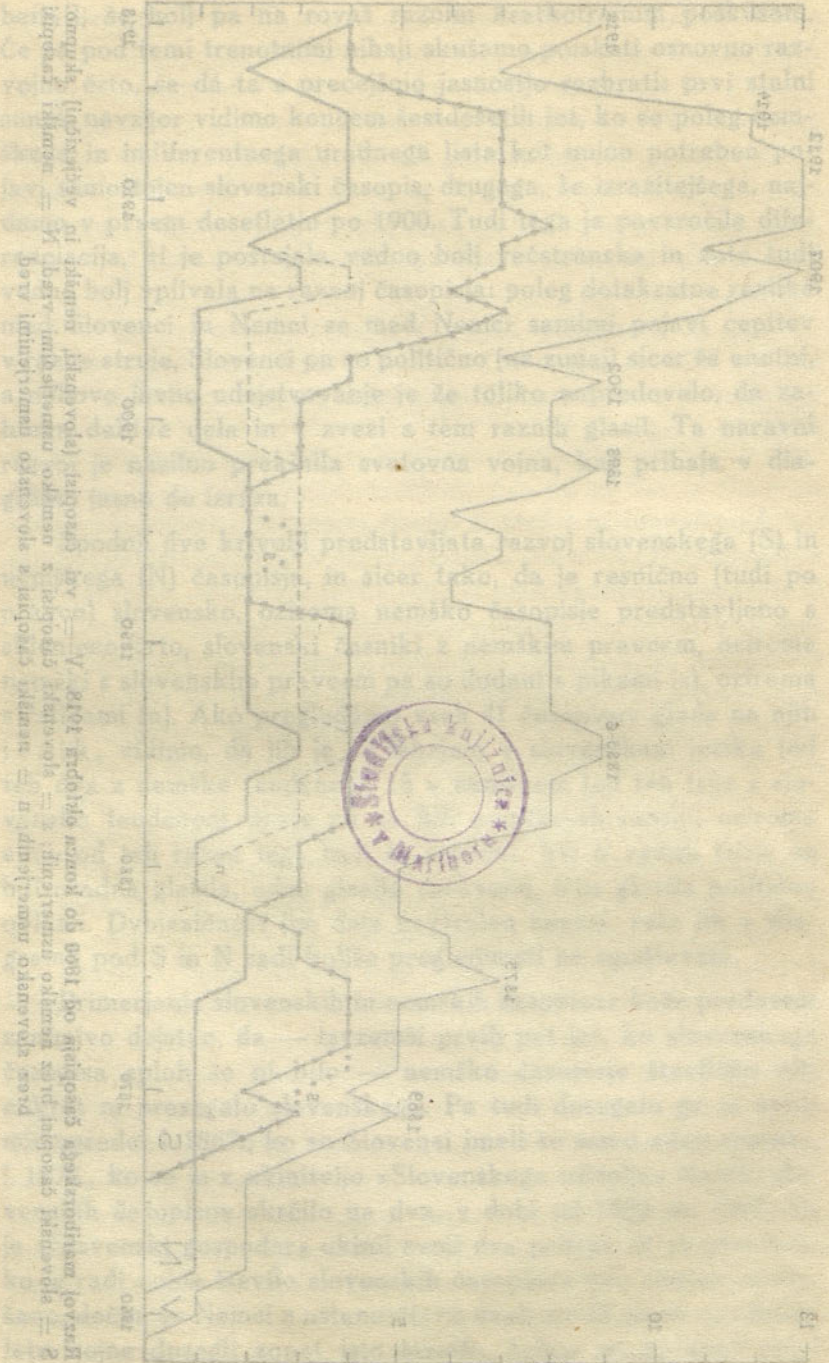
beit«!), še bolj pa na rovaš raznim kratkotrajnim poskusom. Če pa pod temi trenutnimi nihaji skušamo poiskati osnovno razvojno črto, se dá ta s precejšnjo jasnostjo razbrati: prvi stalni sunek navzgor vidimo koncem šestdesetih let, ko se poleg nemškega in indiferentnega uradnega lista kot nujno potreben pojavi samostojen slovenski časopis, drugega, še izrazitejšega, najdemo v prvem desetletju po 1900. Tudi tega je povzročila diferenciacija, ki je postajala vedno bolj večstranska in zato tudi vedno bolj vplivala na razvoj časopisja: poleg dotakratne razlike med Slovenci in Nemci se med Nemci samimi pojavi cepitev v razne struje, Slovenci pa so politično (na zunan) sicer še enotni, a njihovo javno udejstvovanje je že toliko napredovalo, da zahteva delitve dela in v zvezi s tem raznih glasil. Ta naravni razvoj je nasilno prekinila svetovna vojna, kar prihaja v diagramu jasno do izraza.

Spodnji dve krivulji predstavljata razvoj slovenskega (S) in nemškega (N) časopisja, in sicer tako, da je resnično (tudi po pravcu) slovensko, oziroma nemško časopisje predstavljeno s sklenjeno črto, slovenski časniki z nemškim pravcem, oziroma nemški s slovenskim pravcem pa so dodani s pikami (s), oziroma s črticami (n). Ako pregledamo vseh 41 časopisov glede na njih jezik, vidimo, da jih je 22 izhajalo v slovenskem jeziku (od teh dva z nemško tendenco), 15 v nemškem (od teh trije s slovensko tendenco), štirje pa so bili nemško-slovenski, oziroma eden od teh razen tega tudi še latinski. Vsi ti zadnji štirje so bili uradna glasila, eden glasilo cerkvene, trije glasila politične oblasti. Dvojezičnost jim daje nevtralen značaj, zato jih v diagramu pod S in N radi boljše preglednosti ne upoštevam.

Primerjanje slovenskih in nemških časopisov kaže predvsem zanimivo dejstvo, da — izvzemši prvih pet let, ko slovenskega časopisa sploh še ni bilo — nemško časopisje številčno niti enkrat ni presegalo slovenskega. Pa tudi dosegalo ga je samo mimogrede: l. 1867., ko so Slovenci imeli še samo eden časopis, l. 1878., ko se je z ukinitvijo »Slovenskega učitelja« štrevilo slovenskih časopisov skrčilo na dva, v dobi od 1892 do 1897, ko je »Slovenski gospodar« ukinitel svoji dve prilogi, in ob prevratu, ko je radi vojne štrevilo slovenskih časopisov bilo znatno zmanjšano, dočim so Nemci z ustanovitvijo dveh novih glasil v zadnjem letu vojne dosegli zopet isto štrevilo, kakor so ga imeli pred

Razvoj mariborskega časopisja od 1860 do konca oktobra 1918. V = vsi časopisi (slovenski, nemški in večjezični) skupno.
 S = slovenski časopisi brez nemško usmerjenih; s = slovenski časopisi z nemško usmerjenimi vred. N = nemški časopisi
 brez slovensko usmerjenih; n = nemški časopisi s slovensko usmerjenimi vred.

vojno. Le, če upoštevamo tiste tri nemške časopise, ki so jih izdajali Slovenci in so bili pisani v njihovem duhu (»Südsteirische Post«, »Südsteirische Presse«, »Südösterreichische Stimmen«), se nemška krivulja za par let (1892—1897) dvigne nad slovensko.

Podobno razmerje nam kaže tudi naslednji pregled, v katerem sem razvrstil liste z ozirom na to, kako dolgo so izhajali. Navajam jih s številkami, s katerimi so opremljeni v prvem delu tega članka, in sicer tako, da so številke slovenskih časopisov tiskane polkrepko, številke nemških navadno, številke uradnih pa oklenjene z oklepaji.

Izhajali so (v Mariboru):
manj ko eno leto: 5, 6, 7, 16, 17, 19, 29, 31, 33 in 41 — skupaj 10 časopisov, 6 slovenskih in 4 nemški;

1—5 let: 4, 9, 11, 24, 30, 32, 39 in 40 — skupaj 8 časopisov, 3 slovenski in 5 nemških;

5—10 let: 8, 10, (20), (21), 26, (28), 34, 35, 37 in 38 — skupaj 10 časopisov, 4 slovenski, 3 nemški in 3 dvojezični;

več ko 10 let: (1), 2, 3, 12, 13, 14, 15, 18, 22, 23, 25, 27 in 36 — skupaj 13 časopisov, 9 slovenskih, 3 nemški in 1 večjezičen.

Važna je predvsem zadnja skupina, kajti časopisi, navedeni v njej, so s svojim dolgotrajnim izhajanjem brez dvoma dokazali, da so zanje v Mariboru dani primerni življenjski pogoji, oziroma, da ravno oni najbolj odgovarjajo tukajšnjim razmeram in potrebam. Zanimivo je pri tem, da so med vso to trinajstoročo samo trije nemški časopisi, in še od teh je eden (»Südsteirische Post«) bil glasilo Slovencev.

Naj sledi končno še kratek pregled glede na vsebinsko obravnavanih časopisov. Da so med njimi 4 dvojezični uradni listi, sem že omenil. Med slovenskimi časopisi najdemo 4 znanstvene, 2 pedagoška, 2 leposlovna, 2 humoristična, 6 političnih (2 od njih z nemškim pravcem), 3 gospodarske, oziroma reklamne in 3 nabožne; med nemškimi pa 1 zabavnega, 2 humoristična, 9 političnih (3 od njih s slovenskim pravcem), 2 gospodarska in 1 nabožnega (»Mariengrüsse« šolskih sester). Kakor vidimo, se je mariborsko nemštvo v prvi vrsti, skorajda izključno izživljalo v politiki, dočim so Slovenci razen tega gojili tudi druge panoge, zlasti znanost. Leta 1914., torej ob zaključku naravnega razvoja, preden so še izjemne vojne razmere ta razvoj nasilno prekinile,

so Slovenci v Mariboru izdajali kar tri znanstvene časopise, dočim Nemci v vseh šestih desetletjih niso izdajali niti enega.

Vse to kaže, da je v Mariboru nemško časopisje tako številčno kakor tudi vsebinsko zaostajalo za slovenskim. Glavni vzrok temu je bilo pač — kakor sem ugotovil že v lanskem članku — dejstvo, »da je nemštvo v Mariboru bilo takorekoč brez tal in kulturno mrtvo, ker je za zemljo, sredi katere je živel, predstavljalo tuj element in bilo zato z njo brez živega stika; soodločala pa je brez dvoma tudi bližina nemških kulturnih središč, predvsem Gradca, ker ni imelo smisla, v provincialnem mestu ustanavljati lastna literarna glasila.«

Slovensko časopisje je imelo svoje naravno zaledje v vsej Slovenski Štajerski, za katero je Maribor predstavljal duševno središče, zlasti od l. 1859. naprej, ko je postal sedež lavantinske škofije. Kakor je prvi list, ki ga naš pregled navaja, neposredno zvezan s prenosom škofijske stolice, tako je tudi velik del slovenskega časopisja s tem prenosom vsaj posredno v zvezi. Skoraj vse slovenske časopise, ki so izhajali po l. 1885., je tiskala tiskarna sv. Cirila, last Katoliškega tiskovnega društva, precej teh časopisov pa je Katoliško tiskovno društvo tudi zalagalo. Vsega tega bi skoraj gotovo ne bilo, ko bi Maribor ne bil središče škofije in kot tako ne združeval v sebi številne in izbrane slovenske duhovščine. Brez bogoslovja in njegovih profesorjev bi ne bilo ne »Voditelja« ne »Ljubitelja«, kajti oba ta lista sta bila ustanovljena od profesorjev tega zavoda, ne bilo pa bi najbrž tudi »Časopisa za zgodovino in narodopisje«, kajti pobudo za Zgodovinsko društvo, ki »Časopis« izdaja, je dal istotako bogoslovni profesor dr. Fran Kovačič. Vse to kaže, da je razvoj slovenskega časopisja v Mariboru bil v veliki meri posledica razmer, ki jih je s preureditvijo lavantinske škofije ustvaril škof Slomšek, kaže pa obenem, kako pomembno je to Slomškovo delo bilo za ohranitev spodnještajerskega slovenstva.

Odraža pa se navedeno dejstvo tudi v časopisju samem, v njegovem enotnem — seveda tudi enostranskem — značaju: v politiki popolnoma prevladuje konservativna usmerjenost, v ostalem pa je razmeroma močno poudarjena cerkvena in nabožna stran. Kar je bilo drugih poskusov, so ali imeli za Maribor samo prehodni pomen (»Slovenski narod«) ali pa bili tujerodni

(»Slobodni Slovenec«, »Štajerski kmet«) in kot taki za Slovence brezpomembni.

Do tega, da se ločitev duhov izvede tudi v slovenskem mariborskem časopisju, je prišlo šele po prevratu.

Stilist.

Dizma.

*Piti, piti brez nehanja,
nikdar ni dovolj mu gladko.
A ko končno misli: Zdaj bo!
kaj ugleda? Kup odpadkov.*

Novo društvo.

Dizma.

*Novo društvo veteranov?
Da, starino treba zbrati!
In so zbrati se slovesno
mariborski — literati.*

Jubilejni člankar.

Dizma.

*Use, kar je obletnic slavnih:
Zwingli, Goethe, Avguštin,
vse prešlel naprej je davno
in si preračunil v Din.*

*Ekscerpira, jubilitira:
spet bo honorarček nov!
In si misli: Kaka sreča,
da toliko mož je slavnih
in toliko — leksikov!*

Zvon.

Ši. Ti.

*Jadrno beži moj glas:
naj tolaži te v bridkosti,
opominja v veselosti:
jadrno gre mimo čas.*

*Ura, ki v bolesi zdi
tebi morda se brezkončna,
drugemu je svetla, solnčna
in kot hip mu odbeži.*

Prekmurje.

Janko Samec.

*Tišina mrtva . . . Le v vrhéhi topoli
šepečejo v neutešeni bolesi,
ki nisem čutil še nikjer nikoli
bolj silne je, ko na prekmurski cesti.*

*Nikogar ni, da mi srce utóli —
Kak moglo ur tesnobo bo prenesti,
ki ravnajo z menoj povsod okoli,
vseh mojih potov spremljevalci zvesti ?*

*O meni je, ko da ta zemlja joče,
ker jo takó tepó usod udarci,
da večno prazne so nje borne koče !*

*Otroci njeni, še napóč dečarci,
v svet morajo za svojce gladujoče,
da spet domov se vrnejo ko starci !*

Mesto v večerni uri.

Janko Samec.

*Večerni sij nad mestóm izgoreva
v pokojnost ur, ki med zidovjem utripa
otožna vsa. Od hipa le do hipa
z zvonika pesem trudno ji odpeva.*

*Praznota ulic v mrak pošastno zeva.
Raz oken pa se luč skrivnostna usipa
na mrzla tla in se previdno tipa
v daljavo, ki se v plašč noči odeva.*

*Molčijo parki vsi in trgi prazni.
V njih so potihnili življenja kriki,
ki jih zlomila ura je bojazni.*

*Le dimniki pa stolpi in zvoniki
zdé ko strahotno žive se prikazni
na ugaslega življenja motni sliki !*

General Maister:

Stavke (štrajki) železničarjev ob prevratu v območju Maribora.

Komaj so se prve množice vojaštva privarile z železnico v naše kraje, so že nemški železničarji spoznali, da jih nujno potrebujemo za gladko odvažanje transportov in so začeli pomembnost svoje službe prav spretno izkoriščati. Ob vsaki količej prikladni priliki so ustavili delo, a na sledečih pogajanjih razen drugega zahtevali zlasti zvišanje deleža za prehrano. Nas te zahteve niso nikdar ovirale, da se ne bi hitro sporazumeli z železničarji, ker proti njim nismo skoparili z živili, samo, da so tekli vlaki.

Prve stavke po prevratu, posebno one ob času transportov, so me precej vznemirjale. Ko sem pa prepoznal taktiko nemških železničarjev in so se začele stavke prepogosto uporabljati, je izgubilo to, sicer resno in tehtno bojno sredstvo, zame vso veljavo.

V mojem območju so izbruhnile v prvih tednih po prevratu sledeče stavke železničarjev:

2. novembra.

Strojevodje so odklonili opoldne vožnjo iz Maribora proti Zidanemu mostu, ker jih je po postajah občinstvo psovalo, Narodne straže pa so jim grozile z orožjem. V kolodvorski restavraciji na Zidanem mostu na nemško besedo niti živil niso dobili.

Sporazumeli smo se kar hitro in so strojevodje od 14. ure dalje zopet vozili po tej progi. Za njih varnost sem odslej vsakemu iz Maribora proti Avstriji ali Madžarski odhajajočemu stroju dodedil, seveda samo do meje, dva vojaka, ki sta skrbela tudi za prehrano vsega vlakovnega osebja. Razen tega je mariborskim železničarjem nakazal kontrolor Pregelj iz Ljubljane tri vagone moke, dr. Lajnsič pa jim obljubil, da bo po potrebi zalagal njihovo živilsko skladišče.

3. novembra smo imeli o zadevi osebne varnosti vlakovnega osebja razgovor, ki so se ga udeležili zastopniki nemških železničarjev in poslanec Wastian, centralni inšpektor J. ž. Zatloukal Franc ter poveljnik ekspoziture vojaških transportov, kapetan Töpfer, od Slovencev pa razen mene dr. Rosina in revident Kitak. Z ozirom na izredno težki železniški promet zbog vedno se množočih vojaških transportov smo se pogodili, da naj se pod zaščito mojih varnostnih odredb nadaljuje vsa železniška služba neizpremenjeno po starih predpisih.

4. novembra.

Po ropanju na Pragerskem niso mogli razkropljeni madžarski vojaki dobiti prostora na vlakih, zato so peš nadaljevali ob železnici pot proti domu in med potjo obstreljevali v njihovi smeri vozeče se vlake, da bi jih ustavili in nanje poskakali.

5. novembra je zadel tak strel madžarskega strojevodjo v roko. Takoj se je vse madžarsko vlakovno osebje uprlo in odklonilo vožnjo od Čakovca dalje proti Pragerskemu. Verjetno je bilo, da bi se ob ponovnem zastoju vlakov še povečali ropi na Pragerskem.

Zato sem takoj, ko mi je višji revident Mohorko o stavki poročal, od madžarskega stavkinega odbora v Čakovcu zahteval razgovor na železniški postaji v Središču in se odpeljal tja z dvema častnikoma in dvema madžarskima pomirjevalcema. Razgovor je bil kratek in uspešen. Madžarskemu stavkinemu odboru sem pojasnil, da je madžarskega strojevodjo obstrelil sam njegov rojak, podvojil sem vlakom straže, vlakovnemu osebju pa zagotovil hrano, pijačo in tobak. Prav posebno sta pripomogla k hitremu sporazumu moja madžarska pomirjevalca. Čez dve uri je bil promet zopet v redu.

Na železniške postaje Moškanjce, Ormož in Središče sem odredil močnejše častniške straže, ki so se 5. novembra ob 9. uri odpeljale s posebnim vlakom na svoja mesta.

8. novembra.

Že 2. novembra sem dal nekaj vhodov v delavnico in kurilnico zapreti, druge pa stražiti, da se ne bi kaj odneslo, kakor se je to nameravalo prejšnji dan.

8. novembra je neki železničar z vso silo tiščal skozi tak zastražen vhod. Srbski stražnik ga ni pustil skozi in ko je hotel železničarja zaradi vsiljivosti slednjič aretirati, je ta zbežal. Stražnik sicer ni uporabil orožja, pač pa mu je še iztrgal uro z veržico in jo oddal poveljniku straže. Zaradi tega dogodka se je ob 9. uri v delavnici in kurilnici ustavilo vse delo, a ob pol 10. so se zglasili pri meni vodja socialdemokratov Suppanz, dr. Mravlag in inšpektor Husnik Stanislav. Suppanz mi je sporočil, da bi železničarji radi sami z menoj govorili. Zato sem se odpravil v delavnico. Na dvorišču je čakalo železniških delavcev in njih rodbinskih članov gotovo štiri tisoč. Po mojem govoru smo se prav po prijateljsko razšli. Železničar je dobil seveda uro nazaj, za pomirjenje pa vsi skupaj moke in masti. Popoldne se je delo nadaljevalo.

12. novembra.

Ta dan se je proklamirala avstrijska republika. Ob 14. uri so ustavila delo vsa železniška službena mesta v Mariboru v prvi vrsti iz simpatije za Avstrijo, obenem pa kot protest proti slovenskemu železniškemu nadzorniku v Mariboru, revidentu Kitaku in železniškemu vodstvu v Ljubljani. Stavkarji so zahtevali:

1. uradovati se sme samo v nemškem jeziku,
2. slovenski železniški uradniki — zaupniki Narodnega sveta — se ne smejo vmešavati v službovanje nemških železniških uradnikov,
3. zvišati se mora odmera živil.

Zaradi te stavke je vodstvo J. ž. v Ljubljani po dogovoru z generalnim ravnateljstvom na Dunaju še isti dan z naredbo št. 1120 f brzojavno obvestilo vse podrejene postaje, da ostane za tedanjo prehodno dobo nemščina kot prometni jezik na železnici.

Ta naredba je bila z ozirom na prometno varnost nujno potrebna, ker na vsem spodnještajerskem železniškem omrežju ni bilo niti 10 prometnih uradnikov, ki bi bili lahko uradovali po slovensko.

Stavka je trajala res samo eno uro, je pa vendar odkrila, da so se bili začeli socialno-demokratski železničarji bolj in bolj obračati na nemško nacijsko stran.

14. novembra.

Ob 16. uri ste ustavili delo kurilnica in delavnica. Šlo je za prehrano. Za pol 18. sem se napovedal v delavnico. Povabil sem seboj okrožnega načelnika drja Lajnsiča, župana drja Schmidererja, a dr. Rosina se je sam pridružil. Delavnica je bila polna. Vsi štirje smo govorili in zopet zagotovili moke in masti, ker delavci za svoje težko delo res niso dobivali zadosti živil. Drugo jutro so zopet delali.

29. novembra.

Razne upravne preureditve po Spodnjem Štajerskem, ki jih je izvedla ljubljanska vlada, zlasti odpustitev sodnikov in upravnikov glavne in kolodvorske pošte v Mariboru, najbolj pa naši vojaški uspehi, so mariborskim Nemcem dovolj jasno pričali, da se naša moč in vodstvo v mestu nista le vzdržala, temveč se hitro celo utrjala.

Razen razorožitve mestne Schutzwehr je mariborske Nemce najtežje udarila naša osvojitev Špilja, ker so dobro vedeli, da pomeni vojaška zasedba jezikovne meje nad Mariborom zanje stalno izgubo mesta.

Lastnega vojaštva naši Nemci niso več imeli. Iz Gradca ali od drugod jim zaenkrat tudi še ni bilo pričakovati oborožene pomoči. Zato so se v skrajni sili odločili, da izkoristijo mlado pobratimstvo s socijalno-demokratskimi nemškimi železničarji, — edina opora, ki jim je še ostala kot nadomestilo za nekdanjo brezmejno mogočnost.

28. novembra zvečer so imeli, kakor smo pozneje izvedeli, zaupniki mariborskih Nemcev in socijalnih demokratov sejo, na kateri se je spričo nujno utemeljene zahteve Nemcev sklenilo, da prično železničarji 29. novembra stavkati.

Magistratu in sploh mariborskim Nemcem so bili železničarji to uslugo obsebi umevno dolžni, saj je bila prav na dan nameravane stavke določena slovesna zaobljuba njihovega voditelja, bivšega avstrijskega državnega poslanca Suppanza, za drugega mariborskega podžupana. Župan dr. Schmiderer je na seji zaupnikov socijalnim demokratom tudi obljubil, da jih bo med stavko mesto zalagalo z živili in denarjem.

Zavezniki so bili trdno prepričani, da bo segla stavka vsaj do Zidanega mosta, ker so bile postaje, kurilnice in progovne

sekcije J. ž. v veliki večini še v nemških rokah. Z ustavljenim železniškim prometom na progah vsega Spodnjega Štajerskega pa so upali, da presekajo mojo zvezo iz Maribora na ven in tako povzročijo v mestu splošno zmedo, ki naj bi zrušila mojo vojaško moč in s tem vendar še rešila Maribor Avstriji.

29. novembra ob pol 10. je nekdo, ne vem od kod, ves razburjen telefoniral, da se pripravljajo železničarji za splošno stavko. Takoj nato mi je policijski komisar dr. Senekovič že ustno poročal: Železničarji so sklenili, da bodo stavkali, ker je naša vlada odpustila nemške sodnike in poštne nameščence. Odposlanci da pridejo opoldne s posebnimi zahtevami k meni, železničarji pa da so pripravljeni na daljšo stavko.

Dasiravno mi je bila stavka železničarjev zelo neprijetna, sem imel vendar takrat že tako močno in dobro vojaštvo, da bi bil kos še hujšim dogodkom. Za prehrano mesta je bilo tudi še za mesec dni zaloge.

Popoln zastoj v železniškem prometu pa bi mi bil vseeno skrajno nevaren, ker sem nameraval vprav takrat zasesti nekaj oddaljenejših zame važnih postojank na avstrijski meji. Samo s slovenskim mariborskim železniškim osebjem pa, kakor ob prevratu, tudi sedaj ne bi bilo mogoče vzdržati za to potrebnega prometa. Zato sem telefoniral v Ljubljano kontrolorju Preglju, če bi bilo mogoče od tam dobiti pomožno osebje za slučaj stavke. Kontrolor Pregelj mi je brez pomisleka zagotovil, da dobimo pomoč najkasneje 12 ur potem, ko jo bomo zahtevali.

Nato sem odredil strogo pripravljenost vsega mariborskega vojaštva.

Tudi komisar dr. Senekovič je vse ukrenil za policijsko četo.

Kmalu po 12. uri se je zglasilo v moji pisarni večje odposlanstvo železniških in poštних uradnikov, med njimi tudi dve ženski. Vsi so bili prav borbeni. Zahtevali so: da se odpravijo vojaške straže ob delavnici in kurilnici; da se zopet namesti sodnijsko in pošno osebje, ki se je prejšnji dan odpustilo; da se odstranijo slovenski železniški nadzorniški uradniki in še več takega. Poudarili so, da se je stavka v Mariboru že začela in da se razširi po vsem Spodnjem Štajerskem, če se takoj ne ugoti njihovim zahtevam, ali se vsaj ne zagotovi izvršitev.

Jaz sem upravičenost te železničarske stavke, ki je nastala iz zgolj nemško nacijskih nagibov, odklonil in odposlanstvo odslovil.

Revident Kitak je o pričetku stavke obvestil kontrolorja Preglja v Ljubljani in prosil za obljubljeno pomoč.

Pol ure potem so močne vojaške straže zavarovale delavnico, kurilnico in vse druge železniške objekte v Mariboru.

Mariborske in obmejne Slovence je ta stavka silno prestrašila. Veliko jih je hotelo zapustiti stalna bivališča, ker se je splošno govorilo, da udari avstrijsko vojaštvo čez Špilje na Maribor. Nemci, ki so se po razorožitvi Schutzwehra poskrili, so se pa začeli kazati po ulicah kar v gručah.

To stavko je odredil delavski svet zbornice, čegar člani so bili Brdnik Jožef, Hlawaczek Maks, Kašper Jaroslav, Maček Ludvik, Majer Franc, Nahtigal Jožef, Satzinger Tomaž, Strniša Alojz.

Nemški stavkarji so pregnali iz službe tudi one železničarje, ki niso hoteli stavkat. Centralni kretniški mojster Amberger je na bločni pripravi na koroškem kolodvoru prerezal dovodni kabel za električni tok. Zaradi tega zločina dve noči na vseh treh mariborskih kolodvorih niso delovale varnostne naprave. Poškodbo je popravil 1. decembra brzojavni mojster Perme Davorin.

Opombe vredno je, da se trije železniški uradniki italijanske narodnosti iz Južne Tirolske niso pridružili stavkarjem, temveč se takoj priglasili v službo, enako tudi namestnik načelnika glavnega kolodvora, Nemec inšpektor Hauswirth Jožef, ki pa zaradi popolnega neznanja slovenščine ni mogel opravljati svojega posla.

Nasproti pa je bila značilna nerazsodnost in narodna mlačnost precejšnjega dela slovenskih železničarjev iz delavnice in kurilnice, ki so potegnili z nemškimi tovariši, dasi so dobro vedeli, da je stavka naperjena proti Slovincem.

Iz vojaške službe smo vse železničarje takoj oddali mariborski železniški upravi, med njimi narednika Konečnika Viktorja (strojevodjo).

Po izbruhu stavke so prevzeli v Mariboru službo sledeči uradniki:

Na glavnem kolodvoru revident Kitak; pomočniki so mu bili adjunkt Zapečnik Ivan, asistent Regoršek Karel in Wurzinger Ivan.

Na koroškem kolodvoru revident Plantan; ostala sta v službi še postajni odpravnik Rataj Nikolaj in blokovni sluga Močivnik Anton.

Na tezenskem kolodvoru sta bila že pred stavko v službi Slovencev adjunkt Majcen Franc in asistent Perme Mirko. Zaradi pomanjkanja prometnih uradnikov pa se je postaja Tezno začasno opustila. Majcen in Perme sta odšla na glavni kolodvor, ostal pa je tam lojalni Nemec Klantscher, ki je skrbel, da se ne bi dogajale sabotaže.

V materialnem skladišču revident Jarh Franc.

Večjo težavo je delala delavnica in kurilnica. Izmed vseh mariborskih ustanov J. ž. ste bili ti dve najbolj protislovenski. Inženirji, uradniki in delovodje sami zagrizeni Nemci. Slovenskih uradnikov sploh niso pripuščali v to službo. Med boljšimi delavci je bilo sicer res nekaj narodno zavednih Slovencev, a tem se nikoli ni odkazalo vodilnega mesta, da ne bi mogli kakorkoli uplivati na svojo delavsko skupino. Nemški nižji delavci so bili večjidel socijalni-demokrati, toda Slovencem neprijazni. Pred stavko je bilo v delavnici vsega osebja okrog 1600.

Delavnica je torej ostala po stavki brez vodstva. Zato sem ustanovil Delavniški nadzorstveni svet, čegar člani so bili Čeh inženir Sapak Anton, adjunkt Rajh Mirko, delavci Cerinšek Ivan, Dekleva Urban, Gajšek Ivan, Vokač Feliks. Na poziv tega sveta se je vrnilo v delavnico sicer nad sto Slovencev, vendar se pa z delom še ni dalo začeti, ker so vsi strokovni delavci stavkali in so stavkarji kotle in stroje pokvarili, važnejše dele in orodje pa odnesli.

V kurilnici je bil med uradniki adjunkt Jager Gregor edini Slovenec in še ta že nekaj mesecev pred stavko bolan. Zato je izvedel o nji šele zvečer. Drugo jutro je našel v kurilnici, kjer je bilo zaposlenih navadno do 1500 oseb, samo strojevodno Veršiča Ivana, ključavničarja Lebena Franca in mizarja Mlinariča Ivana. S pomočjo teh je sicer privabil 28 delavcev, a seveda vse premalo tudi za samo delen obrat. Razen tega so stavkarji pokvarili vse lokomotive, ki so se med vojno tako že do skrajnosti izrabile. Nekatere poškodbe so naši zasledili šele pod

parnim pritiskom. Kljub tem obupnim razmeram je adjunkt Jagger s svojimi pomočniki že do večera popravil in spravil v tek en stroj, potem pa vsak dan nekaj.

Vse te stroje je od koroškega kolodvora na glavni kolodvor spremljal progovni mojster Ramelli pod vojaškim varstvom.

V noči od 1. na 2. decembra so stavkarji pri kurilnici prevrnili popravljeno in za vožnjo namenjeno lokomotivo v kanal.

Med strojevodji, ki jih je poslala Ljubljana za prvo pomoč, je bilo nekaj nezanesljivih in so se ti takoj po prihodu v Maribor izjavili, da se pridružijo stavkarjem. Zato sem jim zabranil izhod iz kurilnice, hrano pa so dobivali od vojaštva.

Zaradi nastalih razmer se je zbralo ob 14. uri v Narodnem domu precejšnje število narodnih železničarjev in tudi nekaj jugoslovenskih socijalnih demokratov. Vsi so se izrekli proti neupravičeni nemško nacijski stavki in se v znamenje protesta odločili, da začno takoj s službo. Zahtevali pa so, da se odrinejo glavni nemški in nemčurski hujskači, kakor se je to zgodilo že na drugih uradih v Mariboru, in da se zadostno zastražijo železniški objekti.

S to napisano resolucijo so prišli k meni ob pol 16. uri skladiščnik Cesarec Alojz, kurjač Slomšek Franc in višji sprevednik Šterbak Jakob. Pridružil se jim je dr. Rosina, ki je bil tudi na njihovem sestanku. Odposlanci železničarskega shoda so ponovno obljubili vso svojo pomoč, se vrnili k tovarišem v Narodni dom in z njimi takoj odšli na svoja službena mesta.

Pobudo za ta shod je dala Zveza jugoslovanskih železničarjev, z največjo vnemo pa si je prizadeval zanj višji sprevednik Rebolj Anton.

Med 14. in 15. uro so dobile spodnještajerske postaje sledečo brzojavko: »An alle Stationen von Marburg bis Steinbrück, von Marburg Nro 2908 f. — hier seit 12 Uhr Mittag Generalstreik. Ersuche bei Fahrkartenausgabe darauf Rückricht zu nehmen. — Keifl.«

Inšpektor Keifl Ivan je bil postajni načelnik na glavnem kolodvoru.

Kljub tej brzojavki, ki je bila očiten ukaz za splošno stavko na Spodnjem Štajerskem, se postaje na progah Maribor—Zidani most in Pragersko—Središče niso pridružile mariborskim stav-

karjem. Stavkalo pa je osebje na progi Maribor—Špilje—Radgona—Ljutomer.

Ob 16. uri se je zglasil v moji pisarni Nahtigal Jožef. Tega so železničarji sploh k meni pošiljali s prošnjami in pritožbami, ker mu je gladko tekla slovenska beseda. Bil je pa seveda član društva nemških socijalnih demokratov.

Prigovarjal mi je, da bi se začel pogajati s stavkinim odborom. Jaz pa sem poudaril, da stavkinega odbora vobče ne priznavam, a samovoljno in neupravičeno ustavitev dela železničarjev da imam za prostovoljno odpoved službe, kakor prejšnji dan pri poštnih nameščencih. Zato dobe zopet službo samo oni, ki sprejmejo naše pogoje. Če jim je to prav, naj mi sporoče, toda po navadnih odposlancih, ne pa po stavkinem odboru.

Kontrolor Pregelj je že ob pol 13. uri pozval nekatere postaje od Ljubljane do Zidanega mosta, da naj se slovenski železničarji prostovoljno javijo na pomoč Mariboru. Z ljubljanskega glavnega kolodvora so se, zglasili uradniki Petek Emil, Pustolemšek Franc in Škof Franc, nadpremikač Gosar, več premikačev in drugega osebja, ki so vsi skupaj že ob 16. uri odšli s posebnim vlakom proti Mariboru.

Kako veliko je bilo navdušenje med slovenskimi železničarji za Maribor, izpričuje jasno postaja Zidani most, kjer so se pridružili Ljubljančanom uradniki Punčuh Mirko, Roglič Ivan in Žekar Franc in cela vrsta premikačev. Na Zidanem mostu je ostalo tako malo železniškega osebja, da so morali na tamkajšnji postaji uvesti 24 urno službo, ki so jo pa delali ostali železničarji brez mržnje.

Na Pragerskem je vstopil revident Gornik.

Kako je v Mariboru, niso mogli na tej postaji nič določnega izvedeti. Radi gotovosti je spremljal vlak od Pragerskega dalje oddelek tamkajšnje vojaške kolodvorske straže.

Na zadnjo postajo pred Mariborom, v Hoče, so se pripeljali ob pol 22. uri. Tam jim je načelnik postaje Jeras razložil, da nima z Mariborom že vse popoldne nobene zveze, ker so bržčas brzojavne in telefonske žice potrpane. Železniški most čez Dravo je baje poškodovan. Najel je voz, ki je odpeljal dva uradnika po cesti v Maribor, da bi revidenta Kitaka obvestila, da se bliža pomoč. Vožnjo pa je nadaljeval tudi vlak, ki se je pa

zaradi popolne teme iz previdnosti peljal le s hitrostjo pešca. Pred strojem sta svetila dva železničarja. Izkazalo se je, da so bile govorice o poškodovanem mostu izmišljene. Na mariborsko postajo sta se pripeljala ob 24. uri obenem vlak in voz.

Železničarje-prostovoljce sem čakal na glavnem kolodvoru. Ko so poskakali iz vlaka, smo si stisnili roke in si pogledali v oči — in že smo verovali drug v drugega. In ko so po mojem kratkem pozdravu prisegli: »Tu smo in tu ostanemo!« sem vedel, da čutijo ti moji novi pomočniki za našo zemljo in njene meje enako, kakor smo čutili 1. novembra jaz in moji mariborski prostovoljci, ki smo tudi prisegli: »V Mariboru smo in v Mariboru ostanemo — živi ali mrtvi!«

Stroj, ki je bil pripeljal pomoč, so stavkarji 30. novembra med zgodnjo vožnjo z glavnega kolodvora v kurilnico petkrat naskočili in ga skušali ustaviti. Vseh petkrat pa jih je spremno osebje, med katerim sta bila tudi dva uradnika, tako odločno odbilo, da so opustili pozneje vsak boj z našimi železničarji.

Ob 7. uri je adjunkt Roglič v spremstvu vojaške patrole privedel blagajnika, višjega revidenta Kofflerja Alberta, iz stanovanja na glavni kolodvor. Koffler je brez obotavljanja izročil blagajniške ključe revidentu Kitaku.

Iz Gradca se je ta dan pripeljal majhen poseben vlak. Pred povratkom ga je poveljnik straže na glavnem kolodvoru poročnik Malenšek Alojz preiskal in našel v službenem vagonu zaboj, ki ga je adjunkt Majcen prepoznal kot ročno blagajno za izplačevanje transportne nagrade železniškemu osebju na korškem kolodvoru. Blagajna, ki so jo hoteli z denarjem vred spraviti v Gradec, je ostala v Mariboru.

Od prometnikov, ki jih je ljubljansko nadzorništvo z drugih postaj pošiljalo v Maribor na pomoč, so se porazdelili na glavni kolodvor:

30. novembra adjunkt Pustolemšek Franc in Škof Franc, oba iz Ljubljane.

1. decembra za načelnika višji revident Štefin Karel, dotedanji vodja velike vojaške postaje v Zalogu, revident Petek Emil in adjunkt Šircelj Franc, oba iz Ljubljane, asistent Princ Jože in adjunkt Žekar Franc z Zidanega mosta.

na koroški kolodvor:

2. decembra revident Suhadolnik Ivan iz Ljubljane, adjunkt Habjan Rok iz Trbovelj in postajni odpravnik Oset Franc.

na progi Maribor—Ljutomer:

1. decembra in sicer v Špilju adjunkt Cajnko Alojz in Punčuh Mirko,

v Radgoni adjunkt Kovačič Lojze,

v Ljutomeru adjunkt Komac Karel.

Višji revident Štefin je 1. decembra takoj po prevzetju načelniske službe na glavnem kolodvoru pozval kolodvorske uslužbenke na delo. Od 1000 se jih je priglasilo nad 400. Ker pa nam je šlo za prvo silo zlasti za osebni promet, je izbral samo za to službo uporabno in res zanesljivo osebje.

Slovenski železničarji, kar jih je v začetku tudi stavkalo, so se čez dan skoro vsi javili nazaj v službo, ker so videli, da je naša pomoč od zunaj trdno zasedla glavni kolodvor.

Ta dan je načelnik Štefin že odposlal osebne vlake proti Ljubljani in Čakovcu in jih tudi sprejemal iz teh smeri. Promet se je torej začel, s tem pa se tudi preprečil glavni namen stavke.

Proti večeru je bila postaja že dobro zasedena z zanesljivim železniškim osebjem.

1. decembra dopoldne se je zbralo okrog 20 železniških uradnikov iz Maribora in okolice v čitalniški sobi Narodnega doma na posvetovanje, kako bi se na spodnještajerskih železniških progah strl upliv nemškega uradništva in dunajskega generalnega ravnateljstva.

Revident Jeras je predlagal:

1. za načelnike postaj, kurilnic, progovnih odsekov in delavnice v Mariboru naj se postavijo takoj odločni slovenski uradniki;

2. vse železniške proge na ozemlju, ki je je zasedlo naše vojaštvo, se podrede prometnemu nadzorništvu v Ljubljani.

Zborovalci so sprejeli predlog brez debate in ga izročili inšpektorju Vrečku, meni pa je revident Kitak o seji osebno poročal.

Za premikanje vojaštva in za zvezo z Ljutomerom in Prekmurjem je bilo nujno potrebno, da sem dobil v posest progo Špilje—Radgona. Špilje sem že zasedel, a 1. decembra je prišla

po načrtu vrsta na Radgono. Ker pa so morale priti v zanesljive roke tudi železniške postaje, sem se dogovoril z železniško upravo, da se obenem z vojaško zasedbo Radgone postavijo slovenski uradniki za načelnike na postajah Špilje, Radgona in Ljutomer. Naročilo za to izvedbo je dobil adjunkt Roglič.

Vojaškemu transportu za Radgono, ki je štel 140 mož mariborskega pešpolka in mu je bil poveljnik poručnik Zeilhofer Beno, se je pridružil adjunkt Roglič z določenimi železniškimi uradniki in drugim pomožnim osebjem. Radi pokvarjenega stroja se je odpeljal transport s triurno zamudo ob pol 13.

Postaje na progi Špilje-Ljutomer so se, kakor že omenjeno, pridružile stavki. Zato je adjunkt Roglič, da bi lažje izvršil naročilo, brzojavil postajam te proge, da se pripelje zvečer »Streikkommissionszug«, — vlak s stavkinim odborom — in da naj čaka vse železniško osebje na postajah. Poručnik Zeilhofer pa je telefoniral takrat še avstrijskima stražnima poveljstvoma v Cmureku in Radgoni, da naj bo vse pripravljeno za oddajo orožja.

Rogličev domislek se je obnesel in je šlo s primernim podarkom vse gladko.

V Špilju je namestil za postajnega načelnika revidenta Rudello, ki je bil tam že kot vodja prometne ekspoziture.

V Cmureku so vsi železničarji takoj obljubili zvestobo Jugoslaviji.

V Radgoni, kamor so se pripeljali šele ob 20. uri, pa so čakali župan Kodolitsch Ozvald, podžupan dr. Kamniker Franc, avstrijski podpolkovnik Sedlak in veliko drugih ter so protestirali proti prihodu našega vojaštva in slovenskih železničarjev. Adjunkt Kovačič Lojze je kljub protestu prevzel načelnišтво postaje. Poručnik Zeilhofer mu je pustil na postaji stražo, sam pa je z oddelkom odkorakal v mesto. Načelniku Kovačiču sta bila v pomoč radgonska železniška uradnika Slovenca adjunkta Pavlinc Karel in Kolenc Ivan.

V Ljutomeru je Roglič postavil za načelnika postaje adjunkta Komaca Karla.

S tem je izvršil Roglič svojo nalogo in se še v isti noči s spremnim osebjem odpravil nazaj v Maribor, kamor je došel zaradi poškodovanega stroja z dvajseturno zamudo.

Jerasova resolucija je bila kakor nalašč za moje nameravane zasedbe na jezikovni meji in sem jo zato tudi jaz iz tehtnih vojaških razlogov posebno nujno podprl pri inšpektorju Vrečku in pri ljubljanski vladi, ki sta jo sprejela oba v celoti.

Že 2. decembra je poverjenik za promet dr. Pestotnik v imenu vlade z odredbo 20 f razglasil, da so od tega dne vse železniške postaje od nas zasedenega ozemlja podrejene železniškemu nadzorništvu v Ljubljani. Vlada je o tej važni odločitvi seveda obvestila tudi generalno ravnateljstvo J. ž. na Dunaju.

Nekaj osebnih izprememb za mariborsko železniško okrožje je odredilo že po izbruhu stavke prometno nadzorništvo v Ljubljani. 2. decembra pa je inšpektor Vrečko v sporazumu z generalnim ravnateljstvom J. ž. izdal odredbo Mb štev. 106 f, s katero so se na obmejnih in drugih važnih postajah sledeči slovenski uradniki imenovali, oziroma potrdili za načelnike:

za Maribor glavni kolodvor višji revident Štefin, koroški kolodvor revident Plantan,

Špilje revident Rudella,

Dravograd revident Seničar Franc,

Velikovec-Sinča vas višji revident Blažon Franc,

Pragersko revident Jeras Ernest,

Ptuj višji revident Turin Viktor,

Hoče adjunkt Borko Franc,

Celje višji revident Mohorko Josip,

za kurilnico v Mariboru nadzornik Šešerko Rudolf, ki je prišel šele čez dolgo časa.

Razen tega se je določil kot prometni nadzornik

za Maribor in koroško progo do Sinče vasi višji revident Črničoj Vaclav,

za progi Pesnica—Špilje—Radgona—Ljutomer in Hoče—Pragersko do ogrske meje pa revident Repič Franc.

2. decembra zjutraj, torej 3. dan stavke, je načelnik Štefin odpravil prvi vlak v Ljutomer in določil že redne vlake: proti Ljubljani, Celju in Čakovcu. Poslovala so za silo tudi brzovozna in tovarna odpravnštva, upravna služba pa je tekla že normalno.

Čisto prenehal je v Mariboru železniški promet samo od začetka stavke do prihoda prvega pomožnega osebja z juga, to je od 12. do 24. ure dne 29. novembra.

3. decembra so se zglasili pri meni trije odposlanci stavkarjev in izjavili, da želijo pogajati se na temelju naših zahtev. Obljubil sem jim, da jim pošljem pismen odgovor.

Takoj sem sklical sejo, ki so se je udeležili člani Narodnega sveta dr. Hohnjec, dr. Jerovšek, dr. Koderman, dr. Leskovar, dr. Rosina, dr. Sernec, dr. Slavič in profesor Voglar. V smislu resolucije Jugoslovenskih železničarjev (29. novembra) in Jerasove resolucije (1. decembra) smo sestavili zapisnik s pogoji, s katerimi bi se stavkarji lahko zopet sprejeli v službo. Zapisnik smo 4. decembra dopoldne podpisali. Opoldne sem izročil listino odposlancem.

Naši pogoji so bili: načelniki postaj in druge osebe, ki jih je na našo zahtevo imenovalo generalno ravnateljstvo, ostanejo na svojih mestih; po potrebi bo generalno ravnateljstvo tudi še na druga vodilna ali podrejena mesta postavilo naše ljudi; vsi nameščenci in delavci, ki se sprejmejo v službo, bodo zastopniku Narodne vlade v Ljubljani izrekli zaobljubo zvestobe za čas svojega službovanja v naši državi; proti krivcem sabotaže se bo postopalo po zakonu, drugih stavkarjev pa se ne bo preganjalo.

Na pogajanjih, ki so se začela 5. decembra, smo bili od nas prve dni vsi, ki smo podpisali zapisnik, na koncu pa sem zastopal Narodno vladno samo jaz z drjem Rosino.

4. decembra popoldne so imeli stavkarji zborovanje pri Gambrinu. Da bi bila udeležba čim večja, so stavkini voditelji med tovariši raznašali, da je ukazalo stavko generalno ravnateljstvo J. ž. in da dobe zato železničarji in delavci, ki ne bodo delali, za ves čas stavke popolno plačo in doklade, kdor pa bo delal, ne dobi ničesar. Tudi so obljubili, da bodeta Franzov in Scherbaumov mlin dajala stavkarjem moko zastonj. Kljub temu je prišlo na zborovanje od 4300 stavkarjev komaj nekaj čez tisoč, pa tudi od teh jih je veliko odšlo že pred koncem zborovanja.

Glavni govornik je bil inženir Friedl Adolf, ki je strastno odklanjal naše pogoje za sprejem stavkarjev v službo. Govorili so še trije moški in ena ženska, vsi v istem smislu. Sklenili so,

da bodo stavko nadaljevali, četudi še ves mesec. Odklanjali so monarhijo, grajali sestavo ljubljanske vlade, napadali mojo samovoljnost, izražali udanost avstrijski republiki in se zaklinjali, da ne ostanejo pod Jugoslavijo.

Zastopniku ljubljanske železniške upravi niti govoriti niso dali.

Zbog pičle udeležbe na zborovanju je stavkini odbor 5. decembra — da bi vsaj deloma zakril prvotni pravi, t. j. nemško-nacionalni namen stavke — razglasil z velikimi lepaki, da stavkajo železničarji zato, ker hočejo republiko. Tega pa še sami stavkarji niso verjeli, ker ob izbruhu stavke niti črhnili ni nihče o republiki Jugoslaviji.

Stavkinj odbor je izdal tudi tiskane nemškoslovenske letake proti zaobljubi železničarjev za službovanje v Jugoslaviji. Slovensko spakedrano besedilo se glasi:

Železničarji!

Jugoslovanska vlada zahteva Vašo slovesno obljubo. S tem ni rečeno, če se obljubite jugoslovanstvu ali pa le za Vašo železničarsko službo. Ni razumevno, če pri tem ni morebiti kakšna skrita misel. Mogoče je pa, da Vas taka obljuba zveže za bodočne, sedaj še ne izvidne posledke.

Svetimo Vam torej v sedanjem nejasnem času, to je do konca štreika vsakovrstno obljubo opustiti, dokler naši državni možje ne odločijo našo usodo.

Dne 9. decembra vršijo se v Ljubljani med jugoslovnski vladi in nemško-avstrijski republiki dogovori vsled železničnih, poštinih in drugih službenikov.

Če zahteva Vaše slovesne obljube nima drugih skritih mislij, je n i t r e b a pred koncem Ljubljanskih dogovorov. Pričakujemo torej od vas, da do te dobe vsakovrstno obljubo na vsak način odklonite.

Ne prisiljevanje, ampak le merodajni državni možje bodejo odločili našo usodo.

Vodstvo štreika.

Lepake in letake je stavkarjem tiskal tiskarnar Mostböck (sedaj Ljudska tiskarna). Pri hišni preiskavi pri Mostböcku so zasegli letak, s katerim se je hujskalo proti Jugoslaviji, kraljevi

rodbini in proti slavnostnemu obhodu na dan 15. decembra. Mostbôcka je zaradi tega policija aretirala.

Mariborski Nemci, posebno odpuščeni uradniki, so ves čas prav pridno razširjali vznemirljive novice med stavkarji, da bi jih obdržali v stavki in jih, če mogoče, podžigali k nasilju. Zdaj so pripovedovali, da je v Ljubljani revolucija in da so vrgil tamkajšno vlado, zdaj zopet, da je v Mariboru ubitih nad petdeset Slovencev, in jaz da sem že zbežal iz mesta. Ženske pa so raznašale laž, da namerava Jugoslavija vse železničarje povojaščiti, voditelje zapreti in da bo vojna z Italijani.

Z druge strani pa so si stavkini vodje prizadevali, da bi kolikor mogoče zavlekli stavko. Zato so sklenili, da se smejo železničarjem izdajati poljubne množine živil iz železniškega živilskega skladišča, in sicer samo na potrdilo, plačalo pa naj bi se pozneje. Tako bi se bili železničarji dobro založili in stavko res lahko raztegnili morda tja do novega leta.

Adjunkt Rajh je za to namero izvedel in preprečil izpraznjenje živilskega skladišča.

Od dne do dne je prihajalo v službo več stavkarjev, sprejemali pa so se samo taki, ki so se zavezali, da bodo zaobljubili službeno zvestobo Jugoslaviji.

Na vseh spodnještajerskih železniških progah smo imeli razen strojevodij že dovolj osebja za redni osebni in tovorni promet. Zato je poverjenik za promet dr. Pestotnik prišel sprejeto osebje zaobljubljat.

6. decembra je zaobljubljal na progi Hoče—Pragerško—Središče.

8. decembra dopoldne v Mariboru; pri tej zaobljubi sem bil tudi jaz navzoč. Udeležila se je je cela vrsta železničarjev, ki so do takrat še stavkali, a so že uvideli, da stavka ne bo uspela.

8. decembra popoldne na progi Pesnica—Špilje—Radgona—Ljutomer.

Mariborski narodni železničarji so imeli na dan svoje zaobljube shod, na katerem so sprejeli resolucijo, da naj se odpušijo vsi stavkujoči uradniki in vsi znani hujskači, da naj se odredijo za železniška poslopja slovenski napisi, da naj vlada dožene, kdo plačuje stavkarje itd. Resolucije so poslali vsem merodajnim oblastvom.

V kurilnici v Mariboru je število delovnih moči do 10. dne stavke naraslo na 86. Ljubljana je pridno pošiljala zanesljive strojevodje, tako da se ni več pogrešalo stavkujočih mariborskih. Za vodjo kurilnice je ostal še precej časa adjunkt Jager. Za njim je po odredbi generalnega ravnateljstva J. ž. prevzel vodstvo kurilnice že davno za to mesto imenovani mariborski rojak inženir Šešerko Rudolf, ki se je sicer kazal Slovenca, a ni znal slovenščine niti za službeno potrebo.

Tudi delavnica v Mariboru je oživila in ko so se nakopičila popravila, se je začelo z rednim delom. Inšpektor Vrečko je začasno potrdil inženirja Sapaka za tehničnega vodjo delavnice, adjunkta Rajha pa za njenega upravnika. Kmalu pa je prevzel celotno vodstvo delavnice inženir Ogrinc Mihael.

Postajni načelniki so se ravnali po resoluciji narodnih železničarjev z dne 8. decembra, v delavnici in kurilnici pa je po prihodu novih načelnikov ostalo še dolgo vse po starem.

— — —

Stavkinemu vodstvu je ubežalo že nad polovico stavkine vojske, pogajanja z nami pa se niso še nikamor ganila.

Udeleževali so se redno teh pogajanj:

za J. ž. inšpektor Vrečko,

za nemške železničarske organizacije Posch Engelbert in Weigl,

za stavkarje strojni mojster Falk Franc, višji revident Fontana Adolf, višji sprevodnik Hlavaczek Václav, adjunkt Kotsch Ludvik, Petelinšek Janez, Strniša Alojz in revident Thörner Franc.

Na končne tri seje so prihajali za avstrijsko vlado tudi višji svetnik državne železnice inženir Eizinger Emil, dr. Eisler in dr. Wutte.

Številno močni železničarski zastopniki so na vse načine skušali izpodbiti naše pogoje ali jih vsaj omiliti, vendar pa sva z drjem Rosino ustregla samo želji Poscha in Weigla in vpletla v zapisnik pripombo, da so naši uradniki zasedli načelniška mesta le »začasno«. To sta prosila, da s pogajanj ne bi prišla praznih rok pred svoje organizacije.

Ko so stavkarji slednjič spoznali, da so njih vodje proti nam brez moči in ko so jim že pojemala živila in denar, so začeli sa-

mi siliti, da se pospeši poravnava, ki se je prav brez potrebe po krivdi stavykinih zastopnikov zavlekla tja do 14. decembra.

Ta dan smo podpisali zapisnik:
za našo vlado dr. Rosina in jaz,
za stavkarje gori navedeni zastopniki in odposlanca železničarskih organizacij,
za J. ž. inšpektor Vrečko.

Javni vodje te obsežne stavke so bili socijalni demokratski železničarji, predvsem bivši avstrijski državni poslanec, strojevodja Suppanz in stavykini odbor. Skriti vodje in pravi povzročitelji stavke pa so bili mariborski občinski svet z županom drjem Schmidererjem na čelu, dr. Juritsch Fric, dr. Mravlag, mariborski nemški uradniki, posebno železniški ter eksponenti Südmarke in Schulvereina.

Stavko je podpiralo tudi graško obratno nadzorništvo, kar potrjuje sledeči dogodek. Adjunkt Žekar je 30. novembra ponoči nalašč telefoniral v Gradec inšpektoratu, da je v Mariboru po prihodu pomoči iz Ljubljane in z Zidanega mosta zopet popoln promet. V graškem uradu je nastalo razburjenje. Sam prometni šef, centralni inšpektor Zatloukal, ki mu je pripadala proga Gradec do všteti Rimskih Toplic, je od Žekarja osorno zahteval pojasnila, kako da si drznejše železničarji iz tržaškega nadzorništva v njegovem območju opravljati službo. Žekar pa mu je odgovoril, da za Maribor ni več ne tržaškega ne graškega nadzorništva, temveč samo še ljubljansko.

Tudi inšpektor Wallner je v graški »Tagesposti« 5. decembra zagovarjal stavko v imenu eksekutive in končal v svojem članku: »Stavka bo ne glede na njen izid vsemu svetu jasen dokaz brezobzirne sile slovenskih mogočnejšev, a obupni boj nemško govorečih južnih železničarjev bo živa slika slovenskega pojmovanja demokratske misli za narodno samoodločbo.«

Gmotno so podpirali stavko razni spodnještajerski denarni zavodi, mariborski bogatini in mariborski mestni magistrat.

Pozneje se je izvedelo, da je tudi avstrijski državni svet mariborskim stavarjem dal prav izdatno podporo.

Stavkarjem, ki so se sprejeli v službo, je bilo že izpočetka na izvoljo, v katerem jeziku naj se zaobljubijo. V Mariboru se jih je od 4300 izreklo dobra polovica za slovensko obljubo, a

tudi 10% Nemcev, ki so razumeli slovenščino, se je priglasilo za Jugoslavijo. Po drugih postajah pa razen uradnikov ni bilo skoraj nobenega Nemca.

Od železničarjev so se glavni hujskači in zagrizeni sovražniki Jugoslavije po stavki deloma prostovoljno izselili, deloma so morali čez mejo. Pa tudi strpljivim Nemcem, ki so se obdržali v službi, nove razmere niso ugajale in so kmalu prosili za premestitev, ali pa se javili bolne.

Izmenjava nemških železničarjev je trajala do aprila 1919. Postajo Ribnico-Brezno je prevzel adjunkt Zapečnik po višjem revidentu Prelogu Ignacu. Ta znani nemški hujskač je bil sin drja Preloga Ivana, buditelja štajerskih Slovencev in soustanovitelja »Slovenskega Gospodarja«, najstarejšega, še sedaj živega slovenskega časopisa.

Jaz sem vedno uvaževal vestno in naporno službo nemških železničarjev. Njihovim upravičenim željam glede na telesno varnost in na prehrano sem do skrajnosti ustrežal. Odposlanci železničarjev so mi to tudi odkrito priznavali in zato na vseh pogajanjih poudarjali svojo lojalnost. Z izvolitvijo Suppanza za 2. mariborskega podžupana pa jih je mestni občinski svet tako preslepil, da so temu in drugim našim nasprotnikom na ljubo pogazili svoja internacijonalna strankina načela in se kot kupljeni stavkarji s svojimi novimi vsenemškimi zavezniki vrgli v nacijonalni boj proti Jugoslaviji.

Za železničarje ta borba ni imela niti običajnega stavkinega uspeha, niti kakih stanovskih koristi.

Mariborski Nemci pa so s to naročeno in plačano železničarsko stavko sebi na kvar napravili veliko nacijonalno taktično napako. Namesto zase pričakovane zmage so:

1. znatno pospešili zasedbo spodnještajerskega železniškega omrežja s slovenskim osebjem in

2. meni s tem omogočili, da sem o pravem času lahko neovirano premikal vojaštvo za trajno zavarovanje naše severne meje.

MENARD TEA

PRIPOROČAMO VAM FINE ČAJNE ME-
ŠANICE V SREBRNIH ZAVITKIH
IN PLOČEVINASTIH DOZAH

Menard Tea

DOBI SE V NAŠI TRGOVINI

Fran Škof:

Naša hrana.

(II. del.)

Naprosen, da dam podrobnejša pojasnila za praktično sestavo receptov jedil po mojem sestavku, ki je izšel v našem združnem koledarju za l. 1930. na straneh 74—95 in pozneje kot posebna brošura pod naslovom »Naša hrana«, rad podam na tem mestu potrebna pojasnila in navodila.

Za ona živila, ki jih uživamo surova, t. j. nekuhana, oziroma ki so že kot gotova užitna, navedena v tabelah, n. pr. kruh, sir itd., stvar ni težavna.

Treba si je najprej izračunati iz tabel za določene množine vzetih živil odgovarjajoča števila, jih vpisati v rubrike, kakor so v tabelah, za posamezna živila eno pod drugo in sešteti. Pri soleh seštejemo kislinska, t. j. negativna števila zase, bazična, t. j. plus števila zopet zase in odštejemo manjšo vsoto od večje s predznakom večje. Pri vitaminih izračunamo povprečno vrednost s kratkim deljenjem samo približno.

Kako postopamo, naj kaže primer. Privoščimo si n. pr.: 1 žemljo — 50 gramov, prerezano in namazano s svežim (surovim) maslom 20 g in večjo hruško okrog 150 g; ali čašo limone, narejene iz pol limone, približno 50 g kosmate teže, $\frac{1}{4}$ l vode, tople približno 10° C in 2 sladkorčkov 10 gramov.

R a č u n a): 1. Na strani 84. koledarja. oziroma 14. brošure najdemo pri kruhu: »bel kruh« števila za 100 gramov kruha. Vzeli smo žemljo, torej bel kruh, a samo 50 gramov, zato vzamemo vsakega števila, ki je vpisano v posamezne rubrike samo polovico, torej za vodo ne 38, ampak le 19, za beljakovine ne 6, temveč le 3 itd., le pri vitaminih pustimo cela števila 2, 2, 1 in vpoštevamo tu šele pri končnem obračunu množino vzetega živila.

2. Masla imamo 20 gramov t. j. $\frac{1}{5}$ od 100 gramov, torej delimo vsa v rubrikah navedena števila s 5 in jih vpišemo.

Ker pri tehtanju nismo popolnoma točni, tudi ni treba, da vzamemo števila v rubrikah na več decimalk. Povprečno zado-

stujejo vedno cela števila, ako so pa ta zelo mala, vzamemo le eno, ali največ dve decimalki.

3. Hruška tehta 150 gramov, t. j. $\frac{3}{2}$ od 100 gramov. Tu števila hitro preračunamo, ako prištejemo celemu tiskanemu številu še polovico tistega števila, n. pr. vode 80 gramov, stoji v tabeli za 100 gramov hruške, $80 + 40 = 120$ gramov za hruško 150 gramov; beljakovine $0.3 + 0.15 = 0.45$ in tu lahko vzamemo zdaj 0.4 ali pa 0.5, kar ne igra nobene vloge, ker so števila itak majhna in vzamemo le približne vrednosti.

Račun b): 1. Pol limone, 50 gramov. Tu je stvar še manj natančna, ker so limone vsebinsko zelo različne in je pri enih več, pri drugih manj odpadkov, vendar vzamemo tudi tu, ker imamo 50 gramov, t. j. polovico od 100 — vsa števila v rubrikah polovična in seveda tudi okrogla, največ na 1 decimalko.

2. Pri vodi je stvar taka, da ne da nič kalorij, ako ima ravno telesno toploto, t. j. okrog $36-37^{\circ}\text{C}$. Ako je toplejša, dovaja telesu toplotne energije, ako je hladnejša, jih pa jemlje. Kaj se pozneje godi s to vodo, je seveda druga stvar in tu zdaj ne pride v poštev. Pri naši vodi, ki je imamo $\frac{1}{4}$ l, to je 250 gramov in pri temperaturi 10°C moramo računati razliko od recimo 37°C na 10°C in to je $250\text{ g} \times -27^{\circ}\text{C} = -6750$ gramskih, ali -6.75 velikih kalorij. Te kalorije moramo pri skupni vrednosti odšteti, zato predznak —. In vendar tudi to ni vedno pravilno in ni, da bi vzeli to kar tako šablonsko, ker je gotovo, da se tudi voda, oziroma vsaj del zavžite vode v gotovih slučajih razkraja in tvori z drugimi elementi nove snovi in sprošča pri tem gotovo ogromne toplotne energije. Treba je torej to stvar vzeli zelo relativno.

Tudi kar se tiče rudninskih snovi so vode že same na sebi zelo različne in za pitno vodo si mislimo vsaj v naših krajih vedno tako vodo, ki ima večinoma radi vsebujočega apna bazičen značaj, seveda malenkostnih količin.

3. 2 sladkorčka 10 gramov —, vzeti je treba torej le desetino v rubrikah navedenih števil.

Ako ste mi sledili z računi, ste dobili približno rezultate, kakor jih kaže tabela na strani 111, račun a in b.

Ko smo sešteli vitamine, smo dobili pri a) slučaju števila 7, 5, 3. Ako delimo s 3, dobimo poprečno cela števila 2, 2, 1, ki v splošnem naznačijo navzočnost množine vitaminov, ki jih je

sicer v nekaterih zavžitih jedilih več, v drugih manj, a kažejo vendar poprečno zadostno množino, dasi je vpisano kot končno število le 2, kar znači po tabeli »malo«, a tudi ta množina splošno popolnoma zadostuje za ohranitev našega zdravja, v kolikor je to odvisno od vitaminov in seveda tudi časa njihovega delovanja.

Ako hočemo upoštevati pravilo, da je treba uživati več bazičnih rudninskih soli kakor kislinskih, smo v našem slučaju lahko popolnoma potolaženi, ker prevladuje v moki in v kruhu več fosforja, kakor pa klora, če ni kruh preslan. Čimbolj solimo kruh, več klora mu dodajamo in več solne kisline se tvori pri uživanju takega kruha v našem telesu. Sicer pa v našem slučaju lahko zavžijemo še malo sadja, n. pr. pol hruške, ali kaj drugega in kislinske soli so paralizirane.

Pri računu b) imamo same bazične soli, toda gotovo ve vsakdo, da vsebuje limona, kakor splošno vse sadje, precej organskih kislin, t. j. pri sadju splošno takozvanih sadnih kislin, v našem slučaju limonine in citronine kisline, in sicer okrog 4%. Pod ugodnimi pogoji se te kisline v našem telesu deloma razkroje in ker so kemično sestavljene le iz ogljika, vodika in kisika, tvorijo nove organske snovi, deloma se pa seveda s pomočjo navzočih bazičnih rudninskih snovi nevtralizirajo. Znano je, da je ravno limonada ena najboljših blažilnih, hladilnih in deloma tudi krepčilnih tekočin posebno pri vročinskih boleznih.

Vitamini so v slučaju b) navzoči le v limoni, a vitamin C v tako veliki množini, da lahko kljub tako veliki, pretežni množini vode píšemo 1, 1, 2.

Pri kuhanih jedilih, pečenkah, pecivu in podobno je stvar nekoliko kompliciranejša. Težko je tu navesti splošna definitivna števila, ker je pripravljanje jedil zelo različno. Nekatera živila pri kuhanju, oziroma pri pečenju izdatno zmanjšajo svoj volumen in postanejo mnogo kompaktnejša, kar se tiče redilnih snovi, druga zopet nabreknejo, »se napijejo vode« in postanejo za redilne snovi redkejša. Pri kuhanju in pečenju se tvorijo v živilih prevažne kemične preosnove, tvorijo se snovi, ki dražijo naše žleze za boljšo prebavo, za boljši apetit, spremeni se duh, tvori se poseben aroma, dražeč naše nosnice. Ta aroma nas pre-mnogokrat vabi, — pa seveda tudi odbija in svari pred pokvarjenimi jedili.

Res je sicer, da trpe deloma pri kuhanju nekateri vitamini, posebno protiskorbutni, zato pa zbuja druge snovi, ki se tu tvorijo, tem bolj naš tek in skrb za boljšo prebavo v našem telesu.

Če hočemo imeti kolikortoliko jasno sliko o snoveh v kaki kuhani ali pečeni jedi, je treba vzeti v račun sicer vse surovine, iz katerih je jed pripravljena, vendar pa v splošnem lahko malenkosti izpustimo in priračunimo pri drugih živilih. Ako vzamemo n. pr. naravni zrezek iz 100 gramov govejega mesa in 30 gramov masti z malo soli in zalivke, zadostuje sledeči kratek račun c:

c) 1. meso, goveje, pusto: 76'71 itd. — prepisi števila iz rubrik, ker je ravno 100 gramov.

2. masti 30 g: svinjska mast: 30 g je približno $\frac{1}{3}$ od 100 g. Če hočeš biti natančnejši, vzemi $\frac{1}{100}$ od števil v rubrikah in množi to s 30, n. pr. pri tolsčah $95'1 : 100 = 0'951 \times 30 = 28'53$, ali pa vzemi $\frac{1}{10}$ in množi s 3, torej $95'1 : 10 = 9'51 \times 3 = 28'53$, sicer pa zadostuje, ako vzamemo približno $\frac{1}{3}$, to je v tem slučaju 32, ali ako upoštevamo, da bi bilo šele $33\frac{1}{3}$ grama $\frac{1}{3}$ od 100, vzamemo nekaj manj in tako pridemo na okroglo število 30. Pri vodi imamo tu 0'7 in vzamemo približno $\frac{1}{3}$, kar da 0'2 grama. Po računu $0'7 : 10 = 0'07 \times 3 = 0'21$ se vidi, da je pri tako malih številih napaka tako malenkostna, da lahko kar malo bolj na debelo računamo.

Pri vitaminih je pa tu tako, da jih pač lahko vse naznačimo, a vitamin C damo v oklepaj, ker je verjetno, da so ti protiskorbutni vitamini radi vročine ob navzočnosti dovoljne množine zračnega kisika skoro popolnoma uničeni; a tu je še drug činitelj, ki deluje proti vitaminom in to je prevladovanje anorganskih kislinskih soli. Povrhu smo jed tudi solili. Sol sestoji iz natrija (Na) in klora (Cl).

Upoštevati treba, da se ta sol v telesu razcepi in služi Na za neutraliziranje ne samo rudninskih, ampak tudi organskih kislin in tvori Cl prosto solno kislino, ki je bistveni sestavni del želodčne kisline in torej s soljenjem le povečamo že itak prevladujoče rudninske kislinske snovi. Seveda pa ista sol s k r b i obenem za boljši okus in boljšo prebavo.

Pri vodi moramo pomisliti na nadomestilo izparjene vode z zalivko, tako, da tega ni prav potrebno upoštevati in tudi v

računu tega nismo označili. Rezultat računa si ogledaj v tabeli na strani 111 pod c.

Ako pa računamo, koliko posameznih snovi pride na 100 gramov gotove, t. j. za jed pripravljene jedi, dobimo seveda drugačna števila, ki so seveda zopet samo približna radi zelo različnih posameznih surovin in zelo in značilno različnega pripravljanja. Vendar pa dobimo vsaj nekaka razmerja med posameznimi jedili in kdor zna vsaj približno oceniti težo serviranih mu jedil, bo lahko hitro seštel vsaj približno nudene mu kalorije, pa tudi prevažno množino beljakovin, tolšč in ogljikovih hidratov. Za soli, pri katerih naj prevladuje bazičen značaj, se mora pa že potruditi za podrobnejšo izbiro.

Posebno oni, ki že itak trpe na kislini, si morajo zapomniti, da vsebujejo prevladujoče rudninske kisline soli, ki še pomnožujejo anorgansko kislino v želodcu, posebno vsa žita in testenine, meso, ribe, jajca, sir in tolšče, pri zelenjavi pa stročnice. Uživati morajo torej več gomoljastih sadežev in korenin, zelenjave, razun ohrovt, endivije, glavnote solate, paradižnikov, kolerabe in špinache, kar prinese poleg obilice rudninskih bazičnih t. j. lugastih soli tudi posebno veliko vitaminov. Seveda je treba paziti, da je zelenjava zdrava in čista, da si ne nakoplremo dysenterije namesto škorbuta, za kar pa v splošnem za nas te nevarnosti ni.

Dalje imajo še bazične soli v sebi buče, razno sadje razen orehov, lešnikov in mandeljev, dalje mleko, želod, poživila; v malem tudi vinski mošt in sadna vina, posebno veliko pa razne redilne soli, na primer roborin. Vse te snovi in odgovarjajoče množine s predznaki + najdete v starih tabelah v 6. rubriki. Oni redki ljudje, katerim pa primanjkuje kisline, si pomagajo z večjo množino kislinskih živil ali pa še s čašo vode po jedi, ako kanejo v to vodo le 1 kapljico solne kisline (HCl).

Kdor ima zopet preveč te kisline v želodčnem soku, se mora držati od zdravnika predpisane klora malo vsebujoče diete, to je: uživa naj mleko. $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ l in $\frac{1}{8}$ l smetane dnevno, jajca, gobe, zelenjavo, sadje, prepečenec, bel kruh, močnate jedi, sadne juhe, močnik in podobno. Tudi meso in maslo lahko uživa, a brez soli.

Kdor brez slanega okusa ne more izhajati, naj pridene jedi namesto navadne kuhinjske soli natrijevega bromata, ali le do

$\frac{1}{2}$ grama dnevno ali natrijeve soli mravljinčne kisline (HCOO Na) 2—4 grama dnevno, natrijevega laktata do 10 gramov ali natrijevega citrata, ki se v to svrhu najbolj uporablja.

V isti tabeli podam pod računom d) in e) dva slučaja za izračunavanje 100 gramov gotove jedi. Ko dobimo pri slučaju d) končno vsoto 300 g faširanega govejega mesa, delimo vsa števila v rubrikah do vitaminov enostavno s številom 3 in dobimo tako vrednosti za 100 gramov gotovega faširanega. Vitamine vpišemo neizpremenjene.

Pri slučaju e) pokažem, kako mala razlika nastane, ako vpoštevam tudi pri vitaminih množino posameznih vzetih živil. Števila v oklepajih kažejo vitamine, izračunane po gramih, ako vzamemo za osnovo vitaminskih označb 100 gramov. Ker ne kažejo števila pri vitaminih gramov, ne miligramov, ampak izražajo le splošno množino navzočnosti, seveda taki računi niso potrebni in zadostuje način računanja s poprečnimi celimi števili.

V naslednjih tabelah so izračunane povprečne približne vrednosti za 100 gramov pripravljenih posameznih jedi.

Pri vitaminih je treba omeniti, da jih tudi pri kuhanju ostane več v intenzivneje zelenih rastlinah, kakor pa v bledih in da v ravno kar pripravljenih jedeh ne trpe toliko in lahko računamo skoro s celo vrednostjo surovih razen pri protiškorbutnih vitaminih, ki pri kuhanju največ trpe —, a seveda tembolj pri prestanih jedeh in pa pri navadnem konzerviranju. Jedi, kakor že opetovano omenjeno, ljudje tako različno pripravljajo, da tudi anorganskih soli ni mogoče točno določiti in so vsa vpisana števila le poprečna in nekak splošen k a ž i p o t.

Ce hočemo biti točnejši, si moramo izračunati soli točno po množinah vzetih surovin za posamezna jedila.

100 g vsebuje		1	2	3	4	5	6	7	Vitamini		
Št.	IME	Voda	Beljakovine	Tolče	Oglikovi hidrati brez celuloze	Celuloza	Pepel, končna miligram- equivalentna vrednost (+ bazična - kislinska)	Čiste kalorije (Cal)	A	B	C
									Protirahitčni	Protineuritčni	Protiskorbutni
a:											
1	Žemlja 50 g = 1/2 od 100 g	19	3	0.2	26.5	0.3	-5.75	121	2	2	1
2	Maslo 20 g = 1/5 od 100 g	3	0.2	16	0.1	—	-1	152	4	1	1
3	Hruška 150 g = 3/2 od 100 g	120	0.45	—	17	3	+4.8	69	1	2	1
	Skupaj	142	3.6	16.2	43.6	3.3	-6.75 +4.8 -1.95	342	7 =2	5 2	3.3 1
b:											
1	Pol limone 50 g = 1/2 od 100 g	25	0.2	—	3	1.8	+5	12.05	2	3	4
2	Vode 250 g 10°C = za 27°C hladnejša od 37°C = 0.25 kg x 27 kal	250	—	—	—	—	(+0.1)	(-6.75)	—	—	—
3	2 sladkorčka v kockah = 10 g = 1/10 od 100 g	0.04	0.03	—	9.9	—	+0.13	40.7	—	—	—
	Skupaj	275.04	0.23	—	12.9	1.8	+5.23	52.75 -6.75 46.0	1	1	2
c:											
1	Goveje meso, pusto 100 g	76.7	20.6	1.5	—	—	-19	98	2	2	2
2	Svinjska mast 30 g	0.2	0.1	29	—	—	-1	265	2	—	—
	Skupaj	76.9	20.7	30.5	—	—	-20	363	2	1	(1)
d:											
Faširano goveje:											
	200 g mesa, goveje, povprečno (2 x 100)	120	36	10	—	—	-20	240	2	2	2
	20 g drobtin (1/5 od 100) [sred. vel.]	7	1	0.1	11	0.1	-2	50	2	2	1
	50 g jajce (1/2 od 100)	36.1	6.1	5.6	0.3	—	-10	75	4	3	1
	30 g beljak	25.9	3.7	0.1	0.2	—	-2	20	1	1	1
	300 g faš. gov. mesa	189	46.8	15.8	11.5	0.1	-34	385	2	2	(1)
	100 g govejega mesa razen vit. = :3	63	15.6	5.3	3.8	0.03	-11	128	2	2	(1)
e:											
Omlete z gnjatjo:											
	150 g 3 jajca, srednja (à 50 g)	108.3	18.3	16.8	1.1	—	-30	225	4(6)	3(4.5)	1(1.5)
	20 g moke (1/5 od 100 g)	2.7	2.1	0.2	15.1	0.06	-2	70	1(0.2)	1(0.2)	1(0.2)
	40 g mleka (1/10 od 100 x 4)	34.9	1.3	1.4	1.9	—	+1.7	27	4(1.6)	3(1.2)	2(0.8)

OPOMBA: Vitamini: nič = 0, sledovi = 1, malo = 2, dosti = 3, mnogo = 4.

Št.	100 g vsebuje	1	2	3	4	5	6	7	Vitamins		
									A	B	C
		Voda	Beljakovine	Tolste	Ogljikovi hidrati brez celuloze	Celuloza	Pepel, končna miligram- aekvivalentna vrednost + bazikna - kislinška	Čiste kalorije (Cal)	Protirahitični	Protineuritični	Protiskorbutni
	IME										
	Prenos	145.9	21.6	18.4	17.9	0.06	-32	322	9(7.8)	7(5.9)	4(2.5)
	15 g masla ($\frac{1}{10}$ od 100 + $\frac{1}{2}$ iste ali $\frac{1}{100}$ od 100 x 15)	2.2	0.1	12.2	0.1	—	-0.6	114.3	4(0.6)	1(0.15)	1(0.15)
	30 g gnjati (šunke)	8.4	7.2	10.4	—	—	-1	131.7	1(0.3)	1(0.3)	1(0.3)
	255 g gnjatne omle- te	156.5	28.9	41	18	0.06	-33.6 +1.7 -31.9	568	14.5 3(8.7)	9.5 2(6.35)	6.5 (1) (2.95: 2.55)
	100 g gnjatne omle- te: 2.55	—	—	—	—	—	—	—	3.4	3.4	(1.2)
	Juhe:										
	Prežganka	92	0.5	1	2.5	—	-15	23	1	1	—
	Čista mesna juha	97	0.4	0.3	1	—	+1	4-13	(1)	(1)	(1)
	Močnik	75	1.5	1	6.5	—	-4	42	1	1	—
	Riževa juha	80	0.5	0.6	3.2	5	-1	23-35	1	1	—
	Zdrobova juha	80	1.5	2	8	—	-1	57	(1)	(1)	—
	Zdrobova juha s par- mesanom (trdim sirom)	80	4.7	5	7.6	—	-1	96	(2)	1	—
	Krompirjeva juha	90.6	1.2	2	5	—	+1	44	1	1	3
	Sagova juha	93	0.6	0.5	5	—	+1	27	—	1	—
	Grahova juha, čista	80	4	0.3	9	—	-1	56	1	1	1
	Grahova juha z ri- žem ali s krompir.	85	3	1	10	—	+1	62	1	1	2
	Juha z rezanci ali z makaroni, gostil- niška	91	1	0.7	6	—	-1	35	1	1	—
	Zelenjadna juha	82	1.2	4.5	4	—	+4	64	2	3	1
	Bouillon	96	1	1.5	1	—	-3	22	2	1	—
	Meso, kuhano:										
	Goveje, pusto	59	36.6	3	—	—	-20	178	1	1	1
	Goveje, srednje	55	32	10	0.3	—	-15	215	2	1	1
	Goveje, tolsto	48.5	24	26	0.5	—	-10	340	3	1	1
	Goveje, splošno	57	33	7	0.1	—	-15	200	2	1	1
	Telečje, srednje	70	25	3	0.5	—	-23	130	2	1	1
	Bravina, srednje tol.	48	24.5	25.7	0.5	—	-20	340	2	1	1
	Svinjina, srednje tolsta	52	22	20	0.1	—	-12.5	275	2	1	1
	Svinjina, pusta	62.5	23.5	8.2	—	—	-15	172	1	1	1
	Svinjina, tolsta	45	21.5	33	0.1	—	-10	395	2	1	1
	Kokoš, meso	62	31.5	4.5	0.5	—	-24	170	2	1	1
	Jezik, prekajen in kuhan	56	25.5	14.5	—	—	-14	239	—	—	—
	Možgani, telečji	78	10.4	10.2	—	—	?	138	3	3	—

OPOMBA: Vitamins: nič = 0, sledovi = 1, malo = 2, dosti = 3, mnogo = 4.

Št.	IME	100 g vsebuje							Vitamini		
		1	2	3	4	5	6	7	A	B	C
		Voda	Beljakovine	Tolšče	Oglikovi hidrati brez celuloze	Celuloza	Pepel, končna miligram- aequivalentna vrednost (+ bazična — kislinska)	Čiste kalorije (Cal)	Protirahitični	Protineuritični	Proti skorbutni
	Gnjat, prekažena in kuhana	60	25.1	8.1	—	—	-4	178	—	—	—
	Ribje meso, povpr.	75	20	2	2.5	—	-10	110	1	2	1
	Rečna jegulja	61	16.7	17.4	3.5	—	-7	245	2	2	1
	Postrv, povprečno	75	21	1.7	1.1	—	-5	106	2	—	—
	Ščuka	79	19.5	0.6	—	—	-3	85	2	—	—
	Krap	70	17.1	1.1	—	—	-17	79	2	1	1
	Losos	70	18	8	1.1	—	-9	150	2	1	1
	Školjke	77	17	2.5	1.5	—	+10	97	2	2	2
	Klobase, mesene (kranjske), kuhane, povprečno	45	24	30	—	—	-6	275	—	—	—
	Hrenovke	50	20	25	2.5	—	-8	325	1	1	—
	Paradižn. omaka	80	2	8	7	—	+8	110	3	2	1
	Šardelina omaka	75	5	11	5.5	—	-3	145	2	1	1
	Čebulna omaka	82	1	5	8	—	+2	82	2	2	2
	Meso, pečeno:										
	Goveje, povprečno	66	28	5	—	—	-20	160	1	1	1
	Filet	70	26	3	—	—	-18	135	2	1	1
	Bifteč	56	31	11	1	—	-22	233	2	1	1
	Ledvična pečenka	55	23	19	—	—	-20	275	1	1	1
	Pečenica (bedrina pečenka, Lendenbraten)	68	36	3.5	—	—	-19	139	1	1	1
	Teletina, povpreč.	68	26	3.5	—	—	-23	139	2	1	1
	Telečja pečenka	62	30	5	0.2	—	-25	170	2	1	1
	Naravni zrezek	61	22	6	3.2	—	-20	160	2	1	1
	Telečji koteleti, pečeni	57	29	12	0.3	—	-22	230	2	1	1
	Svinjina, povprečno	50	24	24	—	—	-12	322	2	1	1
	Svinjska pečenka	56	29	13	—	—	-13	240	2	1	1
	Svinjska pečenka, pusta, lahno pečena	66	25	6	—	—	-10	158	1	1	1
	Svinjska pečenka, tolsta, lahno peč.	34	19.5	43	—	—	-14	480	2	1	1
	Svinjina, tolsta, močno prepečena	34	24	36	—	—	-16	430	2	1	1
	Gnjat, svinjska, prazena	50	24	24	0.5	—	-4	320	—	—	—
	Slanina, pečena	3.7	11	83	—	—	-9	817	—	—	—
	Bravina, povprečno	66	22	10	—	—	-20	185	2	1	1
	Jagnjetina, pečena, povprečno	57	20	21	—	—	22	275	2	1	1
	Kokoš, pečena, povprečno	65	25	9	—	—	-24	185	2	1	1
	Poulet	58	27	12	—	—	-20	220	2	1	1

Miligram — aequivalentna vrednost pepela, + = bazična, ali — = kislinska.

Št.	IME	100 g vsebuje							Vitamini		
		1	2	3	4	5	6	7	A	B	C
		Voda	Beljakovine	Tolšče	Oglikovi hidrati brez celuloze	Celuloza	Pepel, končna miligram-aequivalentna vrednost (+ bazična - kislinska)	Čiste Kalorije (Cal)	Protihitritni	Proti reuritični	Proti skorbutni
	Ocvrto pišče	75	21	2'5	—	—	—15	109	2	1	1
	Gos, pečena, povpr.	34	19	45	—	—	—16	495	2	1	1
	Puran, pečen, povpr.	55	21	22	—	—	—10	290	2	1	1
	Golob, pečen, povpr.	60	28	4	1'5	—	—5	158	1	1	1
	Divjačina, povpr.	56	35	4'5	1, —	—	—20	190	1	1	1
	Zajčja pečenka, povprečno	48	48	1'5	0'5	—	—20	205	1	1	1
	Srnina pečenka	65	28	3	2	—	—24	160	1	1	1
	Srnina pečenka, pretaknjena (pre-slaninjena)	50	30	10	1, —	—	—15	220	1	1	1
	Pečenkin sok, povprečno	85	3	10	0'5	—	—2	105	1	1	1
	Jezik, kuh. in peč.	54	28	16	—	—	—17	263	2	2	—
	Telečja jetra, pečena	61	20	8	6	—	—16	181	4	3	2
	Ribje meso, pečeno, povprečno	70	21	5	0'5	—	—10	135	2	2	1
	Ribje meso, ocvrto, povprečno	60	24	12	2'5	—	—8	220	2	2	1
	Zelenjava: pripravlj. s tolščo:										
	Cvetača	89	2	4'5	2'5	—	—6	56	3	2	3
	Fižo	86	2	4	6'5	—	—2	70	2	1	1
	Grah, zelen	82	4'5	4	8	—	—1	86	3	2	1
	Koleraba	83	2	3	8'5	—	+20	70	3	3	2
	Redkev	85	1'1	4'5	8	—	+10	79	2	2	2
	Zelje	78	3	9	8	—	+4	125	3	3	0-3
	Rdeče zelje z mastjo	87	1'1	6	5	—	+7	80	1	3	3
	Pesa z mastjo	89	0'7	4	6	—	+10	60	2	1	1
	Kislo zelje, dušeno na masti	86	1'5	4	7	—	+2	70	0-1	2	0-3
	Beluši (špargelj) kuhani v vodi	94	2	1	2	—	+1	25	1-2	1-2	1-4
	Beluši v omaki	86	1	6	5	—	+1	80	1-2	1-2	1-3
	Špinača	84	3'5	6	5	—	+12	90	3-4	1-3	1-4
	Sladko zelje	86	1'5	5	5	—	+8	73	1	2	2
	Zelena salata	89	0'7	0'5	2'1	—	+10	16	2	2	2-4
	Močnate jedi:										
	Čmoki (moka, mast, jajca)	80	3	3	12	—	—10	89	1	1	1
	Kruhovi čmoki	34	12	6'6	45	—	—8	295	1	1	—
	Rezanci v pari	59	5	11	24	—	—10	220	1	1	—
	Mlečni riž	75	4'4	2'5	17	—	+1	110	4	3	1

Miligram — aequivalentna vrednost pepela, + = bazična, ali — = kislinska.

Št.	100 g vsebuje	1	2	3	4	5	6	7	Vitamini		
									A	B	C
	IME	Voda	Beljakovine	Tolšče	Oglikovi hidrati	Čeluloza	Pepel, končna miligram-aequivalentna vrednost (+bazična, -kislinska)	Čiste kalorije	Protirahitčni	Protineuritični	Protiskorbutni
	Zdrobova kaša (moka, zdrob, maslo, mleko)	72	5.5	2.5	18.2	—	4	120	2	2	1
	Narastek, zdrobov (zdrob, mleko, jajca, maslo, sladkor, sadni sok)	58	7.4	11	22	—	5	222	2	2	—
	Zdrobov kipnik (puding)	67	5.6	5	21	—	6	155	2	1	1
	Jabolčni zavitek	56	5	9	28	—	2	219	2	2	1
	Jabolčni kolač	42	4.5	12.5	36.5	—	6	284	2	1	1
	Biskvit	19	8	5	65	—	10	345	1	1	—
	Razno:										
	Kompoti:										
	Jabolka	76	0.5	—	23	—	+10	98	1-2	1-2	1-2 ^a
	Hruške	85	0.2	—	13	—	+12	45	1	1-2	(1)
	Breskve	76	0.6	—	23	—	+14	98	1-2	1-2	(1)
	Krema, povprečno	79	6	4	10.5	—	-15	103	2	2	—
	Sladoled	77	2.5	2	18.5	—	4	100	(2)	(2)	—
	Kava, povprečno	96	—	1	2	0.1	+2	94	—	—	—
	Kakao, povprečno	94	1	2	2	0.2	-1	92	—	—	—
	Med	18.5	0.4	1	81	—	-1	334	—	1-2	—

Miligram — aequivalentna vrednost pepela, + = bazična, ali — = kislinska

¹ Kofein, ² Theobromin. ³ Čim starejši kompot, tem manj vitaminov.

ZA PRANJE
NOGAVIC

Ribniška koča (1535 m.).

Na zapadnem Pohorju nad Ribnico in Mislinjami na sedlu med Jezerskim vrhom in Črnim vrhom se je mogočno vsedla na 1535 m visoki kraljevski prestol in se ponosno zravnila v vsej svoji planinski visokosti in širokosti: Ribniška koča, najvišja pohorska postojanka. SPD podružnica mariborska po svojih ne-

umornih očetih, v suhih letih gospodarskih težav in kriz jo je ustvarila iz samo svoje požrtvovalnosti in ji dala luč planinskega življenja. Nova planinska zvezda je zablestela in se je čez Pohorje v svetlem žaru spojila z zvezdo Pohorskega doma. Ribniška koča (ime ji je še pogansko, a bo prekrščeno) je najdostojnejši in najdovršenejši spomenik moderne tehnike, ki sicer ni toliko v skladu s planinskim slogom, temveč s stavbo, ki je zgrajena po načelu čimvečjega izkoriščenja prostorov, da ustreza vsem današnjim modernim zahtevam in potrebam.

Njegova notranjost: pritličje: kuhinja z modernim štedilnikom, jedilne shrambe, shrambe za smuči, dve nadstropji, 25 sob s 106 posteljami, kopalnica, prhe, umivalnice, fotokamera, skup-

ne spalnice, vodovod s toplo in mrzlo vodo, planinska oprema, popolna oskrba v letu in zimi. Je letni Dom in zimski Dom, predvsem namenjen smučarjem, smučarskemu razmahu, zimski turistiki, zimskemu sportu, sankanju, smuškim tečajem, tekmam, pa tudi sezonskemu letovišču. Domači Pohorci so ponosni nanj, Ribničanje in Mislinčanje se tepejo zanj.

Kakor hitijo od štirih strani planinske markacije in se potem strnejo tam gori »ob cerkvici« na križišču v en objem, tako se planinci in smučarji iz Ribnice ali iz Mislinj gor ali od Klopnega vrha sem čez Roglo, Planinko mimo Ribniškega jezera čez Jezerski vrh ali od Velike kope dol čez Črni vrh znajdejo v Domu v enem samem planinskem pobratimstvu.

Pred kočo je terasa. Pogled hiti na Savinjske Alpe, Peco, Urško, Visoke in Nizke Ture, Korico, Kozjak. Užitek je plačilo. Pod Domom je bivše Zavetišče smučarjev, ki so v tej bajti v duhu snovali velikopotezne načrte in je potem beseda meso postala. Pritlikavec in velikan, Pat in Patašon, si podajata roke.

Na sedlu kraljujejo vetrovi, ki so pri gradnji spletkarili. Ali to veterno vprašanje je gladko rešila granitna stavba z dvojno leseno streho, krito z eternitom. Iz tople sobe poslušáš pesem vetrov, ko

razjarjeni vetrovi plešejo koloples

in Jezernik tuli vmes,

a koča vetrovom kljubuje, jim zapoveduje!

Tudi gospodarskim in finančnim vetrovom se zoperstavlja. Ribniški deleži zamašijo njene vrzeli, da bo otvorjena prihodnje pomladi.

Ribniška koča —

Tebi naša srca — zimskovroča!

Najmanje jedan put na tjedan

treba da se crijeva temeljito pročiste. Kod naše se normalne probave skuplja u probavnim organima toliko nepotrebnog balasta, toliko neprobavljivih substancija i proizvoda rastvaranja, da će i oni ljudi, kojima je probava u redu, dobro učiniti, ako od vremena na vrijeme svoja crijeva očiste od tih nepotrebnih tvari. Nije se već u staro vrijeme bez razloga smatralo za dobrog liječnika onoga, koji je znao da propiše dobro sredstvo za pročišćavanje.

„Qui bene purgat, bene curat“, glasi se stara poslovice. Među mnogim sredstvima za pročišćavanje daju liječnici kao i publika prednost ARTIN dražejama. Dva do tri zrnca Artina, uzeta uvečer, prouzrokuju sutradan ujutro normalno i izdašno ispražnjenje, a da se čovjek ni ne sjeti, da je uzeo kakovo sredstvo za pročišćavanje.

Iz zpranih spisov Jurčka Fmnikule uč. I. b. razreda.

1. Pomlat.

Sončni žarki zmeraj bol prtiskajo zemljo. Nazadne je devica narava spet zgubila belo nedolžnost in je prišla v drug stan. Tako se je rodila veselo hčerka pomlad. Huda vročina razteguje dneve. Zato so se zbudili ljudje in živali iz dolgega zimskega spanja in zapustili svoje brloge. Na zelenih trafnikih se pasejo ovce, kravce in pastiri. V samotnih in zapuščenih gosdih se družijo neštevilni vrapci, sinkafci lisice zajci srne zalubljeni parčki lastafke in drugi taki tiči in se množijo in prepevajo slavo rajski pomladi. Zaduhte so spet mokrocvetoče rožce poezije. Samec ni nič vec samski. Združil se je z muzo in rodi nove mariborske sonete. Mezič in Glažar opdelujeta spet pohorske žolne in pota. Vse se veseli. Tudi jaz sem postal znamenit slovenski literat in sem zbesnil prelepo himno na prelepo pomlat:

<i>Trafniki zelene</i>	<i>Za nimi špancira</i>	<i>Duhitlje cvetlice</i>
<i>Sapce pehlajo</i>	<i>Pastirček in piska</i>	<i>In tudi kloseti</i>
<i>Kravce lete</i>	<i>Enkrat je zdrav</i>	<i>Saj zlata pomlad</i>
<i>In teleta bezlajo.</i>	<i>Čas trebih ga stiska.</i>	<i>Je spet enkrat na sveti.</i>

2. Krava.

Najiminitnejša domaca žival je krava ker je v Mariboru in u fseh drugih mestih in na deželi povsot vse polno pravih in velikih govedin. Krava opstoji iz soda iz katerega maha zadej košat rep. Spredaj gleda krava s rogovi. Spodaj ima aftomat za mleko ki je poglavitna hrana za teleta dojencke in druge ludi. Tudi ima krava štir noge 2 spredej 2 zadej 2 na lesno 2 na levo stran. Iz krave prideljemo golaš s solato, pečenko s krompirjem čevle torbice in druge okusne jedi. Glavni dobiček pri naša krava mesarjem. Mož od krave je krav, kateremu rečemo vol ali bik. Biki so zelo pogosti na sodnijah. To so namreč razalenja časti od katerih imajo dobiček advokati, ki ljubijo zelo bike. Sin od bika in krave je teliček. Tako pravi tudi meni večkrat moj lubleni oče.

3. Križaljka.

Vnedelo popolden je prišla zelo pobožna frajla Suharebica knam na opisk in je prinesla seboj jutro in je rekla da je v jutru križaljka z nagrdami in da dobim becikl al gramofon al 100 dinarof al 3 slovenske leposloune knjige če rešim križaljko in da bom tako en izobražen slovenec. Treba je postaviti črke vkvatre in nastanejo tako besede kakr je spodej napisano. 1 vodoravno je bil polbrat tašče starega očeta sestre žene babilonskega krala Nebukadnesarja III. Pa je rekla gospodična da je to Ramabusi. 1 navpično pa je bil del človeškega telesa s 3 črkam. Naenkrat je postala gospodična rdeča kot rak pa je rekla Ramabusi Namabusi in da je je del človeškega telesa s 3 črkami nos. Pol sem jo vprašal če ima gospodična kaksnega otroka, pa me je grdo pogledala pa je rekla fakini! tako vem zdaj da sepravi otrok po francosko fakini. Jes sem jo še vprašal kdo je oče. Zdej pa je postala huda kot vrak pa je rekla da se ne pusti froclat in da me to nič nebriga. Jes pa nevem zakaj je bla tako huda ker je bilo 3 vodoravno oče latinsko. Kar naenkrat je šla stran in rekla lubleni materi da sem pokvarjen deček in gre zdaj rajš roženkranc molit. En čas sem še tuhtal kako se imenuje vas v hondurasu kdo je slaven domač pesnik v Novi kaledoniji in kako se pravi po kitajsko fižol in kako se piše filmski igralec na kamorih zato ker bi rad dobil becikl indruge reči in postal izobražen slovenec. Nasadne pa sem kar postavil abecedo ukvatre. Zdej pa sem že izobražen slovenec in vem da je bil znamenih slovenski pesnik († 1912) Mrkfuc in žab mesto v Italiji kmra domača žival in bkp okrajšava za slovensko planinsko društvo. Potlej pasem napisal pismo na Jutro tako:

Velecenjeni gospot uredništvo. tukaj vam pošlem križaljko pa zahtevam da mi takoj pošlete en becikl en gramofon 100 dinarjev škatlo čokolade eno žogo za nogomet eno zlato uro ene nove hlače pa srajce in kar še imate. Slovenske leposlofne knjige podarim zamurčkom v afriki da bojo meli vesele. Zdej pa vas še praf veselo posdravla Jurček Frnikula umaribor Živjoi!

Zdej pa že čakam šest mescof da bo velecenjeni gospot uredništvo poslal meni te stvari. Tud ne vem če so zamurčki vafriki že dobili knige. Sej pravim: vse slovenske cajtenge so za eno figo!!

4. Svinja.

Svinja je zares svinja zato ker jevse kar dela svinja ena prof velika svinarija. Pofsod utakne svoj rilc in fse povoha kakr kakšn eksekutar. Kar vidi in najde fse požre zato je tudi tako debela kakor kakšen sod ali pa hišen gospodar. Rada se vala po gnoju in blatu in je praf zdrava in dobre vole. Zato je svina živ dokaz zato da je higijenija škodлива in nepotrebna. Svina ni koristna domaca zival, ker je koristna samo če je mrtva. Mrtva svina pani več svina ampak klobasa šunka ali svinska pečenka. To pa ni več svinarija ampak zdrafa in okusna hrana. Mož ot svine je prešic. Ta pa rad meži ker ga je sram da je njegova žena svinja. Vendar pa je tudi prešič prava svina ker dela svinarije. Otroci od svine so pujski proleki in truge take živali, ki jih ljubimo.

Obrazi s ceste.

Satyrus.

Narodnjak.

Pedagog.

*Mož je ljubitelj sooje zemlje
in kuje narod v zvezde zlate;
a za obrest ipak si jemlje
pri vsakem grošu — tri dukate!*

*Otrok je drobnih zvest zbiralatelj,
ki doumeti jih poskuša ...
Ko pa postal bo mlad ravnatelj,
brž umrla v njem bo mlada duša!*

Demagog.

Padar.

*Ta je odkril in nič ne laže:
„Prolet, pomagaj si v potrebi!“*

*In da nam v praksi to pokaže,
začel je najpoprej pri — sebi.*

*Čarovnik slaven, ves od vruga:
Ko ni pomoči od obliza,
pa se bolezni s tem odkriža,
da brž ti v zgodnji grob pomaga!*

Knjižničar.

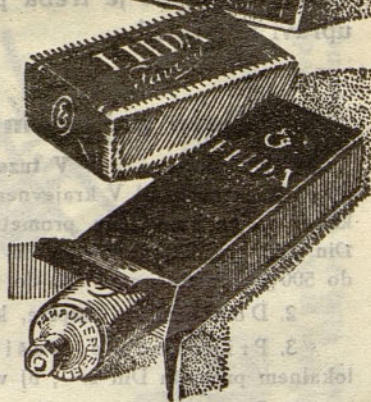
*Ta pa se v knjige je zabubil
in piše vestno kataloge:
pri tem pa revež je izgubil
prepis življenja prave vloge.*

Nega naravne lepote.

Velika priljubljenost Elida-proizvodov leži brezdvomno v nepremagani kakovosti. Ti fabrikati so enakovredni najboljšim inozemskim proizvodom. Elida Vam daje vse ono, kar potrebujete za negovanje Vaše naravne lepote.

ELIDA

Uslužbenski davek za družinske posle.

Uslužbenskega davka prosta je služkinja, ki ima mesečne plače do 200 Din, mora pa imeti davčno knjižico, v kateri vpiše službodajalec plačo za vsak mesec posebej.

Davek se odmeri: Od mesečnega zaslužka nad 200 Din do 300 Din 6 Din, do 400 Din 9 Din, do 500 Din 11 Din, do 600 Din 14 Din, do 700 Din 17 Din, do 800 Din 20 Din, do 900 Din 23 Din itd.

Pri vstopu v službo mora uslužbenec prinesiti s seboj davčno knjižico, izpolnjeno od prejšnjega službodajalca, če pa stopi v službo na novo, pa si mora nabaviti davčno knjižico pri občini ali pa pri davčni upravi. Službodajalec vpiše v davčno knjižico izplačani zaslužek. Ker je za plačilo davka osebno odgovoren in ga mora plačati pri vsakem izplačilu zaslužka s predpisanimi markicami, nabavi v trafiki ali pri davčni upravi davčno markico, jo nalepi v knjižico na predpisanem prostoru ter jo razveljavi z žigom ali svojim podpisom.

Kontrolo o plačevanju uslužbenskega davka z markicami vrši finančna kontrola pri službodajalcih; v mesecu januarju vsakega leta pa je treba predložiti izpolnjene knjižice davčni upravi v pregled.

Nove poštno in brzojavne pristojbine.

V tuzemskem prometu.

1. Pisma. a) V krajevnem prometu do 20 gr Din 1.—, nad 20 gr kakor v medkrajevnem prometu. b) V medkrajevnem prometu do 20 gr Din 1.50, nad 20 do 50 gr Din 2.—, nad 50 do 250 gr Din 3.50, nad 250 do 500 gr Din 5.—, nad 500 do 1000 gr Din 10.—.

2. Dopisnice, odprte, komad 75 par.

3. Priporočene pošiljke. a) Pristojbina za priporočenje v lokalnem prometu Din 2.—; b) v medkrajevnem prometu Din 3.—.

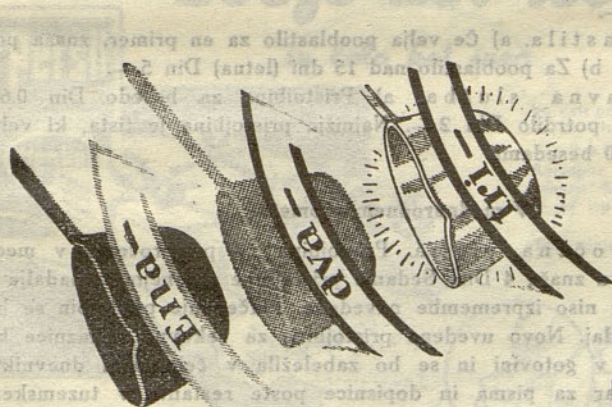
4. Pisma z označeno vrednostjo. a) Po teži kakor za priporočena pisma. b) Po vrednosti dosedanje pristojbine.

5. Zavoji. a) Po teži, do 1 kg Din 3.—, nad 1 kg do 5 kg Din 8.—; nad 5 kg do 10 kg: prvi pas do 100 km 10 Din, drugi pas do 300 km 15 Din, tretji pas nad 300 km 20 Din. Nad 10 kg do 15 kg: prvi pas 15 Din, drugi

ČASNA ROČKA

Obstoje cenejši
čaji, a ne boljši in izdatnejši

Tako očisti VIM
Vaše lonce!

Kuhinske predmete mizo in šredilnik,
Rabite VIM bo čist in snažno

pas 22 Din, tretji pas 30 Din. Nad 15 kg do 20 kg: prvi pas 20 Din, drugi pas 30 Din, tretji pas 40 Din. b) Po vrednosti: iste pristojbine kakor za pisma z označeno vrednostjo.

6. Nakaznice. a) Pristojbina za nakaznice znaša: do 50 Din 2 Din, do 100 Din 3 Din, do 300 Din 4 Din, do 500 Din 5 Din, do 1000 Din 6 Din, do 2000 Din 8 Din, do 3000 Din 9 Din, do 4000 Din 10 Din, do 5000 Din 12 Din. V tej pristojbini je vsebovana tudi pristojbina za izplačilo nakaznice na domu, ki se bo pobirala od prejemnika samo za nakaznice iz inozemstva in za čekovne nakaznice, znaša: do 50 Din Din 0.50, do 1000 Din 1 Din, do 5000 Din 2 Din.

7. Čekovne nakaznice. a) Do 500 Din Din 0.50, nad 500 Din 1 Din. Državne ustanove, ki so oproščene za pošne nakaznice, so oproščene tudi te pristojbine, tako kakor pri pošnih nakaznicah. Prav tako so oproščene čekovne pristojbine v prometu z nakaznicami, ki ga vrši Poštna hranilnica. b) Pristojbina za sporočila na hrbtu nakaznice se ukine.

8. Odkupne pošiljke. Pristojbina za dostavo 1 Din.

9. Poštni nalogi. Pristojbina za dostavo 2 Din.

10. Naročnina za poštni predal. Za predal brez ključa mesečno 15 Din, s ključem 20 Din.

11. Zaprte torbe. Mesečna pristojbina 15 Din.

12. Obvestila o nenaročenih zavojih. Plača pošiljatelj Din 1.50.

13. Poste restante. Pristojbina za hranitev pisem itd. pri pošti Din 0.50.

14. Dostava vrednostnih pisem in zavojev na dom.

a) Za pisma z označeno vrednostjo Din 1.—. b) Za zavoje do 5 kg Din 2.—, nad 5 kg Din 5.—.

15. Pooblastila. a) Če velja pooblastilo za en primer, znaša pristojbina Din 1.—. b) Za pooblastilo nad 15 dni (letna) Din 5.—.

16. Brzjavna služba. a) Pristojbina za besedo Din 0.60.

b) Pristojbina za potrdilo Din 2.—. Najnižja pristojbina je tista, ki velja za brzajvko z 10 besedami.

V mednarodnem prometu.

17. Priporočena pisma. Pristojbina za priporočenje v mednarodnem prometu znaša 4 Din. Sedanje pristojbine ostanejo še nadalje v veljavi, v kolikor niso izpremembe navedene. Plačevanje pristojbin se bo vršilo kakor dozdej. Novo uvedene pristojbine za čekovne nakaznice bo plačal pošiljalec v gotovini in se bo zabeležila v čekovnem dnevniku. Pristojbino 50 par za pisma in dopisnice poste restante v tuzemskem prometu bo plačal pošiljalec in se bo v frankovnih znamkah nalepila na pošiljko. Te pristojbine za pisma in dopisnice iz tuzemstva bo plačal prejemnik in se bodo v obliki portovnih znamk nalepile na pošiljko.

Vse nove pristojbine stopijo v veljavo dne 1. decembra 1931, razen pristojbin za zavoje nad 5 kg, ki stopijo v veljavo 1. marca 1932; do tega časa se bodo izdelali potrebni pripomočki.

Kolinska
TVORNICA CIKORIJE

KUSNA IN ZDRAVA
JE
KOLINSKA KAVA

Sveže kot rosa

in belo kot sneg

bo Vaše perilo, ako perete pravilno. Pomislite
le, kako izdaten je Persil.

I zavitek Persila zadostuje za 25—30 l vode.
Raztopite Persil v mrzli vodi brez vsake
primesi! Kuhajte perilo samo enkrat $\frac{1}{4}$ ure
in ga izpirajte najprej v topli, potem v
mrzli vodi.

Tako pranje Vas bo gotovo vsestransko
zadovoljilo.

Persil varuje perilo!

Črkovnica.

(M. K.)

M Ž A Ž U K I Ž K M Ž
O B C B Z M K B M O B
V Ž Č P T F Ž
Ž B E S V H B
Č P Z Ž U M H G
E S A B Z O J I
T R K T Z A D M B D U
V Š M V A C F O Č F Z
U L Ž P H A N P T
Z N B S J C P S V

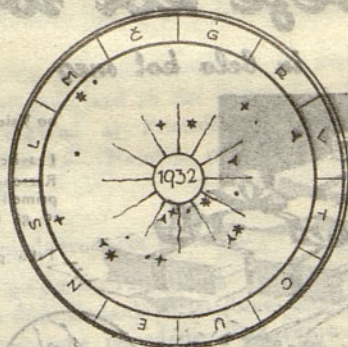
Črkovnica.

(M. K.)

N A V S A K
J E V O O Š
Č E T M I V
T R S S E E
O L L P Š R
I A R E E N

Znakovnica.

(M. K.)

Aritmogriif.

(M. K.)

14 7 2 8 16 5 — 5 13 — 9 16 10 7 — 1 16 11 — 6 15 2 15 6 16
— 10 4 — 9 12 16 5 — 1 16 11 — 10 7 11 15 — 12 7 —
10 7 8 — 3 15 — 9 12 7 11 13 12 13 — 14 7 2 8 16 5 — 9 —
17 11 15 17 7 11 18 13 18.

Ključ: 1 2 3 4 5 del živali,
 6 7 8 kača,
 9 10 11 12 konec življenja,
 13 14 15 3 16 misel,
 17 11 13 18 hrib.

Mariborska zlogovnica. (M. K.)

Iz zlogov:

a, a, al, de, dran, dran, glič, graj, i, ja, ja, ja, ka, ka, ki, klet,
 li, lo, lu, na, na, ni, no, o, on, po, rel, ri, ro, ska, ski, sport, sto,
 u, ve, var,

sestavi besede, ki pomenijo:

1. restavracijo, 2. kino, 3. kino, 4. restavracijo, 5. ime tvrdeke,
 6. ime tvrdeke, 7. kavarno, 8. kavarno, 9. ime tvrdeke, 10. ka-
 varno, 11. kino.

Začetne črke teh besed dajo ime evropske države.

Nagrade!

Za pravilno rešitev vseh ugank razpisujemo več lepih na-
 grad, ki jih bo določil žreb.

Rešitev smejo poslati samo člani mariborske Nabavljalne
 zadruga državnih uslužbencev. Na rešitvi je treba navesti za-
 družno številko, ime in stanovanje; ni treba, da bi bil reševalec
 sam član zadruge, lahko je to tudi sin, hčerka, sorodnik, toda
 le eden na zadružno številko.

Z zadružno številko označene rešitve je treba poslati v
 zadružno pisarno do 6. februarja 1932.

Žrebanje se vrši dne 11. februarja 1932 ob 4. uri popoldne.

MARIBORSKA TISKARNA

MARIBOR, JURČIČEVA 4 - TEL. INT.: 2024, 2670 2170

TISKARNA, LITOGRAFIJA, OFSETTISK, KNJIGOVEZNICA
 PLAKATERSTVO, ZALOŽBA MARIBORER ZEITUNG
 USTANOVLJENA LETA 1795

Kazalo.

	Stran
Rodovnik dinastije Karadjordjevičev	6
Takse in pristojbine za različne listine	7
Koledar	8
A. B.: Dva jubileja	33
A. R.: Poslovanje mariborske Nabavljalne zadruge državnih uslužbencev od 1. januarja do 30. septembra 1931	38
O redu in disciplini v zadrugi	42
L. Zorzut: Pohorski dom (1030 m)	48
✓ Franjo Baš: Kulture v Mariboru v začetku XIX. stoletja	51
✓ Janko Glaser: Pregled mariborskega časopisja do prevrata	69
Dizma: Stilist. — Novo društvo. — Jubilejni člankar	83
Ši-Ti: Zvon	83
Janko Samec: Prekmurje. — Mesto v večerni uri	84
✓ General Maister: Stavke (štrajki) železničarjev ob prevratu v območju Maribora	85
Fran Škof: Naša hrana (II. del)	105
L. Zorzut: Ribniška koča (1535 m)	116
Iz spranih spisov Jurčka Frnikule (Pomlat. Krava. Križaljka. — Svinja.)	118
Satyrus: Obrazi s ceste (Narodnjak. — Demagog. — Pedagog. — Pa- dar. — Knjižničar.)	120
Uslužbenski davek za družinske posle	122
Nove poštne in brzojavne pristojbine	122
M. K.: Črkovnica. — Črkovnica. — Mariborska zlogovnica. — Zna- kovnica. — Aritmograf	126
Nagrade!	127
Kazalo	128
Slike:	
Florijanski trg (sedaj Grajski trg) v Mariboru začetkom XIX. stoletja	4
Pohorski dom	48
Ribniška koča	116
Diagram:	
Razvoj mariborskega časopisja od 1860 do konca oktobra 1918	79
Zemljevid:	
Maribor v začetku XIX. stoletja	

TOVARNA BUČNEGA OLJA
ALBERT STIGER
SLOVENSKA BISTRICA

Bučno olje zajamčeno pristno, znamke
»Krona«, se dobavlja v popolnoma čisti
kakovosti in brez vsedline - Izmenjalnica
za izluščene in neizluščene bučnice

Josip Benko

*tovarna mesnih izdelkov v Murški
Soboti, priporoča svoje priznane naj-
finejše šunke à la Praga, kakor tudi
vse vrste svojih izdelkov po najugod-
nejših dnevnih cenah - Zahtevajte
cenike - Pod stalnim nadzorstvom
državnega živinozdravnika
za pregled na trihninah*

V vinski kis
O špiritni kis
D kis za vlaganje
N
I
K
O
V

Ustanovljena leta 1862

nedosegljive kvalitete proizvaja renomirana tovarna
kisa JOS. VODNIKA DE-
DIČI, JULBLJANA 7, Ce-
lovška cesta 42, Pošt. ček.
rač. 10673, Telefon 27-67

KEKSI VAFELJNI BISKVITI

*najboljši pri B. Pauer,
d. z o. z., Ljubljana, tovar-
na keksov in vafelnov*

Varstvena znamka

PRIMA FLORNOGAVICE

„MRAVLJA“

traja en par delj kakor več parov drugih —
Pazite na znamko in zahtevajte povsod le
la FLORNOGAVICE ZNAMKE „MRAVLJA“

„SIDOL“ ⁶ priznано najboljšo sred-
stvo za čiščenje kovin,
oken in ogledal

„AZUROL“ ⁶ najfinejše tekoče
indigo-plavilo

„SIRAX“ ⁶ znani prašek za čiščenje
kuhinjskih predmetov

PROMETNI ZAVOD ZA PREMOG D. V L J U B L J A N I

D. MIKLOŠIČEVA CESTA ŠT. 15/I

*priporoča prvovrstni visokofrekvenčni
premog iz lastnega rudnika Sv. Neža
pri Libojakh ter druge domače in ino-
zemske premoge za industrijo in hišno
kurjavo, kovaški premog vseh vrst,
koks livarniški, plavžarski in plinski,
brikete*

Prodaja pod najugodnejšimi pogoji le v vaŕon. pošiljkah

PRODUKTA

**TOVARNA ZA KIS
LJUBLJANA-JEŽICA
POŠTA LJUBLJANA 1
POŠTNI PREDAL 35**

NUDI PO NAJNIŽJIH CENAH

**NATURAL-KIS 12% IZ NAJFI-
NEJŠEGA ŠPIRITA - VINAL-KIS
9% IZ VINA IN ALKOHOLA -
„KISOVIN 100“ 8% IZ NAJ-
FINEŠEGA VINA**

V JAKOSTI IN KVALITETI SO NAŠI IZDELKI BREZ KONKURENCE

je ljubljena vseh ljudi finega okusa

P Trgovina z galanterijo,
drobnino in norinber-
škim blagom, perilom
in trikotažo en gros
M A R I B O R
KRALJA PETRA TRG ŠT. 6
PAVEL KUNSTEK

SUHOR Zakaj se SUHOR vsaki gospodinj
najtopleje priporoča? Ker ima SU-
HOR več prednosti, kakor vsako
drugo desertno blago. SUHOR ima veliko redilno moč in je neškodljiv,
tako za otroke, kakor za odrasle. — SUHOR, ako pravilno shranjen, je
nepokvarljiv; poskušnje so dokazale, da dve leti star SUHOR ni nikakor
trpel na kvaliteti, nasprotno, po dolgem konzerviranju sladkorja je postal
SUHOR še bolj krhek nego popolnoma svež. Previdna gospodinja lahko
v letu pri nakupu veliko prihrani. — Kupujte ROBAUSOV SUHOR, ker
dobite najbolje in največ za Vaš denar. — Zahtevajte samo originalne
pakete z zaklopno znamko: **ROBAUS SUHOR, Maribor, Koroška 24**

Pivovarna in žganjarna
Jos. Tscheligi v Mariboru

Koroška cesta št. 2 Telefon 2335-2586
ustanovljena l. 1776
priporoča svojo izborno

marčno in črno pivo ter izvrstno slivovko,
rum, pivsko in vinsko droženko i. t. d.

B. Neumann-a Nasljednik

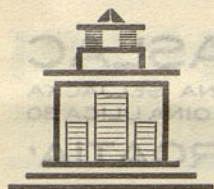
— tvornica vrijenog špiritnog i la naravnog vinskog octa —

Trgovina vina na veliko

Z a g r e b

Telefon broj 53-88

Martićeva ulica broj 21

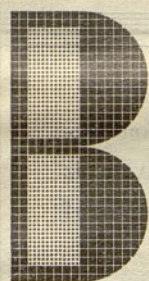

JUGOSLOVANSKE TEKSTILNE TVORNICE

MAUTNER D. D.

TKALNICA: SV. PA-
PREDILNICA: LITJA VEL PRI PREBOLDU
TELEFON ŠTEV.1 TELEFON ŠTEV.1

PRODAJALNICA ZAGREB
TRG KRALJA PETRA 6 TELEFON ŠTEV. 66-95

BIZJAK KEKSI

SÒ PRIZNANO DOBRI

NOGAVICE z ŽIGOM Naiboljše,

najtrajnejše,

zato

najcenejše!

Pri revmatičnih, protinskih bolečinah, pri živčnem obolenju, bolečinah v križu, neuralgijah in vsakovrstnem trganju po udih, počutkih utrujenosti, ki izvirajo iz prehlajenja, pri rekonvalescenci po težki bolezni, nudi vribavanje bolečih udov, v trdovratnih slučajih močna, dalje časa trajajoča masaža s pristnim

DIANA, francoskim žganjem

naglo polajšanje muk: bolečine se naglo omilijo in slednjič popolnoma preženo, pospeši se kroženje krvi, koža se prisili k zdravemu delovanju in celotni splošni počutek se poživí. Dobiva se v vseh lekarnah, drogerijah in boljših trgovinah. — Cena: mala steklenica Din 10—, srednje velika steklenica Din 26—, velika steklenica Din 52—.

Pazite na ime „DIANA“ in varujte se pred ničvrednimi ponaredbami!

PRIMA ČAJNI MASLAC

PROIZVAĐA „SAMOPOMOČ“ CENTRALNA SELJAČKA
MLJEKARSKA ZADRUGA, ZAGREB, ŠENOINA ULICA 30

DESERT TRAPIST „CROATIA“

Nabaviljačke zadruge drž. službenika imaju poseban popust — Pokušajte!

M. VRHUNC
Maribor, Maistrova 17

Špecerija in delikatese -
Glavna zaloga kvasa iz
tvornice Savski Marof

MO

MOČIVNIG & OGRISEG

MANUFAKTURNA VELETRGOVINA

M A R I B O R

ROTOVŠKI TRG 6

TELEFON 24—17

Ako želite

dobro pecivo, potem uporabite za prireditev istega

Dr. Oetkerjev pec. prašek

In Dr. Oetkerjev vanilinov sladkor
na zalogi pri Nabavljalni zadrugi v Mariboru

HERMAN WÖGERER

USTANOVLJENO 1872

MARIBOR

USTANOVLJENO 1872

TELEGRAM: WÖGERER MARIBOR - TELEFON: TOVARNA V KRČEVINI 2025,
PRODAJALNA: SLOVENSKA UL. 2063

Veleklavnica; tovarna klobas, mesnatih izdelkov, masti in konzerv
Specijaliteta: Praške šunke in kranjske klobase

ELIT

tovarna nogavic za gospode in
gospe — Najboljša kvaliteta
Čakovec — Poštni predal 16

STOCK BRANDY MEDICINAL, D. D. **SLAVONSKA POŽEGA**

Brandy - Vse vrste čokolade - Sadni soki - Marmelade - Rum -
Čokoladni bonboni - Kanditi - Slavonska slivovica - Vaflovi iz-
delki - Francosko žganje - Fini deserti - Čaj - Kakao

„STORA“ D. D. ŠT. VID NAD LJUBLJANO

Brzjavni naslov: „Stora“ Št. Vid Ljubljana - Štev. poštno-čekovnega računa: Ljubljana 12.039 - Tekoči rač. n.: Zadržna gospodarska banka Ljubljana - Telefon int. Št. Vid 6

Tovarna za vezene zastore, bonfams in pregrinjala od preproste do najfinejše vrste v vseh slogih. Zavesa za kavarne. Zastori za hotele. Svilene čipke na tulj in organdi. Vezeni etamin, robe, pajčolan. Vezanine za perilo. Tekači iz jute. Jutebrüssler. Predposteljniki. Odmerjene preproge. Posteljne garniture. Blago za pohistvo.

DRUGA TOVARNA V GAMELJNAH:

Tovarna za angleške gardine na meter, frofirke in frotir blago.
LASTNA BELILNICA IN APRETURA!

TVORNICAZDRAVSTVENE SLADNE KAVE

VIKTOR JARC, MARIBOR-KOŠAKI

se priporoča s svojo prvovrstno

ZDRAVSTVENO SLADNO KAVO

Edm. Kocbek
Kranj

tovarna perila in tovarniška zaloga
manufakturnega blaga

SIEGEL & DRUG D. Z.
O. Z.

Tkalnice platnenega in bombažnega blaga
SVITAVY (ČSR)

WIEN

LJUBLJANA

Miklošičeva cesta 36

Brzjavi: SIEROS

Telefon 2719

